

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Главни и одговорни уредник

проф. др Драгана Грујић – Катедра за библиотекарство и информатику
Филолошког факултета Универзитета у Београду

Редакција

др Богдан Трифуновић – Градска библиотека
„Владислав Петковић – Дис”, Чачак
др Татјана Брзуловић Станисављевић – Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд
др Драгана Милуновић – Народна библиотека Србије, Београд
др Виолета Стојменовић – Народна библиотека Бор
Оливера Кривошић – Библиотека Матице српске, Нови Сад
Бојана Вукотић – Народна библиотека Србије, Београд
др сц. Марина Винај – Књижница Музеја Славоније, Осијек, Хрватска
доц. др Ана Ангелова (Анна Ангелова) – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски”, Софија, Бугарска
др Вусоб Џонг (Wooseob Jeong) – Школа за библиотечко-информациони
менаџмент, Државни универзитет Емпорија, Канзас, САД
Марија Алексејева (Мария Алексеева) – Руска државна библиотека за младе,
Москва, Русија

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године
Библиотекар се реферише у EBSCO и CEEOL бази података

Објављивање часописа *Библиотекар* подржало је Министарство културе и
информисања Републике Србије.

ISSN 0006-1816

Библиотекар

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXIV, св. 2 (2022)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ
Београд, 2022.

САДРЖАЈ

ТЕМА

Анђела Стошић: Допринос Милице Војиновић развоју библиотекарства као професије у Србији	9
Биљана Ђурашиновић: Делатност Слободана Комадинића (1912–1979) у обликовању библиотекарства након Другог светског рата	29
Старо друштво за нови век: интервју са председницама и председницима Библиотекарског друштва Србије поводом јубилеја	51
Alka Stropnik, Lorena Martinić: ZKD forum – platforma za edukaciju, osnaživanje i povezivanje knjižničara	69

ПРАКСА

Ана Вукобрат: Значај заштите културних добара и вођења регистра старе и ретке библиотечке грађе од изузетног и великог значаја	91
Даница М. Савић: Женске библиотеке	105

ПРИКАЗИ

Тања М. Вуковић: Библиотеке су места истине и места промене	123
Гордана Ђоковић: Заједнички рад на изградњи поверења у науку и развој	127
Бојан Ђорђевић: Са маргине на маргину – па библиографија	131
Александра С. Трговац: Домети српско-немачког паралелног литерарног корпуса	137
Весна Р. Живковић: Историја књиге у античком свету	141

ПРЕВОДИ

ИФЛА-УНЕСКО манифест за јавне библиотеке 2022	147
Мисија савремене јавне библиотеке	153
Библиотеке чувају културно наслеђе	155

IN MEMORIAM

Богдан Трифуновић: In memoriam: Дејан Вукићевић (1965–2022)	161
Милица Стевановић: In memoriam: Весна Црногорац (1961–2022)	165

Упутство за ауторе прилога	169
Уређивачка политика	183

Тема

Анђела Стошић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет,
Катедра за библиотекарство
и информатику
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs

Оригиналан научни рад

УДК 02:929 Војиновић М.

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.1>

ДОПРИНОС МИЛИЦЕ ВОЈИНОВИЋ РАЗВОЈУ БИБЛИОТЕКАРСТВА КАО ПРОФЕСИЈЕ У СРБИЈИ

Сажетак: Текст први пут доноси целовиту професионалну биографију Милице Војиновић (1895–1990), чији се допринос огледа у оснивању Друштва југословенских библиотекара (1931–1940) и обављању функције секретара тог друштва; у покушајима уређења библиотечке делатности током Другог светског рата кроз припремање нацрта за Библиотекарски течај (1942–1944) и Упутстава за рад средњошколских књижница (1943); у држању курсева младим кадровима за време и након рата, управљању Одсеком за библиотеке при Министарству просвете (1946–1947), учешћу у оснивању Друштва библиотекара НР Србије, уређивању часописа *БиблиоШекар* (1948–1960), вођењу Секције за масовне књижнице Друштва библиотекара НР Србије, те управљању Библиотечким центром среза Београд (1955–1959). Рад се темељи на богатој архивској грађи и умногоне скромнијим објављеним изворима, а оцењује да је Милица Војиновић имала изузетно значајну улогу у изградњи библиотекарства као професије у Србији.

Кључне речи: Милица Војиновић (1895–1990), Друштво југословенских библиотекара, Друштво библиотекара Народне Републике Србије, Библиотечки центар среза Београд, образовање библиотекара, библиотекарска професија.

Увод

Промене у државном уређењу, ратови, затим померање државних граница, смене идеологија и учесника у власти огромни су изазови за посленике професија у повоју какво је било библиотекарство на овдашњем

простору у првој половини 20. века. Милица Војиновић (1895–1990),¹ једна од првих библиотекарки у Србији, била је стручњак какав на такве изазове одговара спремно и са јасним циљевима – библиотекарска професија да буде јавно препозната и законски регулисана, а библиотеке уређене и у служби грађана. Њен допринос огледа се у оснивању Друштва југословенских библиотекара, обављању функције секретара тог друштва, у покушајима уређења библиотечке делатности током Другог светског рата кроз припремање нацрта за Библиотекарски течај и Упутстава за рад средњошколских књижница, у држању курсева младим кадровима за време и након рата, уређивању часописа *Библиоџекар*, вођењу Секције за масовне књижнице Друштва библиотекара НР Србије, те управљању Библиотечким центром среза Београд. Своја искуства и знања преносила је кроз текстове објављиване у савременој периодици, нарочито у часопису *Библиоџекар*.

Ова пионирка модерног српског библиотекарства² заслужила је да се на једном месту представе најзначајнији подаци о њеном раду и анализира допринос српском библиотекарству и култури у целини.³ У напору да то учини, ауторка ових редова се ослања на најновије резултате истраживања о библиотекарицима и библиотекарству међуратног и ратног периода, затим на архивска документа Друштва југословенских библиотекара, Библиотекарског друштва Србије, Универзитетске библиотеке у Београду, Библиотеке Града Београда, као и на радове које је објавила сама Милица Војиновић.

Главни део рада подељен је на два дела. Први одељак обрађује активности Милице Војиновић до краја Другог светског рата. Овде се текстуалне целине односе на њено ангажовање у Друштву југословенских библиотекара (ДЈБ) и Удружењу универзитетски образованих жена (УУОЖ), а затим на рад током ратног периода који показује да су и у ванредним околностима професионални циљеви остали релевантни. Иако је

¹ Податак о години смрти до сада није био познат стручној јавности. До њега је дошла мр Гордана Ђилас, руководилац Одељења за чување и коришћење публикација Библиотеке Матице српске, и љубазно га уступила за потребе овог рада.

² Као једну од пионирки модерног српског библиотекарства означила ју је Гордана Стокић Симончић у раду „Павле Стефановић – библиотекар Универзитетске библиотеке у Београду”, у *О укусима се расправља Павле Стефановић (1901–1985): џемајски зборник*, уреднице Соња Маринковић и Јелена Јанковић Бегуш (Београд: Музиколошко друштво Србије, 2017), 87.

³ Ауторка захваљује проф. др Гордани Стокић Симончић на подстреку да напише текст посвећен делу Милице Војиновић.

Удружење универзитетски образованих жена основано неколико година пре Друштва југословенских библиотекара, а дуго година су паралелно радили, предност у следу дата је другом удружењу услед значаја који има за тему.

Други одељак односи се на период од 1945. до 1960. када је Милица Војиновић највише посвећена обуци и усмеравању младих кадрова, као и уређењу народних библиотека на територији Београда.

Професионални и друштвени ангажман Милице Војиновић до краја Другог светског рата

Милица Војиновић рођена је у Београду 7. (20) децембра 1895. године. Основну школу завршила је 1907, а виши течајни испит положила је 1919. године. За њу је карактеристична изразита потреба за друштвеним доприносом коју је испољила већ у балканским ратовима шијући униформе за војску и негујући рањенике током 1912. и 1913. године.⁴ Пошто је изгубила оца у Првом светском рату, запослила се чак пре свршетка матуре како би издржавала породицу. Иако у незавидној ситуацији, није клонула духом. Уписала је студије француског језика и књижевности на Филозофском факултету⁵ 1919. године.⁶

Током студија заинтересовала се за библиотекарство, пошто је у то време, након штете настале у Првом светском рату, професор Павле Поповић са студентима радио на обнављању Библиотеке Српског семинара,

⁴ За тај допринос, Министарство војске доделило јој је Крст милосрђа 1913, а Српско друштво Црвеног крста Бронзану медаљу 1914. године.

⁵ Похађала је X групу предмета која је, према Уредби Филозофског факултета из 1906. године, за главне предмете имала француски језик и књижевност са упоредном граматиком романских језика и упоредну књижевност са теоријом књижевности, док су споредни (изборни) предмети били историја средњег и новог века, историја српске књижевности, латински језик и историја класичне књижевности. Димитрије Ђорђевић „Филозофски факултет Универзитета у Београду 1905–1918” у *Сјео јодина Филозофској факултету* (Београд: Народна књига, 1963): 66.

⁶ М. Војиновић отпочела је своје универзитетско образовање у тек формираном Краљевству (касније Краљевини) Срба, Хрвата и Словенаца. Ова сиромашна капиталистичка држава основана на југословенској идеји, обједињавала је територије које су се умногоме разликовале у погледу привредног и друштвеног развоја. Делом и због тога, она у првој деценији постојања није имала јединствено законодавство. Више од половине њених становника било је неписмено (према попису из 1921), а издвајања за просвету и, нарочито, културу, била су минимална. Држава је 1929. године добила назив Краљевина Југославија, али је национално питање стално оптерећивало њене унутрашње односе.

а затим покренуо иницијативу за оснивање централне универзитетске библиотеке. Врло је извесно да је проф. Поповић успео неколицини студентата да пренесе заинтересованост за библиотечко уређење, а управо неки од њих су се касније нашли и међу првим чиновницима новоотворене Универзитетске библиотеке.⁷

После завршеног факултета, а пре него што се 1926. године запослила као приправник Библиотеке,⁸ Милица Војиновић била је суплент гимназија у Горњем Милановцу и Нишу. У овом периоду, путем конкурса Министарства просвете, одлази на стипендирани боравак у Француску.⁹ Државни библиотечарски испит положила је 1929, када добија звање писара, две године касније положиће професорски испит 1931. и постати књижничар.

Имати основно запослење није било довољно личности каква је била Милица Војиновић. Ова напредно оријентисана Београђанка између два светска рата била је чланица Југословенске републиканске странке,¹⁰ Друштва за српски језик и књижевност¹¹ и Удружења универзитетски образованих жена.¹² Зато и не чуди што је, већ након три године рада у Библиотеци, са нераздвојном пријатељицом и колегиницом Љубицом Марковић, међу библиотечарима највећих београдских библиотека покренула питање оснивања библиотечарског удружења. Након успешних преговора, њих две су са Светозаром Матићем и Михаилом Подољским

⁷ Љубица Марковић наводи да су међу првим књижничарима ове библиотеке били његови ученици вероватно алудирајући на Милицу Војиновић, Смиљу Мишић и себе. Љубица Марковић, „Павле Поповић: његове заслуге за наше библиотеке и библиографски рад у нас”, *Гласник Народне библиотеке* год. 1, бр. 5/6 (1940): I–VI.

⁸ Дана 10. августа 1926.

⁹ На Универзитету у Греноблу боравила је од 1. 12. 1924. до 1. 8. 1925.

¹⁰ Републиканска странка је основана јануара 1920. у Београду. У међуратном периоду деловала је као једна од многобројних грађанских политичких партија. Постојеће законе странка је поштвала, али и критиковала у дозвољеним границама, због чега су њене чланове други политичари, посебно они из радикалнијих странака сматрали опортунистима. Ова политичка опција се залагала за републиканство, демократију, већу социјалну правду и равноправност међу југословенским народима. Ипак, услед невелике популарности ван простора преткумановске Србије и сумње у могућност већине становништва да се правилно користи демократијом, често је иступала више као пропагатор идеја које су биле испред времена и простора у којима је деловала. Из тог су се разлога српски републиканци више јављали као оснивачи друштвено и културно корисних удружења.

¹¹ Друштво за српски језик и књижевност основали су 1910. године Александар Белић, Павле Поповић и Јован Скерлић. Друштво постоји и данас, а његов рад прекидан је само за време ратова (1914–1919. и 1941–1946).

¹² УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

сачиниле и предлог Правила Друштва југословенских библиотекара, који се, затим, са библиотекарима у Загребу и Љубљани усавршавао.¹³ М. Војиновић постала је чланица Главне управе као секретар Друштва 1931. године, што је и остала све до 1937, а затим је била на функцији секретара Београдске секције. Водећи чланови Друштва одлично су препознали шта је потребно југословенском библиотекарству и себи поставили циљеве – законско уређење, објављивање стручног часописа и годишњака југословенских библиотека, организовање курсева и предавања за образовање библиотечног подмлатка, рад на побољшању положаја библиотечких чиновника, обезбеђивање одговарајућих зграда за Народну библиотеку у Београду и Народну и универзитетску библиотеку у Љубљани.¹⁴

Милица Војиновић (из приватне архиве Иване Стефановић)

На основу увида у сачуване књиге записника Београдске секције и архиве Главне управе ДЈБ, може се закључити да је М. Војиновић један од најактивнијих чланова и главних покретача акција.¹⁵ Радила је на нацрту Закона о библиотекама за које је Друштво инсистирало да буде плод сарадње са Министарством просвете.¹⁶ Саставивши упитник за библиотекарe, започела је прикупљање статистичких података о јавним и

¹³ Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градитељка библиотекарске струке у Србији”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства јог.* 21, бр. 40 (мај 2022): 42.

¹⁴ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* год. 13, св. 1–2 (1933): 235.

¹⁵ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* год. 13, св. 1–2 (1933): 235.

¹⁶ Са Љубицом Марковић и Људмилом Михаиловић. Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градитељка библиотекарске струке у Србији”, 42.

гимназијским библиотекама Југославије.¹⁷ Писање уџбеника за библиотекарске такође је један од њених предлога Београдској секцији 1938. године, али ће нешто приближно томе бити реализовано неколико година касније, током рата.

Упркос слабом разумевању које је држава имала за Друштво, оно је успешно остваривало сарадњу са сродним иностраним организацијама. Успостављена је комуникација са Међународним удружењем библиотекарских друштва, Међународним институтом за интелектуалну сарадњу, Савезом пољских библиотекара, Друштвом чехословачких библиотекара, Међународним одељењем за хемију и др. На своју иницијативу, Милица Војиновић је са Љубицом Марковић боравила у Чехословачкој ради упознавања тамошњих библиотека.¹⁸ Том приликом су успоставиле комуникацију са њиховим библиотекарским удружењем, обилазиле веће библиотеке, набављале стручну литературу. Разматрале су идеју о састанку словенских библиотекара и савезу словенских библиотекарских друштава.¹⁹ Попут многих других, ни та замисао није остварена. Ипак, М. Војиновић не постаје песимиста ни када се, у последњој години рада Друштва југословенских библиотекара, пошто се свело на Београдску секцију, осврће на укупан његов рад, већ изражава надање да „ће се многа питања, на којима су они до сада без резултата радили, решити”.²⁰

За све напредне идеје Друштва југословенских библиотекара и саме Милице Војиновић као није било право време ни место. Петнаест година након престанка рада ДЈБ, Војиновић спознаје да је „упорна и често оштра

¹⁷ УБСМ, Архива ДЈБ, Главна Управа Друштва југословенских библиотекара бр. 113 (22. 12. 1931).

Посао је, због обимности, касније расподељен међу секцијама. Секције Љубљана и Загреб су успеле да прикупе и објаве податке о библиотекама на свом подручју, али Београдска секција није. Пописане су 32 библиотеке у Београду, међутим, тако нешто није било могуће учинити за библиотеке других крајева Србије. Београдска секција није успела да развије комуникацију са многим библиотекама ван Београда, што само говори о изолованости у којој су се установе у унутрашњости налазиле.

УБСМ, Архива ДЈБ, „Извештај Управе Београдске секције Друштва југословенских библиотекара за 1934. годину”.

¹⁸ Чехословачко библиотекарство било је узор југословенским библиотекарима, посебно захваљујући свом Закону о јавним библиотекама који су сматрали врло напредним.

¹⁹ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. године”, *Библиотечар*: орган Друштва библиотекара НР Србије год. 7, бр. 3–4 (1955): 175–176.

²⁰ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Гласник Народне библиотеке: годишња библиографија Народне библиотеке и извештаји о раду* год. 1, бр. 3–4 (1940): XII.

борба Друштва за решење хитних проблема наших библиотека и библиотекарства, [...] била узалудна”.²¹ Ипак, са вишедеценијске дистанце, ауторка Биљана Ђурашиновић, бавећи се деловањем и дOMETИМА ДЈБ, оценила је да је његов рад поставио добру основу за развој библиотечке делатности након Другог светског рата.²² Штавише, Гордана Стокић Симончић указује на постојање континуитета између Друштва југословенских библиотекара тј. његове Београдске секције и неколико година касније основаног Друштва библиотекара НР Србије који се може препознати како у људима који су били њихови протагонисти, тако и у идејама, односно циљевима којима су се водили.²³

Сродно по структури, али и судбини, Друштву југословенских библиотекара било је Удружење универзитетски образованих жена Југославије (УУОЖ), у коме је Милица Војиновић такође била истакнута чланица²⁴ и које је било једна врста упоришта, а у организационом смислу модел за још тринаест високообразованих жена-чланица ДЈБ.²⁵ У њему је имала прилику да својим стручним знањима доприноси побољшању статуса високообразованих жена и видљивости њихове улоге у друштву. На почетку

²¹ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. године”, *Библиоотекар* год. 7, бр. 3–4 (1955): 178.

²² Биљана Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и дOMETИ”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* год. 13, бр. 25 (новембар, 2014): 9.

²³ Гордана Стокић Симончић, „Друштво југословенских библиотекара и Библиотекарско друштво Србије: континуитет професионалног удруживања”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* год. 16, бр. 31 (новембар 2017): 56–61.

²⁴ Основано је у Београду 1927. године. Затим се оснивају секције у Скопљу (1929), Новом Саду (1930), Загребу и Љубљани (1931), нешто касније и у Сарајеву (1935). Већ у првој години рада УУОЖ постаје члан Међународне федерације универзитетски образованих жена. Његове чланице су се често обраћале представницима власти са циљем да се измене поједине уредбе и чланови закона који угрожавају права образованих жена. Иако интервенције нису често давале непосредне резултате, УУОЖ је вероватно утицало на ублажавање дискриминације према школованим женама у служби. Након оснивања Бановине Хрватске, Секција Загреб ће 1939. тражити да се УУОЖ реорганизује у неку врсту федерације или савеза, а да секције прерасту у удружења, што је скупштина УУОЖ одбила, те након неуспелих покушаја да се дође до компромиса, долази до отцепљења Загреба.

Tamara Kosijer, „Udruženje univerzitetski obrazovanih žena 1927–1941”, *Istorija 20. veka: časopis Instituta za savremenu istoriju* год. 39, бр. 2 (2021): 295–312.

²⁵ Детаљније прочитати у: Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Библиотекарке – чланице удружења универзитетски образованих жена (1927–1941)”, у *Женски покрет (1920–1938): зборник радова* уреднице Јелена Милинковић и Жарка Свирчев (Београд: Институт за књижевност и уметност, 2021): 369–384.

се, као председница Пропагандистичке секције, старала о увећању броја његових чланица. Затим се истакла залагањем током припреме *Библиографије књиџа женских писца штиамџаних у Војводини, Србији, Јужној Србији и Црној Гори до свршеџка године 1935* која је као целина била уклопљена у *Библиографију књиџа женских писца у Југославији*. На основу истраживања архивске грађе закључено је да су са корица српског дела Библиографије неправедно изостављена имена Милице Војиновић, Љубице Марковић и Паулине Албале.²⁶ Објављивање библиографије књиџа жена-писаца био је заиста ванредан подухват ако се узме у обзир да југословенски библиотекарџи још нису систематски и организовано радили на текућој и ретроспективној библиографији.

Трајно посвећена промоцији књиџе и библиотека, М. Војиновић учествовала је и у изради неколико изложби књиџа југословенских ауторки које је организовало УУОЖ. Вишегодишњим прегалаштвом заслужила је место председнице Београдске секције на које је изабрана 13. фебруара 1939. За време њеног мандата уписан је велики број нових чланица. Покренула је рад неколико нових комисија, међу којима је једна за просвећивање жене на селу. Планирала је припрему наставка библиографије књиџа женских писца за године након 1935. Упркос разбуктавању ратних сукоба радило се са вером у боље сутра. Секција Београд придружила се општем захтеву жена за женско право гласа. У част преминулог професора Павла Поповића, расписала је конкурс за спомен-награду са његовим именом. Прикупљала је прилоге за подизање споменика књижевници Милицџи Јанковић.²⁷

Нацистичко бомбардовање Београда 6. априла 1941. отворило је нову сезону рушења и страдања на српским просторима. Краљевина Југославија се распала, а окупационе власти доносиле су уредбе за различите области живота и рада у Србији. Сва удружења обуставила су своје активности, па је Милица Војиновић ратну свакодневицу испуњавала радом у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић” у којој је водила одељење периодике. Окупационе власти захтевале су уклањање „нежељених” књиџа из фонда Библиотеке, а Министарство просвете колаборационистичке владе имало је бројне планове за уређење библиотечке области. Пошто је из јавно доступног фонда издвојена јеврејска, марксистичка и антинемачка

²⁶ Детаљније у: Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градителка библиотекарске струке у Србији”, 48.

²⁷ Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Библиотекарке – чланице удружења универзитетски образованих жена (1927–1941)”, 380.

литература, Милице Војиновић је била поверена израда почетног плана Течаја за библиотекарe,²⁸ а затим је са Љубицом Марковић написала Правилу о уређењу средњошколских књижница и Упутства за стручни рад у средњошколским књижницама. Када је изабрана за наставницу новооснованог течаја²⁹ за предмете *Рад са читаоцима уопште и рад у читаоницама* и *Позајмичка служба* сама је вршила припрему штива за предавања. Настава се са прекидима одвијала од 1. новембра 1943. до јесени 1944.³⁰ У тим нередовним условима, није се могао увести никакав ред који би опстао у перспективи.³¹ Ослобођење Београда прекинуло је постојеће послове и отворило нову етапу у животу библиотекарке и њених колега.

Искусни стручњак у новом систему

Привредно неразвијену и ратом разорену земљу требало је што пре обновити. Дух изградње новог поретка оживео је међу народом и дао професионалцима полет за рад и веру да ће у миру са новим државним уређењем и новом управљачком структуром све кренути набоље.³² Период омеђен завршетком рата и доношењем Закона о библиотекама 1960. године одликује се настојањима да се убрзано изгради широка организација државних, просветних и културних институција за образовање и

²⁸ Предложено је десет предмета – пет у првом и пет у другом семестру и настава од два часа седмично. Уз консултације са другим библиотекарима, Министарство је програм проширило на 14 предмета, затим су одређени предавачи – махом библиотекари Универзитетске и Народне библиотеке у Београду.

²⁹ Званично основан 17. октобра 1942, али је настава почела тек наредне године.

³⁰ Последњи документ који доказује да се течај одржавао датиран је 7. 9. 1944. и налази се у Архиви УБСМ.

³¹ Анђела Стошић, „Универзитетска библиотека у Београду за време Другог светског рата” у *Библиотеке и идентитет 3: зборник радова*, гл. уредник Драгана Сабовљев, (Панчево: Градска библиотека, 2022): 24–33.

³² Друштвено-политички систем изграђивао се првобитно по узору на совјетски модел у којем је комунистичка партија организатор и контролор не само органа власти већ и свих облика привредног и друштвеног живота. После резолуције Информбироа 1948. године, започиње преиспитивање и критиковање централизоване друштвено-планске привреде и бирократског партијског модела. „Трагање за властитим путем изградње социјалистичког друштва водило је до идеје самоуправљања и покретања процеса либерализације привреде и демократизације друштвеног и културног живота.” Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, *Библиотеке и идентитет* (Панчево: Градска библиотека; Нови Сад: Филозофски факултет, 2012), 51–52.

просвећивање „најширих народних маса”.³³ Вишедеценијске потребе за законским уређењем библиотекарства, формалним образовањем кадрова и једнообразним системом рада и даље су биле на дневном реду. Поред константног организовања различитих курсева, оснивања библиотекарског удружења и његових секција, покретања стручног часописа и отварања Средње библиотекарске школе и Библиографског института у првих неколико година после рата, за библиотечку делатност значајно је било оснивање Библиотечког центра Србије, затим Библиотечког центра АП Војводине и Среског Библиотечког центра у Београду, али и неких добровољних организација какав је био Савез библиотека и организација за ширење књиге, педесетих година прошлог века.

У ослобођеном Београду, а пре званичног окончања рата, у марту 1945, Милица Војиновић почиње са колегиницама Смиљом Мишић и Људмилом Михаиловић да ради на припреми *елабораиџа за једнообразно уређење свих библиотјека у земљи*, према захтеву начелника Одељења за науку, уметност и културу.³⁴ Уз то је на себе преузела да из свих области библиотекарства држи предавања за чиновнике рејонских библиотека у Београду. Библиотекарски курсеви различитог обима са искусним предавачима, у првим годинама након рата одвијали су се широм Србије. Министарство просвете упутило је Милицу Војиновић да даје инструкције градским и рејонским библиотекама, те је чешће „на терену” него у Универзитетској библиотеци.³⁵ Пошто је њена стручност била високо цењена, у ударним годинама обнове вршила је дужност шефа Одсека за библиотеке Министарства просвете – укупно десет месеци током 1946. и 1947.³⁶

У то време сазрело је и питање поновног организовања професионалног удружења. Име Милице Војиновић још једном се уписало међу осниваче библиотекарског друштва. На Оснивачкој скупштини, 14. децембра 1947. године, изабрана је у Радно председништво, а затим и за чланицу првог Надзорног одбора Друштва библиотекара Народне Републике Србије (ДБНРС). Свесна континуитета, одмах је покренула тему преузимања имовине Друштва југословенских библиотекара, што била идеја која се заснивала на чињеници да је рад ДЈБ пред почетак рата био сведен на

³³ Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, *Библиотјеке и иденитијетей*, 51.

³⁴ УБСМ, Архива Библиотеке, бр. 36 (12. 3. 1945).

³⁵ УБСМ, Архива Библиотеке, бр. 408 (20. 9. 1945).

³⁶ УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

активност Београдске секције. Њен предлог није спроведен³⁷ већ је коју годину касније Савез друштава библиотекара ФНРЈ наследио имовину и то са образложењем да је Савез „у новим условима и са новим задацима продужио рад предратног ДЈБ”.³⁸

ДБНРС је као свој задатак прокламовало унапређење библиотекарства. Оно је, за разлику од ДЈБ, било тешње повезано са просветним властима и због тога продорније у свом раду. Власти су показивале интересовање за мишљење струковног удружења, док је оно уважавало њихове одлуке и захтеве. У овом друштву М. Војиновић једнако је предано радила као и у предратном. Учествовала је у раду скупштина, суделовала у различитим комисијама, деловала у оквиру Секцију за народне књижнице.³⁹ Пуних 12 година била је део уређивачког одбора часописа *Библиотекар* – органа ДБНРС. Као библиотечки зналац највише је била усмерена ка обуци младих библиотечких упосленика и уређењу сеоских и општинских библиотека на нивоу Београда.

Од бројних активности у ДБНРС може се издвојити рад у комисији за израду предлога Закона о библиотекама,⁴⁰ затим Комисији за припрему плана и програма за Средњу библиотекарску школу. По захтеву Министарства просвете НРС написала је реферат о систему школовања библиотекара у СССР који је требало да буде узор нашем.⁴¹ Није имала прилику да предаје у новооснованој Средњој библиотекарској школи, али је у једном мандату изабрана за чланицу Савета.⁴²

У Секцији за народне књижнице била је од њеног оснивања 1948. године. Врло активно је учествовала у њеном раду, нарочито након

³⁷ Комисија Министарства просвете која је била одређена да анализира формално-правне оквире овог предлога закључила је да ДБНРС не може наследити имовину југословенског друштва.

³⁸ Тако је Секретаријат Савеза примио архиву, књиге и благајну Друштва југословенских библиотекара. Никола Јустинијановић, „II Конгрес Савеза друштава библиотекара ФНРЈ у Марибору 7 и 8 јуна 1953. г”, Библиотекар год. 5, бр. 1–2 (1953): 88.

Иако су се десетак година раније одлучно одрекли чланства у заједничком удружењу, хрватски библиотекарски као део Савеза прихватили су чињеницу да се на изванредан начин продужава рад ДЈБ.

³⁹ На трећој годишњој скупштини ДБНРС изабрана је и за чланицу Управног одбора (1951), а на четвртој за чланицу Извршног одбора (1952). Током 1955. била је председница Надзорног одбора Друштва.

⁴⁰ Народна Библиотека Србије (НБС), Архива БДС, бр. 76 (1. 7. 1952).

⁴¹ „Извештај о раду Друштва Библиотекара НРС”, Народна библиотека Србије, Архива БДС, бр. 28 (15. 5. 1949).

⁴² УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

пензионисања 1951. године. У два наврата је и њоме управљала.⁴³ Иако је Секција већ на почетку рада припремила Приручник за народне књижнице за који је планирано да изађе у издању Земаљског савеза културно просветних друштава, он није објављен.⁴⁴ Чланови Секције су обилазили библиотеке народних одбора, припремали статистику, сарађивали са Средњом библиотекарском школом.⁴⁵ Године 1954. формиране су комисије за синдикалне библиотеке, за школске библиотеке и за законодавство. М. Војиновић ушла је у комисију за законодавство.⁴⁶ На позив Савеза друштава пријатеља деце Секција је организовала прославу дечје недеље у библиотекама у Београду и унутрашњости. Током 1955. године „у Секретаријату за просвету и културу НО Београда Војиновић је извршила анализу о раду београдских библиотека“.⁴⁷

На библиотечким курсевима и семинарима који су организовани под окриљем Друштва, или у сарадњи са њим, држала је предавања о раду са корисницима и популаризацији књиге, првенствено у библиотекама за народ. Проблемима библиотека за народ бавила се не само кроз активности Секције и предавања, већ је о томе и писала и објављивала радове у стручној периодици. Предлагала је да се централизује набавка и каталогизација књига у београдским библиотекама овога типа.⁴⁸

На предлог Савета за културу, 1955. године основан је Срески Библиотечки центар при Градској библиотеци, а за шефа постављена Милица Војиновић чиме је заправо постала одговорна за уређење система народних библиотека у Граду Београду.⁴⁹ У њему су се, на сваке две седмице, одржа-

⁴³ Од 18. марта до 21. децембра 1952, затим од 11. јуна 1954.

⁴⁴ „Извештај о раду Друштва Библиотекара НРС“, НБС, Архива БДС, бр. 28 (15. 5. 1949).

⁴⁵ „Извештај о раду“, НБС, Архива БДС (21. 12. 1952).

⁴⁶ Владимир Питовић, „Рад Друштва библиотекара НР Србије“, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 6, бр 2 (1954): 129.

⁴⁷ Друштво библиотекара НР Србије – Извршни одбор, „Извештај Извршног одбора Друштва библиотекара НР Србије поднет на редовној годишњој скупштини 22. 1. 1956.“, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 9, бр. 1–2 (1956) 102.

⁴⁸ Након Пленума чланова Друштва са темом Проблеми београдских библиотека за народ формулисала је закључке који су прослеђени Савету за просвету, културу и уметност Града Београда.
НБС, Архива БДС (5. 4. 1952).

⁴⁹ Претходно је, 1953. године, основан Библиотечки центар НР Србије, као посебно одељење Народне библиотеке са задатком да ради на стварању мреже популарних библиотека на територији Србије, да води библиотечку политику за библиотеке популарног типа у Србији и да се истовремено стара о извршењу одлука, закључака и законских прописа који се односе на рад библиотека НР Србије.

вали састанци општинских библиотекара, приликом којих су се претресали проблеми ових библиотека, читали реферати библиотекара, израђивали планови приредби, анализирао рад, доносили закључци и предлагале мере за побољшање. Припреман је Правилник о раду општинских библиотека, израђен је угледни нацрт годишњег плана њиховог рада. Особље Центра, често је са групом библиотекара, посећивало библиотеке за народ у читавом срезу ради снимања стања и пружања савета. На састанцима у Центру дискутовало се о пропустима у раду. Израђен је план за ревизију фондова општинских библиотека. Разрађиван је план за акцију „Месец дана књиге”. Израђена је шема како једну књигу треба препоручивати и како се уопште врши пропаганда читања. Одржавани су једнодневни семинари за просветне раднике запослене у сеоским библиотекама или у библиотечким саветима.⁵⁰

Као представница Центра и чланица Секције за народне књижнице говорила је на Трећем конгресу библиотекара Југославије о „Слободном приступу књигама”, те „О школским и дејчим књижницама” за чије се оснивање залагала.⁵¹ На Четвртном Конгресу изнела је реферат „Библиотечки центри”.⁵² Поред тога, у овом периоду ангажована је и као испитивач за предмет *Организација и рад библиотеке за народ* на стручним испитима у Народној библиотеци што додатно илуструје значај ових установа за културу Народне Републике Србије која је помоћу њих радила на описмењавању, а затим и просвећивању ширег становништва.

Након готово четири године управљања Библиотечким центром Београда, Милица Војиновић поднела је оставку навевши као разлоге: немогућност да самостално обавља одређене послове, отежане услове за рад, „нарочито необјективан и нетактичан став управника Библиотеке”⁵³ према

⁵⁰ Милица Војиновић, „Срески библиотечки центар при градској библиотеци у Београду: две године рада”, *Библиотекар*, год. 9, бр. 3–4 (1957) 286.

⁵¹ Конгрес се одржавао у Задру од 27. до 30. априла 1956.

⁵² НБС, Архива БДС, бр. 166 (18. 8. 1958).

⁵³ Управница Библиотеке града Београда од 1958. до 1968. год. била је Олга Перић (1913–1993). Од завршетка Другог светског рата до доласка на место управнице Библиотеке променила је неколико руководећих позиција: директорка Гимназије у Старом Бечеју, инспекторка за школство у Окружном народноослободилачком одбору у Новом Саду, помоћница повереника у Повереништву за просвету и културу Војводине, управница Српског народног позоришта, помоћница управника и в.д. управника Библиотеке Матице српске. Од 1968. до пензионисања (1972) била је шеф личне библиотеке Јосипа Броза Тита. Енциклопедија Српског народног позоришта, „Перић-Арсенијевић-Стокановић, Олга”, Српско народно позориште, <https://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=8561> (преузето 25. 9. 2022).

њој и њеном раду који су неко време трајали и утицали на њено здравствено стање.⁵⁴ Исте године Центар је престао је да постоји као посебна институција. Претворен је у организациону јединицу Библиотеке града Београда – Одељење за унапређење библиотекарске делатности.⁵⁵

Име Милице Војиновић потписано је као ауторско под више од 50 чланака објављених у стручној библиотекарској и књижевној периодици.⁵⁶ Најактивније је писала током управљања Библиотечким центром, када је, од 1955. до 1960. године, само у часопису *Библиоџекар* објавила преко 40 текстова. Велики број радова посветила је различитим аспектима рада Културно-просветне заједнице Србије.⁵⁷ Пошто је четири године обавештавала читаоце *Библиоџекара* о овој организацији, могло би се претпоставити да је учествовала и у њеном раду или макар оснивању. Савез библиотека и организација за ширење књиге, који је био део ове заједнице, имао је циљ да „обједини све библиотеке, књижнице и читаонице, окупља и повезује установе, друштва и организације и друге који имају међу својим задацима унапређење библиотекарства или раде на пропагирању, објављивању и дистрибуцији књига и подстиче и усмерава све снаге које су заинтересоване овим питањима да би се заједничким напором помогло што бољем развоју библиотека, књижница и читаоница, њиховом идејном, стручном и материјалном јачању, а самим тим ширењу културе и просвете у широким слојевима народа”.⁵⁸ Савез је организовао саветовања о проблемима библиотека, пропаганди књиге на селу, међу радницима, децом. Приређивао је семинаре за „пропагандисте књиге”, просветне раднике и библиотекарке, на којима Милица Војиновић била један од предавача. Његова значајна тековина јесте акција „Месец дана

⁵⁴ Библиотека града Београда, Архива Библиотеке, орг. јед. 1, бр. 1588/1 (23. 11. 1959).

⁵⁵ Љубица Ђоровић, *Илустрована историја Библиотеке града Београда*, (Београд: Библиотека града, 2011), 68.

⁵⁶ Писала за листове: *Прилози за књижевност, језик историју и фолклор, Гласник Историјској друштва у Новом Саду, Прејлед* (Сарајево), *Гласник Народне библиотеке, Библиоџекар, Књижничар, Библиоџекарство*.

⁵⁷ Ова друштвена организација основана 1956. године је, на добровољној основи, обједињавала културно-просветну активност четири савеза: Савеза аматерских позоришта, Савеза библиотека и организација за ширење књиге, Савеза народних и радничких универзитета, Савеза музичких друштва.

⁵⁸ Савез библиотека и организација за ширење књиге Србије (Београд), „Правила Савеза библиотека и организација за ширење књиге Србије”, *Библиоџекар* год. 8, бр. 3–4 (1956): 287.

књиге” намењена популаризацији и пласирању књиге, која се сваког октобра годинама организовала у Србији.

Милица Војиновић је у својим текстовима такође разматрала теме из библиотечке праксе, износила је основне проблеме струке, писала о успешним предавањима и програмима. Како је током више од 20 година, у оквиру својих ингеренција, учествовала у припреми закона о библиотекама, 1956. године је у *Библиоџекару* још једном изнела став о неопходном доношењу библиотечког закона, као и мишљење о последњем преднацрту Општег закона о библиотекама.⁵⁹ Наредне године, дала је и коментар на усвојени Закон о библиотекама НР Босне и Херцеговине.⁶⁰ Коначно проглашење Закона о библиотекама НР Србије коинцидира са повлачењем Милице Војиновић из библиотечке делатности.

Након 1960. године, име јој се не појављује у документима ДБНРС нити у часопису *Библиоџекар*, све до 1977. године када се помиње као добитница Ордена заслуга за народ са сребрним венцем поводом пола века од отварања Универзитетске библиотеке у Београду.⁶¹ Поводом њене смрти 1990. године није објављен некролог у часопису *Библиоџекар*, нити, колико за сада знамо, у било ком другом стручном гласилу или средству јавног информисања.

Закључак

Милица Војиновић ће у историји српског библиотекарства бити трајно уписана као оснивач првог библиотекарског удружења. Чин оснивања Друштва југословенских библиотекара био је тек увертира за све оно што је ова жена предана библиотекарском позиву учинила у наредних 30 година током којих се библиотекарство постепено устоличавало као професија. Како би се тај процес завршио, било је неопходно установити све прерогативе једне професије: корпус знања и из њега изведене технике везане за овај позив, обезбедити признату професионалну обуку, постојање удружења за унапређење и контролу библиотекарства, затим јавно признање

⁵⁹ Милица Војиновић, „Пред доношење општег закона о библиотекама”, *Библиоџекар* год. 8, бр. 1–2 (1957): 12–17.

⁶⁰ Милица Војиновић, „Закон о библиотекама НР Босне и Херцеговине”, *Библиоџекар* год. 9, бр. 3–4 (1956): 169–174.

⁶¹ Небојша Лазаревић, „Јубилеј Универзитетске библиотеке 'Светозар Марковић' у Београду: педесет година од отварања нове зграде”, *Библиотекар* год. 28, бр. 6 (1977): 844.

професије, те развијати оријентацију на пружање услуга.⁶² На основу сагледавања професионалне биографије М. Војиновић, засигурно се може рећи да је, имајући свест о свим својствима библиотекарства као професије, тражила начине да се она развију. Она у томе свакако није била једина, али су њени покушаји утабали добар део пута до успостављања библиотекарства као професије признате у Србији.

Neobjavljeni izvori:

1. Biblioteka grada Beograda, Arhiva Biblioteke. (na ćirilici)
2. Narodna biblioteka Srbije, Arhiva Bibliotekarskog društva Srbije. (na ćirilici)
3. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Arhiva Biblioteke. (na ćirilici)
4. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Arhiva Društva jugoslovenskih bibliotekara. (na ćirilici)
5. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Personalni dosije Milice Vojinović. (na ćirilici)

Literatura:

1. Ćorović, Ljubica. *Ilustrovana istorija Biblioteke grada Beograda*. Beograd: Biblioteka grada, 2011. (na ćirilici)
2. Dean, John. *Planning library education programmes: a study of the problems involved in the management and operation of library schools in the developing countries*. London: Deutsch, 1972.
3. Društvo bibliotekara NR Srbije – Izvršni odbor. „Izveštaj Izvršnog odbora Društva bibliotekara NR Srbije podnet na redovnoj godišnjoj skupštini 22. 1. 1956.”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 1–2 (1956): 98–108. (na ćirilici)
4. Đorđević, Dimitrije. „Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu 1905–1918”. U: *Sto godina Filozofskog fakulteta*, 53–89. Beograd: Narodna knjiga, 1963. (na ćirilici)
5. Đurašinović, Biljana. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara: delovanje i dometi”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 13, br. 25 (novembar, 2014): 2–10. (na ćirilici)
6. Enciklopedija Srpskog narodnog pozorišta. „Perić-Arsenijević-Stokanović, Olga”. Srpsko narodno pozorište, <https://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=8561> (preuzeto 25. 9. 2022). (na ćirilici)

⁶² John Dean, *Planning library education programmes: a study of the problems involved in the management and operation of library schools in the developing countries* (London: Deutsch, 1972).

7. Justinijanović, Nikola. „II Kongres Saveza društava bibliotekara FNRJ u Mariboru 7 i 8 juna 1953. g”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 5, br. 1–2 (1953): 83–101. (na ćirilici)
8. Kosijer, Tamara. „Udruženje univerzitetski obrazovanih žena 1927–1941”. *Istorija 20. veka: časopis Instituta za savremenu istoriju* god. 39, br. 2 (2021): 295–312.
9. Lazarević, Nebojša. „Jubilej Univerzitetske biblioteke 'Svetozar Marković' u Beogradu”: pedeset godina od otvaranja nove zgrade. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 28, br. 6 (1977): 843–848. (na ćirilici)
10. Lukić, A. „Jugoslovenska republikanska stranka u političkom životu Kraljevine Jugoslavije (1920–1941)”. Doktorska dis., Filozofski fakultet, Beograd, 2017. (na ćirilici)
11. Marković, Ljubica. „Pavle Popović: njegove zasluge za naše biblioteke i bibliografski rad u nas”. *Glasnik Narodne biblioteke: godišnja bibliografija Narodne biblioteke i izveštaji o radu* god. 1, br. 5/6 (1940): I–VI. (na ćirilici)
12. Pitović, Vladimir. „Rad Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 6, br. 2 (1954): 129. (na ćirilici)
13. Savez biblioteka i organizacija za širenje knjige Srbije (Beograd), „Pravila Saveza biblioteka i organizacija za širenje knjige Srbije”, *Bibliotekar* god. 8, br. 3–4 (1956): 287. (na ćirilici)
14. Stokić Simončić, Gordana. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara i Bibliotekarsko društvo Srbije: kontinuitet profesionalnog udruživanja”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 16, br. 31 (novembar 2017): 56–61. (na ćirilici)
15. Stokić Simončić, Gordana i Anđela Stošić. „Bibliotekarke – članice udruženja univerzitetski obrazovanih žena (1927–1941)”. U: *Ženski pokret (1920–1938): zbornik radova*, Jelena Milinković i Žarka Svirčev (ur.), 369–384. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2021. (na ćirilici)
16. Stokić Simončić, Gordana i Anđela Stošić. „Ljubica Marković – graditeljka bibliotekarske struke u Srbiji”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 21 br. 40 (maj 2022): 39–50. (na ćirilici)
17. Stokić Simončić, Gordana i Željko Vučković. *Biblioteke i identitet*. Pančevo: Gradska biblioteka; Novi Sad: Filozofski fakultet, 2012. (na ćirilici)
18. Stokić Simončić, Gordana. „Pavle Stefanović – bibliotekar Univerzitetske biblioteke u Beogradu”. U *O ukusima se raspravlja Pavle Stefanović (1901–1985): tematski zbornik*, Sonja Marinković i Jelena Janković Beguš (ur.), 79–88. Beograd: Muzikološko društvo Srbije, 2017. (na ćirilici)
19. Stošić, Anđela. „Univerzitetska biblioteka u Beogradu za vreme Drugog svetskog rata”. U: *Biblioteke i identitet 3: zbornik radova*, gl. urednik Dragana Sabovljević, 19–35. Pančevo: Gradska biblioteka, 2022. (na ćirilici)

20. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara”. *Glasnik Narodne biblioteke: godišnja bibliografija Narodne biblioteke i izveštaji o radu* god. 1, br. 3–4 (1940): X–XII. (na ćirilici)
21. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara: osnivanje, organizacija i rad do 1941. godine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 7, br. 3–4 (1955): 172–178. (na ćirilici)
22. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara”. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* knj. 13, sv. 1–2 (1933): 235–237. (na ćirilici)
23. Vojinović, Milica. „Pred donošenje opšteg zakona o bibliotekama”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 8, br. 1–2 (1957): 12–17. (na ćirilici)
24. Vojinović, Milica. „Sreski bibliotečki centar pri gradskoj biblioteci u Beogradu: dve godine rada”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 3/4 (1957): 286–287. (na ćirilici)
25. Vojinović, Milica. „Zakon o bibliotekama NR Bosne i Hercegovine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 3–4 (1956): 169–174. (na ćirilici)

Andjela Stošić

University of Belgrade, Faculty of Philology
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs

MILICA VOJINOVIĆ'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF LIBRARIANSHIP AS A PROFESSION IN SERBIA

Summary: For the first time, the paper provides a complete professional biography of Milica Vojinović (1895–1990), a librarian at the Belgrade University Library. Her contributions are evident in founding the Association of Yugoslav Librarians (1931–1940); being a secretary of the Association and attempting to organize librarianship during the Second World War by preparing drafts for the Librarian's Course and Instructions for the Work of High School Libraries (1943); teaching young librarians during and after the Second World War; managing the Department for Libraries at the Ministry of Education (1946–1947); participating in the establishment of the Association of Librarians of the People's Republic of Serbia; editing the journal *Bibliotekar* (Librarian) (1948–1960), and managing the Section for Mass Libraries of the Association of Librarians of the People's Republic of Serbia and the District Library Center in Belgrade (1955–1959). She authored over 40 papers in the journal *Bibliotekar*. This paper is based on rich archival material and more modest published sources, and it concludes that Milica Vojinović played an extremely important role in building librarianship as a profession in Serbia.

Keywords: Milica Vojinović (1895–1990), Association of Yugoslav Librarians, Association of Librarians of the People's Republic of Serbia, District Library Center in Belgrade, librarian education, library profession.

Примљено: 10. септембра 2022.

Прихваћено: 23. октобра 2022.

Биљана М. Ђурашиновић
Универзитет Едуконс
Факултет за пројектни
и иновациони менаџмент –
Библиотека, Београд
biljana.djurasinovic@gmail.com

Прегледни рад
УДК 02:929 Комадинић С.
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.2>

ДЕЛАТНОСТ СЛОБОДАНА КОМАДИНИЋА (1912–1979) У ОБЛИКОВАЊУ БИБЛИОТЕКАРСТВА НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Сажетак: Циљ рада је да се опише делатност Слободана Комадинића (1912–1979), библиотекара и библиографа Југословенског библиографског института који је, дужи период учествовао у раду Друштва библиотекара Србије¹ – Секције за библиографију и документацију и Савеза друштава библиотекара Југославије. Осим тога, његово присуство на конгресима Међународне федерације библиотекарских удружења и институција (IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions) омогућило је упознавање са међународном теоријом и праксом у библиотечкој делатности и њену примену у послератном библиотекарству Србије и Југославије. У складу са пословима које је обављао у оквиру матичне установе, највећи број теоријских радова посветио је библиографији, а своја сазнања представљао је кроз одређен број предавања у оквиру библиотека и сродних институција. Поред тога, учествовао је у изради српске ретроспективне библиографије, у периоду од 1954. до 1960. године и публикација које је издавао Југословенски библиографски институт. Кроз учешће у расправама и раду различитих комисија Слободан Комадинић је, поред теоријског и практичног доприноса библиографији, активно учествовао у свим акцијама и изражавао потребу за факултетским образовањем библиотекара, што је, иако у почетку неуспешно пружило добру основу за каснији настанак Катедре за библиотекарство и информатику.

Кључне речи: Слободан Комадинић (1912–1979), библиотекар и библиограф, Југословенски библиографски институт, Друштво библиотекара Србије – Секција за библиографију и документацију, Савез друштава библиотекара Југославије, српска ретроспективна библиографија, Међународна федерација библиотекарских удружења и институција, образовање библиотекара.

¹ Данашње Библиотекарско друштво Србије.

Увод

У историји српског библиотекарства, посебно од краја 19. века, важну улогу одиграле су многе личности² из културног живота које су кроз различите периоде развоја најпре монархије, а касније републике, допринеле снагом напредку библиотечке делатности, што је, првенствено зависило од општих друштвено-политичких прилика у земљи. Иако је дуги низ година владало мишљење да се развој послератног српског библиотекарства може посматрати независно од међуратног периода, на основу објављених радова последњих година³ са великом поузданошћу можемо потврдити да су постављени задаци у развоју библиотечке делатности формулисани између два светска рата⁴ у потпуности остварени након Другог светског рата. Значајан допринос у послератном периоду, посебно на пољу библиографије, у оквиру Југословенског библиографског института, Друштва библиотекара Србије, Савеза библиотечких друштава Југославије и Међународне феде-

² У том контексту можемо истаћи делатност Стојана Новаковића и Јована Томића, као управника Народне библиотеке и музеја, или др Марије Илић Агапове у раду Библиотеке и Музеја општине града Београда, као и допринос Уроша Џонића као међуратног управника Универзитетске библиотеке у Београду и Милице Продановић и др Душана Милачића као управника Универзитетске библиотеке, односно Народне библиотеке у Београду након завршетка Другог светског рата. О њиховом раду детаљније видети у: Драган Бараћ, *Библиошкарство Стојана Новаковића* (Београд: Српска књижевна задруга; Економика, 2002); Светлана Мирчов, *Јован Н. Томић: библиошкар и научник* (Београд: Народна библиотека Србије, 2007); Биљана М. Ђурашиновић, *Јавне библиотеке у Србији између два светска рата* (Панчево: Градска библиотека, 2021), 81–100; Небојша Лазаревић, „Урош Џонић први управник Универзитетске библиотеке у Београду”, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 21, бр. 2 (1969), 175–178; Олга Веселиновић, „Др Душан Милачић”, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 24, бр. 5 (1972), 555–560; Ирена Стефановић, „Милица Продановић – управник Универзитетске библиотеке ’Светозар Марковић’ 1944–1961”, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 13, бр. 4 (1961), 207–215.

³ Детаљније видети у: Гордана Стокић Симончић, „Друштво југословенских библиотекара и Библиотечарско друштво Србије: континуитет професионалног удруживања”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиошкарства* год. 16, бр. 31 (новембар 2017): 56–61; Биљана М. Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара – деловање и домети”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиошкарства* год. 13, бр. 25 (новембар 2014): 2–10.

⁴ Потреба да се оснује центар за израду националне библиографије, оснивање библиотекарске школе, доношење Закона о библиотекама итд. идеје су зачете у оквиру Друштва југословенских библиотекара основаног 1931. године. Детаљније видети у: Биљана М. Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара – деловање и домети”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиошкарства* год. 13, бр. 25 (новембар 2014): 2–10.

рације библиотекарских удружења и институција дао је виши библиотекар Слободан Комадинић. Његов животопис и деловање током двадесетак година у библиотечкој делатности биће детаљније описани у наставку текста.

Слободан Комадинић – биографски подаци

Слободан Комадинић рођен је 1912. године у Београду. Основну школу и гимназију завршио је 1930, а дипломирао је правне науке на универзитету у родном граду непосредно пред почетак окупације у Другом светском рату 1940. године. У периоду од 1934. до 1944. радио је у Савезу набављачких задруга државних службеника, на разним пословима међу којима је био и библиотечки. Након завршетка Другог светског рата накратко је обављао послове који нису били везани за библиотекарство: био је шеф одсека за статистику Савезног уреда за цене при Привредном савету Демократске Федеративне Југославије, члан југословенске делегације при Савезничкој контролној комисији у Мађарској и запослен у Земаљском уреду за цене Србије да би, почетком 1949. прешао у Југословенски библиографски институт⁵ у коме је остао до пензионисања 1978.⁶ Године 1958. на основу Закона о јавним службеницима (чл. 291), међу првим библиотекари-ма⁷ у послератном периоду добио је звање вишег библиотекара.⁸ Преминуо је 1979. године у Београду.⁹

⁵ Југословенски библиографски институт основан је прерастањем из Библиографског института НРС 25. 5. 1948, када је указом Президијума Народне Скупштине од 25. 8. 1949. истакнут његов савезни значај. Александра Вранеш, *Основи библиографије* (Београд: Народна библиотека Србије, 2001), 87.

⁶ Жарко Протић, „У спомен Слободану М. Комадинићу 1912–1979 вишем библиотекар, библиографу и документаристи”, *Библиошекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 31, бр. 1–3 (јануар–јун 1979): 16–18.

⁷ Поред Слободана М. Комадинића звање су добили Смиља Мишић, Никола Јустинијановић, Љубинка Јовановић, др Ирена Стефановић, Владимир Питовић, Вера Југовић, Станица Костић, Вера Васић, Олга Поповић и Јеремија Митровић.

⁸ „Хроника – личне вести”, *Библиошекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 10, бр. 4 (1958): 329.

⁹ Протић, „У спомен Слободану М. Комадинићу 1912–1979 вишем библиотекар, библиографу и документаристи”: 16–18.

Учешће Слободана Комадинића у раду Друштва библиотекара Србије

У оквиру Друштва библиотекара Србије Слободан Комадинић обављао је више значајних функција: био је члан¹⁰ руководства Секције за библиографију и документацију¹¹ (основана 1953)¹² и председник од 1957. до 1964. године.¹³ Међу њена најзначајнија достигнућа у првим годинама рада убраја се израда публикације „Библиографија Србија 1945–1955” и почетак рада на формирању српске ретроспективне библиографије,¹⁴ чија је комисија образована при Народној библиотеци Србије у јулу 1954. на предлог Друштва библиотекара Србије. Средства за израду обезбедио је Савет за културу Народне републике Србије, а библиографска обрада публикација започета је октобра исте године. Комисија је израдила и правила, као и општи план рада. У библиографску обраду укључене су све књиге штампане на територији НР Србије, од 1868. до 1944. и српске књиге ван територија тадашње Федеративне Народне Републике Југославије чији су аутори српског порекла.¹⁵ Пошто је током 1960. формирано Библиографско одељење Народне библиотеке, одлуком истог Савета дотадашња комисија је расформирана.¹⁶ Комисија¹⁷ Секције за библиографију и документацију учествовала је у изради библиографије библиографија за период од 1955. до 1960. године,¹⁸ а у оквиру поменуте секције била је образована и Комисија

¹⁰ Остали чланови су Милутин Иванушић, Јелена Величковић, Ксенија Лазић и Анђелија Живаљевић.

¹¹ В. Б. [Вера Бранковић], „Рад Друштва библиотекара НР Србије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 7, бр. 1–2 (1955): 103.

¹² Владимир Питовић, „Поводом десетогодишњице ’Библиотекара’”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 10, бр. 4 (1958): 229.

¹³ Јеремија Д. Митровић, „Рад Секције за библиографију и документацију”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 20, бр. 6 (1968): 598.

¹⁴ Владимир Питовић, „Поводом десетогодишњице ’Библиотекара’”: 229.

¹⁵ Јеремија Д. Митровић, „Српска ретроспективна библиографија – преглед петогодишњег рада”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 11, бр. 3–4 (1959): 198.

¹⁶ Јеремија Д. Митровић, „Хроника – Престанак рада Комисије за израду Српске ретроспективне библиографије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 12, бр. 1–2 (1960): 89.

¹⁷ Комисију за израду сачињавали су Ксенија Лазић, Миодраг Живанов, Јеремија Митровић, Јелена Величковић, Добрила Хаџи-Николајевић, Вера Бранковић, Љубица Савић, Косара Грујовић, Олег Иванов, Небојша Лазаревић и Слободан Комадинић.

¹⁸ Душица Стошић, „Друштво библиотекара Србије XIII годишња Скупштина – Извештај

за рад на библиографији библиотечке литературе¹⁹ у Народној Републици Србији од њеног почетка до краја 1960. године.²⁰

Поред учешћа у изради библиографских издања, на састанку Секције 18. маја 1954. Слободан Комадинић говорио је о међународним правилима за скраћивање наслова часописа,²¹ а на годишњој скупштини Друштва библиотекара Србије крајем исте године истицао је неопходност израде уџбеника из библиотекарства.²² На захтев Међународне федерације библиотекарских удружења и институција, чланови Секције²³ припремили су одговоре на два њихова упитника која су се односила на систем и организацију библиографског рада у Југославији и Србији.²⁴

На трећој годишњој скупштини Друштва библиотекара Србије учествовао је у дискусији поводом проблема набавке књига и финансирања библиотека,²⁵ а током одржавања следеће изнео је запажања о раду секција и штампању часописа *Библиоџекар*. Поред тога, изабран је за члана Извршног одбора,²⁶ а током 1952. постао је и члан Управног одбора Друштва.²⁷ На пленарном састанку стручног и струковног удружења библиотекара Србије посвећеном питању библиотечке штампе 1954. године износи мишљење

.....
 управе Друштва библиотекара за 1961/62. годину”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 14, бр. 2 (1962): 187.

- ¹⁹ Учесници: Ксенија Лазих, Јеремија Митровић, Миодраг Живанов, Вера Бранковић-Сечански, Јелена Величковић, Добрила Хаџи-Николајевић, Милица Стаменковић, Душица Гутеша, Небојша Лазаревић, Косара Грујић, Драгослава Стојановић, Љубица Савић, Олег Иванов и Слободан Комадинић.
- ²⁰ Небојша Лазаревић, „Друштво библиотекара НР Србије, XII Годишња скупштина”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 13, бр. 1–3 (1961): 119.
- ²¹ В. П. [Владимир Питовић], „Рад Друштва библиотекара НР Србије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 6, бр. 2 (1954): 129.
- ²² Љ. А., В. К. [Љиљана Андрић и Вукосава Карановић], „Годишња скупштина Друштва библиотекара НРС”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 7, бр. 1–2 (1955): 81.
- ²³ Радну групу чинили су Миодраг Живанов, Вера Бранковић Сечански, Обрад Кујовић, Жарко Протић и Слободан Комадинић.
- ²⁴ „Извештај Друштва библиотекара СР Србије о раду између XVII и XVIII скупштине (15. мај 1970 –15. јуни 1972)”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 24, бр. 4 (јул–август 1972): 498.
- ²⁵ Д. Г. [Душица Гутеша], „Трећа годишња скупштина Друштва библиотекара НР Србије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 3, бр. 1–2 (1951): 72.
- ²⁶ Д. Г. [Душица Гутеша], „Четврта годишња скупштина Друштва библиотекара НР Србије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 4, бр. 1–2 (1952): 85–86.
- ²⁷ В. П. [Владимир Питовић], „Рад Друштва библиотекара НР Србије”, *Библиоџекар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 4, бр. 1–2 (1952): 90.

да се у оквиру стручног часописа не придаје довољна пажња теоријским питањима библиотекарства, проблемима каталогизације, опису старих рукописа, приказу наших библиографија и рецензијама књига, као и да постоји потреба: да се одређени реферати штампају једном годишње у виду зборника; редовног извештавања о раду појединих секција; штампања резимеа на француском и енглеском важнијих чланка у вези са историјом и теоретским проблемима библиотекарства. Похвалио је постојање одређеног броја радова који су се бавили питањима разрешавања псеудонима.²⁸ Уколико се посматрају чланци у часопису *Библиоџекар*, од првог броја до времена данашњег, уочљиво је да су поједине идеје Слободана Комадинића, попут резимеа на страним језицима, приказа библиографија или описа старих рукописа, прихваћене кроз објављивање већег броја радова о овим темама.

На годишњој скупштини 1959. истицао је значај библиографске секције, као и корист коју библиографи, у појединим земљама (као пример наводи Енглеску и Француску) чине науци. Од проблема указује на учешће малог броја чланова у раду Друштва.²⁹ На следећој скупштини (1960) предложио је да се питања документације уврсте у програм полагања државног стручног испита, као и штампање реферата о одређеним темама који би се могли проследити већим библиотекама и библиотечким центрима уз примедбу да је потребно више пажње посветити питањима предметизације.³⁰

На основу разговора о завичајној библиографији (1961), Слободан Комадинић предложио је да се Извршном одбору Друштва библиотекара Србије упути допис са молбом да републички органи омогуће свим библиотекама редовну набавку материјала потребних за обраду и чување у завичајним одељењима.³¹ На скупштини Друштва библиотекара Србије која је одржана у Аранђеловцу (1972) обавештава присутне да ће Библиографски институт у сарадњи са Културним центром Београда организovati

²⁸ Слободан Петковић, „Пленарни састанак Друштва библиотекара НР Србије посвећен питању библиотечке штампе”, *Библиоџекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 6, бр. 2 (1954): 124–125.

²⁹ „Записник са X редовне годишње скупштине Друштва библиотекара Н. Р. Србије, одржане на дан 1. марта 1959. године у Универзитетској библиотеци ’Светозар Марковић’ у Београду”, *Библиоџекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 11, бр. 1–2 (1959): 106–107.

³⁰ „Записник са XI редовне годишње скупштине Друштва библиотекара НР Србије, одржане на дан 12. марта 1960. године у Народној библиотеци у Београду”, *Библиоџекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 12, бр. 1–2 (1960): 73.

³¹ Небојша Лазаревић, „Сусрет војвођанских библиотекара”, *Библиоџекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 13, бр. 1–3 (1961): 158.

прву изложбу библиографије код нас. Поред тога, указао је и на недовољну видљивост питања из библиотечке делатности у Југославији на међународном нивоу током Међународне године књиге, а истицао је и проблем у раду Библиотекарске школе, за коју је сматрао да је треба подићи на ниво академије, што би требало да буде заједнички предлог Народне библиотеке и Библиотекарског друштва Србије.³² Након што је, током 1975. у складу са тадашњим уставним амандманима Библиотекарско друштво преименовано у Савез библиотечких радника Србије, дао је предлог о учлањењу у Међународну федерацију библиотечких удружења и институција што је једногласно усвојено.³³

Слободан Комадинић био је члан неколико комисија: за проучавање норми у библиотекама,³⁴ која се од почетних задатака који су се односили на нормирање послова у библиотечкој делатности у даљем раду бавила и реорганизацијом и рационализацијом рада у библиотекама са циљем унапређења и бољег награђивања рада;³⁵ одређивање норми за оцену стручног библиотечког рада;³⁶ за уздизање библиотечког кадра и издавачку делатност;³⁷ за међубиблиотечке везе у земљи и иностранству;³⁸

³² „Записник 18. Скупштине Друштва библиотекара СР Србије, одржане 15. и 16. јуна 1972. у Аранђеловцу”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 24, бр. 4 (јул-август 1972): 511; 515.

³³ „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије 13. XII 1975. – Записник са скупштине 13. XII 1975. године”, *Библиотекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 27, бр. 5–6 (септембар–децембар 1975): 635.

³⁴ Остали чланови били су Смиља Мишић (председник), Љубинка Јовановић, Олга Перић, Небојша Лазаревић, Нада Стевин, Нера Прикелмајер, Бранка Којић и Нада Видић.

³⁵ Небојша Лазаревић, „Друштво библиотекара НР Србије, XII Годишња скупштина”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 13, бр. 1–3 (1961): 113–114.

³⁶ Поред Слободана Комадинића чланови су били и др Ирена Стефановић (председник), Душица Гутеша, Јеремија Митровић, Нера Прикелмајер, Добрила Хаџи-Николајевић и Мирослав Миљушевић. Небојша Лазаревић, „Рад Друштва библиотекара Србије”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 8, бр. 1–2 (1956): 109.

³⁷ Чланови Комисије до краја марта 1966. били су Смиља Мишић (председник), Вера Бранковић Сечански (секретар), др Ирена Стефановић, Милица Челебоновић, Радмила Николић, Олга Девит и Душица Ристић. Бранко Ђурђулов, „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између четрнаесте и петнаесте годишње скупштине”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 18, бр. 4 (1966): 331.

³⁸ Остали чланови били су Станија Глигоријевић (председник), Јелена Величковић (секретар), Добрила Динић, Софија Стошић, Милица Пискер-Кних и Анђелија Мирковића. „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између петнаесте и шеснаесте скупштине (4. VI. 1966 – 10. V. 1968)”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 20, бр. 3 (1968): 244.

за усклађивање Закона о библиотекама;³⁹ за израду предлога стручног образовања библиотечких кадрова.⁴⁰ Наиме, ова „комисија је израдила и предала Филолошком факултету у Београду нацрт програма Катедре и наставни план за групу библиотекарство. Управа Филолошког факултета на својој седници (од 17. јануара 1962) прихватила је предлог о оснивању групе за изучавање библиотекарства и дала својој наставној комисији задатак да изради коначни нацрт плана наставе ове групе.”⁴¹ Током школске 1963/64. почеле су редовне четворогодишње студије које су обухватале 14 предмета, од којих је пет било ужестручних. Нажалост, оне су, након две генерације уписаних студената, услед организационих и кадровских проблема укинуте 1965. године.⁴² У оквиру Секције за библиографију и документацију покренуто је и питање постдипломских студија из библиотечке делатности, а Слободан Комадинић добио је задатак да се о овом питању изјасни на Скупштини Савеза друштава библиотекара Југославије које је од 15. до 17. 10. 1965. одржано у Будви.⁴³ О високошколском образовању библиотекара расправљало се и у оквиру Комисије за стручно уздизање библиотечких радника и издавачку делатност, а „став Комисије био је да не треба ићи на четворогодишње студије већ се оријентисати на постдипломске студије. Група библиотекара (Станка Костић, Десанка Стаматовић, Љиљана Брковић и Слободан Комадинић) израдила је

³⁹ Остали чланови били су Смиља Мишић, Ленка Величковић и Вера Бранковић. Бранко Ђурђулов, „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између четрнаесте и петнаесте годишње скупштине”, *Библиоџекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. 18, бр. 4 (1966): 328.

⁴⁰ У раду комисије учествовали су Нада Атанасијевић, Бранко Ђурђулов, Љубинка Јовановић, др Слободан Јовановић, Никола Јустинијановић, Смиља Мишић и Слободан Комадинић. Консултативни тим чинили су тадашња директорка Библиотечарске школе Радмила Радосављевић и директор Југословенског центра за техничку и научну документацију Живојин Протић. Небојша Лазаревић, „Рад Друштва библиотекара Србије у првој половини 1961. године”, *Библиоџекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. 13, бр. 1–3 (1961): 144–145.

⁴¹ Стошић, „Друштво библиотекара Србије XIII годишња Скупштина – Извештај управе Друштва библиотекара за 1961/62. годину”: 185.

⁴² Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, „Основни правци развоја библиотекарства у Србији 1945–1990”, у Библиотеке и идентитет: Пролегомена за историју модерног српског библиотекарства (Панчево: Градска библиотека; Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 2012), 59–60.

⁴³ Бранко Ђурђулов, „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између четрнаесте и петнаесте годишње скупштине”, *Библиоџекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* Год. XVIII, бр. 4 (1966): 332; 338.

’рго метогиа’ о оснивању Катедре за библиотекарство, библиографију и информације на III степену постдипломских студија на Београдском универзитету”.⁴⁴

У области каталогизације Слободан Комадинић имао је улогу приликом утврђивања почетних правила за каталожку обраду публикација, као члан Комисије за каталогизацију⁴⁵ која је имала циљ да у име Друштва библиотекара Србије формулише своје ставове у вези са овим делом библиотечког посла. У оквиру Савезне комисије достављени су предлози представљени на конференцији за уједначавање каталожких принципа у Паризу 1961.⁴⁶ Учествовао је и приликом расправе о изради Југословенских правила за каталогизацију.⁴⁷ За савремену каталожку праксу важно је истаћи да се он средином седамдесетих година 20. века, када у општу употребу улазе правила за међународни опис публикација, бавио питањима која су кроз израду каталожких записа у библиотечкој пракси заступљена и данас. Наиме, „комисија је у овом периоду одржала десет састанака, на којима је, поред постављања плана рада, дискутовала о изради југословенских правила за друго поље листића – библиографски опис – чији нацрт ради Ева Верона ослањајући се на међународне стандарде ISBD (M) и ISBD (S), о нацрту Закона о библиотечкој делатности на који је ставила конкретне примедбе, о централизованом каталогизацији у Народној библиотеци СРС, о допунама за друго издање FIAB-ове публикације ’Names of persons – national usages of entry in catalogues’ и др.”⁴⁸

Поред учешћа у комисијама Друштва библиотекара Србије, Слободан Комадинић имао је велики број излагања у оквиру различитих ус-танова и секција (најчешће Секције за библиографију и документацију или у сарадњи са Секцијом за научне библиотеке): о организацији и раду

⁴⁴ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између шеснаесте и седамнаесте скупштине (11. V 1968 – 14. V 1970)” *Библиотекар: орган Друштва библиотекара НР Србије*, Год. XXII, бр. 4 (1970): 389.

⁴⁵ Остали чланови били су Олга Поповић (председник), Љубинка Јовановић, Љубица Којић, Радмила Николић, Љубица Савић, Радослав Јанковић, Предраг Перовић, Боса Слијепчевић, Перуника Поповић и Зора Ђирковић.

⁴⁶ Стошић, „Друштво библиотекара Србије XIII годишња Скупштина Скупштина – Извештај управе Друштва библиотекара за 1961/62. годину”: 183.

⁴⁷ Бранко Ђурђулов, „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између четрнаесте и петнаесте годишње скупштине”: 332.

⁴⁸ „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије 13. XII 1975 – Извештаји комисија”, *Библиотекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 27, бр. 5–6 (септембар–децембар 1975): 626.

Библиографског института (1951);⁴⁹ организација централног каталога са увидом у републички централни каталог НР Македоније; о информационом раду библиотекара; делатност огледне библиотеке УНЕСКО-а у Делхију (са филмом) (1957 – на позив Друштва библиотекара Македоније у Скопљу);⁵⁰ о Антонију Арноту и његовом делу *Сербска библиоџека*; Конгресна библиотека у Вашингтону: њена организација и библиографски рад са филмовима; Улога градске библиотеке као матичне библиотеке (у оквиру Друштва библиотекара Босне и Херцеговине у Сарајеву и Друштва библиотекара Македоније у Скопљу);⁵¹ уједначење принципа о индивидуалном аутору;⁵² стандарди који се примењују у практичном библиографском раду;⁵³ место библиотека и научних информација у нацрту Закона о организацији научних делатности (1968);⁵⁴ међународни стандарди у југословенској библиографији (1969);⁵⁵ каталог књига⁵⁶ на језицима југословенских народа 1519–1867;⁵⁷ о специјалним библиотекама;⁵⁸ међународни стандарда за часописе; побољшање међународних веза на пољу библиографије; транслитерација ћирилице; школовање библиотекара и документалиста код нас;⁵⁹ скраћенице типичних речи код библиографских података бр. 1281.⁶⁰

⁴⁹ Александар Поповић и Јанко Договић, „Курс за библиотечке техничаре и библиотечке руковоаоце”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара НР Србије* год. 3, бр. 3–4 (1951): 139.

⁵⁰ Вера Бранковић Сечански „Рад Друштва библиотекара Србије”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара НР Србије* год. 9, бр. 3–4 (1957): 281.

⁵¹ Небојша Лазаревић, „Друштво библиотекара НР Србије, XII Годишња скупштина”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара НР Србије* год. 13, бр. 1–3 (1961): 120-121.

⁵² Заједно са Љубицом Савић.

⁵³ Стошић, „Друштво библиотекара Србије XIII годишња Скупштина Скупштина – Извештај управе Друштва библиотекара за 1961/62. годину”: 186-187.

⁵⁴ Ксенија Б. Лазић, „Рад Друштва библиотекара СР Србије”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара СР Србије* год. 20, бр. 6 (1968): 724.

⁵⁵ Ксенија Б. Лазић, „Рад Друштва библиотекара СР Србије”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара СР Србије* год. 21, бр. 2 (1969): 300.

⁵⁶ Заједно са Вером Сечански.

⁵⁷ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између осамнаесте и деветнаесте скупштине (15. јун 1972 – 13. децембар 1975)”, *Библиоџекар: часопис Савеза библиоџекарских радника Србије* год. 27, бр. 5–6 (септембар–децембар 1975): 619.

⁵⁸ „Извештај Друштва библиотекара СР Србије о раду између XVII и XVIII скупштине (15. мај 1970 – 15. јуни 1972)”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара НР Србије* год. 24, бр. 4 (јул–август 1972): 496.

⁵⁹ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између шеснаесте и седамнаесте скупштине (11. V 1968 – 14. V 1970)”, *Библиоџекар: оріан Друшћива библиоџекара НР Србије* год. 22, бр. 4 (1970): 387.

Када је, преко Комисије за стручно образовање библиотечног кадра и издавачку делатност одржано неколико предавања⁶¹ под слоганом „Библиотекарство у свету и код нас” (од 5. маја до 2. јуна 1967), Слободан Комадинић имао је излагање насловљено „Научни рад и библиотеке”.⁶² Обављао је дужност члана Одбора⁶³ за Међународну годину књиге.⁶⁴ Поред рада у оквиру Друштва библиотекара Србије, значајан допринос дао је и кроз деловање у оквиру Савеза друштва библиотекара Југославије.

Допринос раду Савеза друштава библиотекара Југославије

Рад у оквиру Савеза Слободан Комадинић започео је током 1953. предлогом за оснивање Савезне секције за библиографију и документацију. Поред тога истицао је потребу да се Конгрес ове институције одржава редовно сваке друге године, као и достављање дневног реда републичким друштвима барем два месеца раније. У вези са набавком литературе из иностранства сматрао је неопходним обезбеђивање средстава стране валуте по званичном курсу, као и расподелу кредита у оквиру друштва библиотекара из сваке републике уз сагласност просветних власти.⁶⁵ Од предавања значајних за унапређење делатности за саветовање Савеза друштава библиотекара Југославије (1959) саставио је реферат „Задаци библиографије у вези са научним радом ФНРЈ”.⁶⁶

⁶⁰ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између петнаесте и шеснаесте скупштине (4. VI. 1966 – 10. V. 1968)”, *Библиотекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. 20, бр. 3 (1968): 241.

⁶¹ Остале реферате одржали су Велибор Глигорић: Човек и књига; Лидија Суботин: Библиотеке социјалистичких земаља; др Слободан Јовановић: Библиотеке Запада (Европа, САД); Драган Филиповић: Савремена библиотека.

⁶² „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између петнаесте и шеснаесте скупштине (4. VI. 1966 – 10. V. 1968)”: 238.

⁶³ Остали чланови били су Милица Продановић (председник), Станија Глигоријевић (попредседник), Жарко Протић, Драган Филиповић, Софија Стошић, Вера Бранковић Сечански, Станка Костић, Душица Стошић и Оливера Јовановић.

⁶⁴ Станија Глигоријевић, „Друштво библиотекара Србије у години књиге”, *Библиотекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. 24, бр. 4 (јул–август 1972): 482.

⁶⁵ Никола Јустинијановић, „II конгрес Савеза друштава библиотекара ФНРЈ Марибор (7. и 8. јун 1953)”, *Библиотекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. V, бр. 1–2 (1953): 93, 99–100.

⁶⁶ Љ. Ј. [Љубинка Јовановић], „IV конгрес Савеза друштава библиотекара Југославије”, *Библиотекар: ордан Друштва библиотекара НР Србије* год. 11, бр. 1–2 (1959): 97.

У оквиру Осмог конгреса Савеза друштава библиотекара подржао је идеју коју је предложио колега Драго Видовић који се односио на формирање радне групе за аутоматизацију у библиотекама, истичући могућност повезивања каталога централних националних библиотека књига и часописа у тадашњој Југославији. Поред тога информисао је присутне да је Библиографски институт прикупио све књиге за слепе које су издате у Југославији и да постоји намера да се на Брајевом писму и обично објави њихова библиографија.⁶⁷ Ова идеја, у оквиру Републике Србије најпотпуније је реализована у времену садашњем кроз постојање обједињене каталогизације и могућношћу приступа каталозима свих чланица.

Током заседања Скупштине Савеза друштава библиотекара Југославије (1975) чланови Комисије за библиографију и информације и Комисије за механизацију и аутоматизацију одржали су заједнички састанак на коме су разматрали предавање Слободана Комадинића о потреби стварања систематског речника библиотекарских термина.⁶⁸ На нивоу каталога ова идеја видљива је кроз постојање нормативних датотека и вишејезичних речника, не само у појмовима везаним за библиотечко-информациону делатност, већ и за све друге где је потребна јединственост у дефинисању истих.

Преглед рада, од времена оснивања Савезне секције за библиографију, укључујући различита предавања која је одржао, указује да је и у оквиру стручне организације на државном нивоу давао значајан допринос библиотечкој делатности, а теме којима се бавио у оквиру Друштва библиотекара Србије и Савеза библиотекарских друштава Југославије излагао је и на састанцима међународних удружења.

Промоција библиотекарства Србије и Југославије кроз делатност у оквиру међународних организација

У оквиру различитих организација на међународном нивоу Слободан Комадинић углавном је учествовао у раду оних које су се бавиле библиографским радом, а и предавања у оквиру Међународне федерације

⁶⁷ Андон Г. Андоновски, „Извештај о раду Извршног одбора Савеза друштава библиотекара Југославије у раздобљу између II и III скупштине (септембар 1967 – септембар 1969. г.)”, *Библиошкар: орган Друштва библиотекара НР Србије* год. 21, бр. 6 (1969): 807, 809.

⁶⁸ Богомила Живковић, „VI Скупштина Савеза друштава библиотекара Југославије (Сарајево 23–24. X 1975. године)”, *Библиошкар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 27, бр. 5–6 (септембар–децембар 1975): 608.

библиотекарских удружења и институција такође су била у складу са проблемима библиографске праксе. Као учесник Међународног конгреса библиотекара и документалиста у Бриселу (1955) имао је излагање приликом којег је дао преглед библиографског рада у земљама Балкана. Поред тога, истицао је и значај размене публикација са земљом чији је аутор преведен и достављање преведеног дела националној библиотеци и подржао предлог УНЕСКА да се изврши ревизија бриселске конвенције⁶⁹ из 1886. године.⁷⁰

Учествовао је у раду националне комисије за УНЕСКО, као члан Комисије⁷¹ за културне делатности у радној групи за библиотеке.⁷² Поред тога, на захтев Комисије секција за библиографију и документацију (1970) предложен је као један од стручњака за библиотекарство. Остали чланови били су Лидија Суботин, Вера Бранковић Сечански, Жарко Протић, Олга Добровић и Станка Костић.⁷³

На тридесетом заседању ИФЛЕ у Риму (1964) учествовао је као председател Друштва библиотекара Србије и подржао предлог да се у оквиру Федерације оснује Комисија за библиографију и документацију, што је и прихваћено.⁷⁴ На конгресима Међународне федерације библиотекарских удружења и институција у Москви (1970), заједно са Жарком Протићем,

⁶⁹ Бриселска конвенција из 1886. представљала је први договор између држава о размени публикација. „Бриселска конвенција има два дела: А – општи, за размену званичних, научних и књижевних публикација и Б – за директну размену парламентарних које се упућују непосредно скупштинама. (...) Спровођење одредаба Бриселске конвенције у Србији било је поверено Министарству просвете, које је слало наше званичне публикације, а примљене делило одговарајућим установама. (...) У држави СХС и Краљевини Југославији такође није створен Центар за размену, већ је ову службу обављало Министарство спољних послова.” У социјалистичкој Југославији за размену је био одговоран Југословенски центар за међународну размену публикација, основан 1950. године у оквиру Југословенског библиографског института (тадашњи Библиографски институт ФНРЈ). Бранка Стајић, „Размена званичних публикација у пракси ФНРЈ”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 12, бр. 1–2 (1960): 28–29.

⁷⁰ В. Б. С. [Вера Бранковић Сечански], „Интернационални конгрес библиотекара и документалиста, Брисел 8–17 септембар 1955. године”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 7, бр. 3–4 (1955): 250–252.

⁷¹ Остали чланови били су Милица Продановић, Владимир Питовић и Љубинка Јовановић.

⁷² „Конференција националне комисије за UNESCO (18. и 19. 06. 1956)”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 8, бр. 1–2 (1956): 118.

⁷³ „Извештај Друштва библиотекара СР Србије о раду између XVII и XVIII скупштине (15. мај 1970 –15. јуни 1972)”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 24, бр. 4 (јул–август 1972): 498.

⁷⁴ Вера Бранковић Сечански, „Сарадња Друштва библиотекара Србије са другим друштвима и организацијама”, *Библиотекар: оріан Друштва библиотекара НР Србије* год. 20, бр. 6 (1968): 610.

био је део рада Комисије за библиографију, за каталогизацију и званичне публикације, а на заседању у Будимпешти (1972) Слободан Комадинић учествовао је са излагањем „Лектира и библиографија у Југославији”.⁷⁵ Током конгреса у Греноблу (1973) имао је излагање „Текући абстракти из друштвених наука у балканским земљама”,⁷⁶ а у Лозани (1976), у својству председника Комисије за библиографију⁷⁷ Савеза библиотечких радника Србије „Развој библиографског рада у Југославији за протеклих пет година”. На њему су од стране Комисије за универзалну библиографску контролу усвојени и међународни стандарди за библиографски и библиотечки рад.⁷⁸ Учествовао је и у раду комисије за библиографију Међународне федерације библиотекарских удружења и институција у Лајпцигу.⁷⁹

Списатељска и уредничка делатност у оквиру Југословенског библиографског института и других сродних установа у земљи и иностранству

Поред рада у оквиру Друштва библиотекара Србије, Савеза и учешћа на скуповима и конгресу Међународне федерације библиотекарских удружења и институција, Слободан Комадинић учествовао је у изради неколико значајних публикација. Године 1956/57. штампана му је библиографија превода дела бугарске лепе књижевности на језике народа Југославије која

⁷⁵ „Извештај Друштва библиотекара СР Србије о раду између XVII и XVIII скупштине (15. мај 1970 – 15. јуни 1972)”: 493.

⁷⁶ „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије 13. XII 1975 – Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између осамнаесте и деветнаесте скупштине (15. јун 1972 – 13. децембар 1975)”, *Библиоџекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 27, бр. 5–6 (септембар–децембар 1975): 617.

⁷⁷ Остали чланови били су Радослав Цајић, Вера Бранковић Сечански, Ружица Стојковић, Драгана Јовановић, Миодраг Живанов и Никола Стојановић.

⁷⁸ „Друга редовна скупштина Савеза библиотечких радника СР Србије 8. и 9. јуни 1978. године – Извештај о раду Савеза библиотечких радника Србије од 1975. до 1978. године”, *Библиоџекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 30, бр. 1–6 (јануар–децембар 1978): 219, 221–222; 224–225.

⁷⁹ „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије 13. XII 1975 – Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између осамнаесте и деветнаесте скупштине (15. јун 1972 – 13. децембар 1975)”: 617.

обухвата период од 1850. до 1957. у оквиру Годишњака Бугарског библиографског института „Елин Пелин”.⁸⁰ Поред тога саставио је и монографију *Лашинско-америчка књижевност у Југославији. Библиографија. Дела објављена у књиџама и анџолоџијама* (1963) и био је уредник публикације *Библиографија Југославије: књиџе, брошуре и музикалије* током 1965/66. године за коју је радио и Предметни регистар (1964) и Регистар имена и наслова (1965).⁸¹ Уредник (1972) у првој и другој књиџи „Каталог стране периодике у библиотекама Југославије 1919–1968.”⁸² Дао је и предлоге скраћеница у структури библиографских података (библиографских јединица) које се односе на документа описана у библиографијама, каталозима и другим библиографским инструментима.⁸³

Слободан Комадинић био је и аутор превода ИСБД (С) који је препоручила тадашња радна група за библиографски стандардни опис у сарадњи Комисије за каталогизацију и Комисије за серијске публикације Међународне федерације библиотекарских удружења и институција. Циљ је био да се помоћу описа омогући аутоматска обрада серијских публикација, односно универзална читљивост записа.⁸⁴

У оквиру публикације штампане поводом десетогодишњице оснивања Југословенског библиографског института објавио је текстове „Почеци српске библиографије” и „Библиографске информације и документација”.⁸⁵

⁸⁰ „Наше библиотекарство у свету”, *Библиоџекар: орџан Друшџтва библиоџекара НР Србије* год. 11, бр. 3–4 (1959): 283.

⁸¹ Драган Филиповић, „Југословенска библиотекарска библиографија за 1966. годину”, *Библиоџекар: часоџис Друшџтва библиоџекара СР Србије* год. 19, бр. 5–6 (1967): 300; 302.

⁸² Жарко Протић, „У спомен Слободану М. Комадинићу 1912–1979 вишем библиотекару, библиографу и документаристи”, *Библиоџекар: часоџис Савеза библиоџеџких радника Србије* год. 31, бр. 1–3 (јануар–јун 1979): 19.

⁸³ Слободан Комадинић, „Нацрти препорука ISO-а: бр. 1281 (скраћенице типичних речи код библиографских података) и бр. 1294 (скраћенице генеричких имена у насловима периодичних публикација)”, *Библиоџекар: часоџис Друшџтва библиоџекара НР Србије* год. 19, бр. 5–6 (1967): 285–293.

⁸⁴ Д. Д. [Добраила Дошен], „Прикази и критике – Југословенски преводи ISBD (М) и ISBD (S)”, *Библиоџекар: часоџис Друшџтва библиоџекара СР Србије* год. 26, бр. 4–6 (јул–децембар, 1974): 138–139.

⁸⁵ *Deset godina Bibliografskog instituta FNRJ 1948–1958* (Beograd: Bibliografski institut FNRJ, 1958).

Поред радова у монографским публикацијама штампано му је и неколико радова у часопису *Библиоџекар*⁸⁶ чији је члан редакције био од 1964. до 1966. године.⁸⁷

Закључак

Посматрајући учешће Слободана Комадинића у раду Друштва библиотекара Србије, Савеза друштава библиотекара Југославије и Међународне федерације библиотечких удружења и институција, могу се сагледати све промене у библиографском раду Србије, Југославије и света. Такође је видљив његов напор, посебно у оквиру Југословенског библиографског института, да се применом савремених метода и техника библиографског рада унапреди библиотечка делатност у Србији и тадашњој Југославији.

Кроз разговоре у оквиру секције Друштва први пут је истакнута потреба за високошколским образовањем библиотекара, што је, уз одређени временски прекид довело до оснивања Катедре за библиотекарство. Поред тога, кроз више од двадесет година рада у библиотечној делатности често је истицао потребу за израдом одговарајућих уџбеника и увршћивањем библиографије у програм за полагање стручног испита.

Можемо рећи, да је Слободан Комадинић заједно са осталим члановима Друштва библиотекара Србије кроз рад појединачних секција несумњиво допринео значајном унапређењу библиотекарства и пружио добру основу за даљи развој ове научне дисциплине и то посебно кроз даљу надоградњу њених теоријских поставки.

⁸⁶ Слободан Комадинић, „Нацрти препорука ISO-а: бр. 1281 (скраћенице типичних речи код библиографских података) и бр. 1294 (скраћенице генеричких имена у насловима периодичних публикација)”, *Библиоџекар: часопис Друштва библиотекара НР Србије* год. 19, бр. 5–6 (1967): 285–293; Слободан Комадинић, „Димитрије П. Тирол и библиотека Друштва српске словесности”, *Библиоџекар: орџан Друштва библиотекара НР Србије* год. 25, бр. 1 (1973): 52–54; Слободан Комадинић, „Кадрови у специјалним библиотекама”, *Библиоџекар: часопис Друштва библиотекара НР Србије* год. 18, бр. 1–3 (1966): 65–69.

⁸⁷ Жарко Протић, „У спомен Слободану М. Комадинићу 1912–1979 вишем библиотекарџу, библиографџу и документаристи”, *Библиоџекар: часопис Савеза библиотечких радника Србије* год. 31, бр. 1–3 (јануар–јун 1979): 21.

Literatura:

1. Andonovski, Andon G. „Izveštaj o radu Izvršnog odbora Saveza društava bibliotekara Jugoslavije u razdoblju između II i III skupštine (septembar 1967 – septembar 1969. g.)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 21, br. 6 (1969): 791–814. (na ćirilici)
2. A. LJ., K. V. [Andrić Ljiljana i Karanović Vukosava]. „Godišnja skupština Društva bibliotekara NRS”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 7, br. 1–2 (1955): 80–82. (na ćirilici)
3. Barać, Dragan. *Bibliotekarstvo Stojana Novakovića*. Beograd: Srpska književna zadruga; Ekonomika, 2002 (na ćirilici)
4. B. V. [Branković Vera]. „Rad Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 7, br. 1–2 (1955): 103–105. (na ćirilici)
5. Branković Sečanski, Vera. „Rad Društva bibliotekara Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 3–4 (1957): 277–281. (na ćirilici)
6. B. S. V. [Branković Sečanski Vera]. „Internacionalni kongres bibliotekara i dokumentalista, Brisel 8–17 septembar 1955. godine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 7, br. 3–4 (1955): 248–254.
7. Branković Sečanski, Vera. „Saradnja Društva bibliotekara Srbije sa drugim društvima i organizacijama”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 20, br. 6 (1968): 601–617. (na ćirilici)
8. *Deset godina Bibliografskog instituta FNRJ 1948–1958*. Beograd: Bibliografski institut FNRJ, 1958.
9. D. D. [Došen Dobrila]. „Prikazi i kritike – Jugoslovenski prevodi ISBD (M) и ISBD (S)”. *Bibliotekar: časopis Društva bibliotekara SR Srbije* god. 26, br. 4–6 (jul–decembar, 1974): 137–139. (na ćirilici)
10. „Druga redovna skupština Saveza bibliotečkih radnika SR Srbije 8. i 9. juni 1978. godine – Izveštaj o radu Saveza bibliotečkih radnika Srbije od 1975. do 1978. godine”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 30, br. 1–6 (januar–decembar 1978): 217–226. (na ćirilici)
11. Đurašinić, Biljana M. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara – delovanje i dometi”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 13, br. 25 (novembar 2014): 2–10. (na ćirilici)
12. Đurašinić, Biljana M. *Javne biblioteke u Srbiji između dva svetska rata*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2021. (na ćirilici)
13. Đurđulov, Branko. „Izveštaj o radu Društva bibliotekara SR Srbije između četrnaeste i petnaeste godišnje skupštine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 18, br. 4 (1966): 315–339. (na ćirilici)

14. Filipović, Dragan. „Jugoslovenska bibliotekarska bibliografija za 1966. godinu”. *Bibliotekar: časopis Društva bibliotekara SR Srbije* god. 19, br. 5–6 (1967): 295–328. (na ćirilici)
15. Gligorijević, Stanija. „Društvo bibliotekara Srbije u godini knjige”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara Srbije* god. 24, br. 4 (jul–avgust 1972): 481–484. (na ćirilici)
16. G. D. [Guteša Dušica]. „Treća godišnja skupština Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 3, br. 1–2 (1951): 71–73. (na ćirilici)
17. G. D. [Guteša Dušica]. „Četvrta godišnja skupština Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 4, br. 1–2 (1952): 85–86. (na ćirilici)
18. „Hronika – lične vesti”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 10, br. 4 (1958): 329. (na ćirilici)
19. „Izveštaj Društva bibliotekara SR Srbije o radu između XVII i XVIII skupštine (15. maj 1970 – 15. juni 1972)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 24, br. 4 (jul–avgust 1972): 491–519. (na ćirilici)
20. „Izveštaj o radu Društva bibliotekara SR Srbije između petnaeste i šesnaeste skupštine (4. VI. 1966 – 10. V. 1968)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 20, br. 3 (1968): 229–248. (na ćirilici)
21. „Izveštaj o radu Društva bibliotekara SR Srbije između šesnaeste i sedamnaeste skupštine (11. V 1968 – 14. V 1970)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 22, br. 4 (1970): 379–409. (na ćirilici)
22. „Izveštaj Društva bibliotekara SR Srbije o radu između XVII i XVIII skupštine (15. maj 1970 – 15. juni 1972)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 24, br. 4 (jul–avgust 1972): 491–509. (na ćirilici)
23. J. Lj. [Jovanović Ljubinka]. „IV kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. XI, br. 1–2 (1959): 97–98. (na ćirilici)
24. Justinijanović, Nikola. „II kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije Maribor (7. i 8. jun 1953)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 5, br. 1–2 (1953): 83–101. (na ćirilici)
25. Komadinić, Slobodan. „Dimitrije P. Tirol i Biblioteka Društva srpske slovesnosti”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 25, br. 1 (1973): 52–54. (na ćirilici)
26. Komadinić, Slobodan. „Kadrovi u specijalnim bibliotekama”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 18, br. 1–3 (1966): 65–69. (na ćirilici)
27. Komadinić, Slobodan. „Nacrti preporuka ISO-a: br. 1281 (skraćenicе tipičnih reči kod bibliografskih podataka) i br. 1294 (skraćenicе generičkih imena u naslovima

- periodičnih publikacija”. *Bibliotekar: časopis Društva bibliotekara NR Srbije* god. 19, br. 5–6 (1967): 285–293. (na ćirilici)
28. „Konferencija nacionalne komisije za UNESCO (18. i 19. 06. 1956)”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 8, br. 1–2 (1956): 118–120. (na ćirilici)
29. Lazarević, Nebojša. „Društvo bibliotekara NR Srbije, XII godišnja skupština”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 13, br. 1–3 (1961): 110–125. (na ćirilici)
30. Lazarević, Nebojša. „Rad bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 8, br. 1–2 (1956): 108–111. (na ćirilici)
31. Lazarević, Nebojša. „Rad Društva bibliotekara Srbije u prvoj polovini 1961. godine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 13, br. 1–3 (1961): 137–146. (na ćirilici)
32. Lazarević, Nebojša. „Susret vojvođanskih bibliotekara”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 13, br. 1–3 (1961): 158–159. (na ćirilici)
33. Lazarević, Nebojša. „Uroš Džonić prvi upravnik Univerzitetske biblioteke u Beogradu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 21, br. 2 (1969), 175–178. (na ćirilici)
34. Lazić, Ksenija B. „Rad Društva bibliotekara SR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara SR Srbije* god. 20, br. 6 (1968): 721–728. (na ćirilici)
35. Lazić, Ksenija B. „Rad Društva bibliotekara SR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara SR Srbije* god. 21, br. 2 (1969): 299–302. (na ćirilici)
36. Mirčov, Svetlana. *Jovan N. Tomić: bibliotekar i naučnik*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2007. (na ćirilici)
37. Mitrović, Jeremija D. „Rad Sekcije za bibliografiju i dokumentaciju”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 20, br. 6 (1968): 598–600. (na ćirilici)
38. Mitrović, Jeremija D. „Srpska retrospektivna bibliografija – pregled petogodišnjeg rada”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 11, br. 3–4 (1959): 198–202. (na ćirilici)
39. Mitrović, Jeremija D. „Hronika – Prestanak rada Komisije za izradu Srpske retrospektivne bibliografije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 12, br. 1–2 (1960): 89. (na ćirilici)
40. „Naše bibliotekarstvo u svetu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 11, br. 3–4 (1959): 283. (na ćirilici)
41. Petković, Slobodan. „Plenarni sastanak Društva bibliotekara NR Srbije posvećen pitanju bibliotečke štampe”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 6, br. 2 (1954): 119–126. (na ćirilici)
42. Pitović, Vladimir. „Povodom desetogodišnjice 'Bibliotekara'”. *Bibliotekar: organ Društva NR Srbije* god. 10, br. 4 (1958): 225–232. (na ćirilici)

43. P. V. [Pitović Vladimir]. „Rad Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva NR Srbije* god. 4, br. 1–2 (1952): 88–90. (na ćirilici)
44. P. V. [Pitović Vladimir]. „Rad Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva NR Srbije* god. 6, br. 2 (1954): 128–129. (na ćirilici)
45. Popović, Aleksandar i Janko Dogović. „Kurs za bibliotečke tehničare i bibliotečke rukovaoce”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 3, br. 3–4 (1951): 138–140. (na ćirilici)
46. Protić, Žarko. „U spomen Slobodanu M. Komadiniću 1912–1979 višem bibliotekaru, bibliografu i dokumentaristi”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 31, br. 1–3 (januar–jun 1979): 16–29. (na ćirilici)
47. „Skupština Saveza bibliotečkih radnika Srbije 13. XII 1975. – Izveštaji komisija”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 27, br. 5–6 (septembar–decembar 1975): 626–634. (na ćirilici)
48. „Skupština Saveza bibliotečkih radnika Srbije 13. XII 1975. – Izveštaj o radu Društva bibliotekara SR Srbije između osamnaeste i devetnaeste skupštine (15. jun 1972 – 13. decembar 1975)”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 27, br. 5–6 (septembar–decembar 1975): 610–626. (na ćirilici)
49. „Skupština Saveza bibliotečkih radnika Srbije 13. XII 1975. – Zapisnik sa skupštine 13. XII 1975. godine”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 27, br. 5–6 (septembar–decembar 1975): 634–636. (na ćirilici)
50. Stajić, Branka. „Razmena zvaničnih publikacija u praksi FNRJ”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 12, br. 1–2 (1960): 28–34. (na ćirilici)
51. Stefanović Irena. „Milica Prodanović – upravnik Univerzitetske biblioteke 'Svetozar Marković' 1944–1961”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 13, br. 4 (1961), 207–215. (na ćirilici)
52. Stokić Simončić, Gordana. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara i Bibliotekarsko društvo Srbije: kontinuitet profesionalnog udruživanja”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 16, br. 31 (novembar 2017): 56–61. (na ćirilici)
53. Stokić Simončić, Gordana i Željko Vučković. „Osnovni pravci razvoja bibliotekarstva u Srbiji 1945–1990”. U: *Biblioteke i identitet: Prolegomena za istoriju modernog srpskog bibliotekarstva*, 45–71. Pančevo: Gradska biblioteka; Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 2012. (na ćirilici)
54. Stošić, Dušica. „Društvo bibliotekara Srbije XIII godišnja Skupština – Izveštaj uprave Društva bibliotekara za 1961/62. godinu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 14, br. 2 (1962): 179–190. (na ćirilici)
55. Veselinović, Olga. „Dr Dušan Milačić”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. br. 5 (1972): 555–560. (na ćirilici)
56. Vraneš, Aleksandra. *Osnovi bibliografije*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2001. (na ćirilici)

57. „Zapisnik sa X redovne godišnje skupštine Društva bibliotekara N.R. Srbije, održane na dan 1 marta 1959 godine u Univerzitetској библиотеци 'Svetozar Marković' u Beogradu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 11, br. 1–2 (1959): 104–108. (na ćirilici)
58. „Zapisnik sa XI redovne godišnje skupštine Društva bibliotekara NR Srbije, održane na dan 12. marta 1960. godine u Narodnoj библиотеци u Beogradu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 12, br. 1–2 (1960): 72–75. (na ćirilici)
59. „Zapisnik 18. Skupštine Društva bibliotekara SR Srbije, održane 15. i 16. juna 1972. u Arandjelovcu”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 24, br. 4 (jul–avgust 1972): 509–519. (na ćirilici)
60. Živković, Bogomila. „VI Skupština Saveza društava bibliotekara Jugoslavije (Sarajevo 23 – 24. X 1975. godine)”. *Bibliotekar: časopis Saveza bibliotečkih radnika Srbije* god. 27, br. 5–6 (septembar–decembar 1975): 607–609. (na ćirilici)

Biljana M. Đurašinić

Educons University, Project Management College – Library, Belgrade

biljana.djurasinovic@gmail.com

PROFESSIONAL CONTRIBUTION OF SLOBODAN KOMADINIĆ (1912–1979) TO THE FORMATION OF SERBIAN LIBRARIANSHIP AFTER THE SECOND WORLD WAR

Summary: The paper represents an overview of the professional engagement of Slobodan Komadinić (1912–1979), a librarian and bibliographer at the Yugoslav Bibliographic Institute. For a long time, he participated in many activities of the Bibliography and Documentation Section of the Serbian Library Association, as well as of the Union of Library Associations of Yugoslavia. An important part of his activities was also his participation in the work of the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), which gave him a chance to get acquainted with the international theory and practice of librarianship. This involvement gave him the opportunity to use this knowledge in the post-war librarianship of Serbia and Yugoslavia. Since he was an employee of the Yugoslav Bibliographic Institute, an institution of the highest priority in the field of bibliography in Yugoslavia, through his many lectures he transferred all relevant information about the bibliographic practice, mainly to his colleagues. His theoretical works have been focused on bibliography. It can be said that his most important accomplishment in the creation of different bibliographies was in the period from 1954 to 1960 when he participated in the creation of the Serbian Retrospective Bibliography and publications issued by the Yugoslav Bibliographic Institute. Participating in different commissions of the Society, Slobodan Komadinić actively contributed to all activities considering library education, which provided a good basis for the creation of the Library and Information Science Department at the Faculty of Philology in Belgrade, some twenty years later.

Keywords: Slobodan Komadinić (1912–1979), librarian and bibliographer, Yugoslav Bibliographic Institute, Serbian Library Association – Bibliography and Documentation Section, Union of Library Associations of Yugoslavia, Serbian Retrospective Bibliography, International Federation of Library Associations and Institutions, library education.

Примљено: 4. септембра 2022.

Прихваћено: 19. октобра 2022.

УДК 02:061.2(497.11)"2005/..."(047.53)

02:929 Вранеш А.(047.53)

02:929 Вучковић Ж.(047.53)

02:929 Нинков Ј.(047.53)

02:929 Трифуновић Б.(047.53)

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.3>

СТАРО ДРУШТВО ЗА НОВИ ВЕК: ИНТЕРВЈУ СА ПРЕДСЕДНИЦАМА И ПРЕДСЕДНИЦИМА БИБЛИОТЕКАРСКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА

Током 75 година постојања (или безмало сто, уколико се иде до почетка организованог повезивања библиотекара у Србији¹) наше струковно удружење у више наврата је изнова разматрало своју улогу и сврху (данас бисмо рекли визију и мисију) не само у ужем пољу библиотечке делатности већ и у ширем друштвеном контексту. Потребу да се сопствена функција редефинише изазивали су различити фактори – неки су специфични за државе и друштва у оквиру којих је удружење функционисало, други су мање-више глобално утицајни. Сваки од тих „кризних” момената подразумевао је прећутно или сасвим отворено довођење у питање оправданости постојања удружења библиотекара, као удружења које повезује

¹ Секција Београд Друштва југословенских библиотекара основана је 4. априла 1931; одлука о оснивању самог Друштва донета је на конференцији коју су библиотекари Универзитетске и Народне библиотеке у Београду одржали 20. новембра 1929; рад Друштва званично је потврђен 1930. односно 1931, када су релевантна министарства Краљевине СХС потврдила *Правила Друштва југословенских библиотекара*. Ново Друштво библиотекара Народне републике Србије основано је 14. децембра 1947, а званично постоји од 16. јануара 1948, када је Министарство унутрашњих послова ФНРЈ донело решење којим се рад Друштва одобрава. Детаљније у: Биљана М. Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и домети”, *Чийалишће* год. 13, бр. 25 (2014): 2–10; Гордана Стокић Симончић, „Друштво југословенских библиотекара и Библиотекарско друштво Србије: континуитет професионалног удруживања”, *Чийалишће* год. 16, бр. 31 (2017): 56–61; Богдан Трифуновић, „Оснивање и прва година рада Друштва библиотекара НР Србије: 1947–1948”, *Библиотekar*, бр. 2 (2017): 9–50.

и (потенцијално) уједињује индивидуалне актере, а не установе и друге колективе. У том смислу, инспиративним ми се учинио један извештај о раду с краја седамдесетих година 20. века, у којем се, између осталог, каже: „Полазећи од мишљења да стручно удружење има своју сврху постојања само ако задовољава одређени интерес својих чланова, односно појединаца стручњака, наш Савез се почео бавити анализом интереса библиотечких радника и утврђивањем које од њих треба да задовољи.”² Тадашњи одговор на питање о сврси Друштва, могло би се рећи чак и симптоматичан одговор, била је афирмација, тачније помоћ у афирмацији личности библиотекара у радној организацији, али и изван непосредног радног колектива.

Које пак по Вама, интересе или потребе библиотекара као радника и професионалаца Друштво у данашњем друштвеном и професионалном контексту треба/може да задовољи и да ли то заиста и чини? Које потребе и да ли само професионалне у најужем смислу треба да мотивише код својих (потенцијалних) чланова?

Александра Вранеш: „Што у књизи више превлађује један принцип, где се сви факти нижу један из другог – личи на фино ткиво, ћилим, у ком се само целина види, а поједини конци из којих је састављен тако су уткани и уплетени да се и не виде, и губе се у тој целини. [...] По томе штогод је нека целина савршенија, појединости из којих је она састављена, мање се виде и обратно.”³

Библиотекарско друштво Србије за мене је фино, педантно, савесно, посвећено и зналачки успостављана целина, коју су од 1948. до данас формирали професионалци, библиотекари и књижничари, поносни што доприносе развоју библиотекарства као науке и библиотечно-информационе делатности, спремни да уче и да несебично другима, колегама и корисницима, преносе научено. Ниједан лексикон, библиографија, записник, архивска грађа, нити историјски прегледи, усмено или писано сећање не могу бити довољно целовити да препознају и са дужном

² „Годишња скупштина Савеза библиотечких радника Србије (25. 10. 1979): извештај о раду од јуна 1978. до септембра 1979. године”, *Библиотекар* год. 31, бр. 4–6 (1979): 331. (Данашње БДС звало се Савез библиотечких радника Србије од краја 1975. до средине 1985; „Друштво библиотекара Србије: 1948–2004”, за период 1948–1992. грађу сакупила и приредила Душанка Ристић; за период 1998–2004. белешку припремила Весна Црногорац, *Библиотекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 113, 147).

³ Божидар Кнежевић, Мисли, прир. Александра Вранеш (Уб: Градска библиотека „Божидар Кнежевић”, 2002), 122.

пажњом забележе допринос сваког стручњака утканог у развој Друштва.⁴ Трајање и углед Друштва у земљи и свету саткани су од прилога бројних појединаца.

Филолошки факултет Универзитета у Београду својевремено је издао књигу Мајкла Гормана *Наше непролазне вредности*, у којој аутор, разматрајући историју и филозофију библиотечких вредности, анализира негдашњи закључак Пирса Батлера: „Библиотекар по свој прилици стоји усамљен у једноставности свога прагматизма; рационализација сваког непосредног процеса по себи изгледа да задовољава његов интелектуални интерес.”⁵ Око оваквог виђења се у струци и друштву и данас спотичемо. Без икакве намере да пратим Горманову расправу о развоју филозофије библиотекарства (где има у виду, поред осталих, Дјуиа, Ранганатана, Шера, Финкса, Ротштајна), или да на било који начин улазим у евалуацију изнетих категорија и односа, истакла бих Финксову таксономију вредности, као мени најближу. Његову „личну таксономију вредности” чине: „професионалне [...], опште [...] и личне вредности”.⁶ Првој категорији припадају „филозофске” и „демократске” вредности, другој „радне”, „друштвене” и „вредности задовољства”, трећој „хуманистичке [...], идеалистичке [...], конзервативне [...] и естетске вредности”.⁷ Мислим да је досезање личног максимума у развијању и поштовању ових вредности најважнији задатак сваког од нас и нашег Библиотекарског друштва у целини. Ако рад Друштва представља удруживање стручњака који ове вредности негују, онда коначан резултат може и мора бити добробит за професионалну и људску заједницу. Дакле, Друштво треба да препознаје, подстиче и чини остваривим потребе, идеје, пројекте који доприносе развоју помињаних вредности. Треба мотивисати истраживања те врсте, треба учити из примењиване методологије и умети препознати иновацију, око које се ваља организовати. А да ли то Друштво успева? – питате ме. Верујем да успева јер то потврђују његова богата професионална лична карта, међународне и домаће награде и признања Друштву и његовим члановима, бројно чланство и завидни резултати рада комисија, секција, радних група.

⁴ Извињавам се што и у овим мојим одговорима нису поменути имена свих колега који су доприносили развоју Друштва, струке и науке.

⁵ Батлер према: Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filološki fakultet, 2007), 27.

⁶ Финкс према: Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 36.

⁷ Финкс према: Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 36–38.

Жељко Вучковић: Библиотекарство је професија или струка која се и даље безразложно *устиручава*. Ако је тачно, а јесте, да су информације и знање кључни развојни ресурс савременог света, логично би било да библиотекарски професионалци који се од памтивека баве организацијом и коришћењем људског знања, имају више одважности да се изборе за бољи друштвени статус и значајнији друштвени утицај. Зато се задатак Друштва може сажети кроз једноставну формулу: јачање професионалне самосвести и друштвене одговорности библиотекара.

Јасмина Нинков: Разумљиво је, барем мени као дипломираном политикологу, да у време социјализма – који је на пијадестал уздизао колективну свест, заједничку идеологију, идеју да је друштво ту да решава све потребе појединаца и да смо сви радници, неки у фабрици, неки у библиотеци... – идеја да се расправља о појединачним потребама одређених професија није била баш популарна у тадашњем друштву. Данас, у време индивидуализма и демократије, сваки појединац је сам одговоран за своје образовање, рад и професионални развој и сам доноси одлуку и да ли ће и у којој мери бити ангажован и у својој струковној организацији. Нисам сигурна да ову чињеницу, овај *койерникански обрт*, схватају све наше колеге. Увек се очекује уместо да се допринеси! Библиотекарско друштво Србије је збир, колектив својих чланова, појединаца који су се добровољно пријавили да буду чланови и оно је управо онакво какво његови чланови желе да буде јер функционише по демократском принципу. Бити члан Друштва значи давати свој допринос и обликовању тог друштва и његовим циљевима.

Мисија и визија су такође променљиве категорије и оне се редефинишу у сваком историјском тренутку. Мислим да је то сасвим нормално. И друге организације у овој области се мењају. ИФЛА је управо извршила велике организационе промене у последњих неколико година, вођена управо потребом да омасови чланство и да омогући да се сваки појединачки глас више чује и да много више људи учествује у стварању глобалне визије библиотекарства.

Богдан Трифуновић: Библиотекарско друштво Србије данас покушава да ухвати корак са бројним променама које су се догодиле у друштвеном, економском и професионалном окружењу. Претходна реченица сугерише да је дошло до одређеног кашњења, али рекао бих да су многобројни теоретичари библиотекарства већ указали на то – и то и доказали – да библиотечно-информациона делатност није успела да се довољно брзо прилагоди новонасталом стању, па су се зато у не тако далекој прошлости постављала

и питања о сврси постојања библиотека у 21. веку. Рекао бих да је добро да постоје и таква мишљења јер она на одређени начин мотивишу и покрећу промене у библиотекарству, а тиме и у крвном националном удружењу. БДС данас наставља рад на афирмацији личности запослених у библиотекарства, при чему пре свега мислим на друштвену афирмацију, у контексту боље видљивости Друштва, чланова и, посредно, струке у целини. Не желим да кажем да је запостављена професионална афирмација, она се наставља још интензивније кроз организацију стручних скупова, семинара, вебинара, форума и слично, али БДС има мандат да се бави темом унапређења професионалног и друштвеног статуса, што је, из мог досадашњег искуства, чини ми се најтежи посао. Ипак, без обзира на тешкоће, тиме се морамо бавити и верујем да ће и у будућности на том пољу бити много посла. Наиме, више пута је БДС, као удружење појединаца, показало да има снаге да подстиче иницијативе и мотивише колеге и изван свог редовног чланства.

Један од фактора преиспитивања сопствених улога у друштву/држави и стручној заједници јесте и такорећи конкурентски облик струковног удруживања и повезивања: са једне стране, и правно-нормативним путем и путем неформалних иницијатива, повезују се и сарађују библиотеке, односно одређени типови библиотека или географски блиске библиотеке, а са друге – библиотекарски, као појединци који, претпостављамо, свом професионалном идентитету придају нешто више важности и пажње. Какав је, по Вама, тренутни однос између професије, установе и делатности у пољу библиотекарства, а какав би требало да буде – имајући у виду да, мада се преклапају, ови појмови ипак нису идентични? Да ли је, на пример, професионални развој библиотекара заиста у функцији развоја делатности? Да ли устројство и начин рада наших заједница и читаве мреже библиотека у Србији заиста, а не само декларативно и нормативно, омогућавају, обезбеђују и подстичу функционално и сврховито, планско, континуирано и систематично стручно информисање, оријентисање и усавршавање свих библиотечких радника?

Александра Вранеш: Моје је искрено убеђење да је функција матичности у библиотечној делатности „можданик” и „насјеница” мреже библиотека у Србији и гарант стручног напредовања сваког чиниоца система, и појединца и институције, самим тим, финално, и задовољства корисника библиотечких услуга. Она обезбеђује, правно, административно и суштински: усмеравање деловања библиотека и професионалаца ка достизању

постављеног ширег плана и реализације идеја у струци; усклађивање финансирања библиотека са постављеним циљевима и припадајућим задацима који из те функције проистичу; подстицање библиотечких радника на стручно усавршавање и обезбеђивање модалитета континуираног учења (семинари, конференције, округли столови, пројекти, предавања) и препознавања и вредновања постигнутих резултата (лиценцирање, стручни испит, награђивање); осмишљавање и планску реализацију пројеката који почивају на међународно прихваћеним постулатима струке, националним потребама и вредностима, локалним обележјима и особеностима. Идејно, законски и функционално појединцу је омогућено да се усавршава. Како се то реализује у пракси, зна свако из сопственог искуства, условљено је односима у колективу, личном амбицијом, економским могућностима... Могу да судим на основу сопствених спознаја. Као члан Библиотекарског друштва Србије редовно добијам имејлом информације о реализованим и награђеним пројектима, објављеним књигама, личним успесима библиотекара, међународној афирмацији стручњака, о планираним конференцијама и стручним скуповима. Као наставник могу да посведочим да се бројни упосленици у библиотекама одлучују да наставе своје школовање на основним, мастер и докторским студијама на Филолошком факултету Универзитета у Београду, како би продубили своја знања из области библиотекарства, библиографије, библиотечке информатике, историје књиге и библиотека, маркетинга и менаџмента у библиотекама, архивистике, музеологије... Као корисник услуга библиотека, учествујем или присуствујем на бројним изложбама, предавањима, радионицама које су осмислили или реализовали библиотечки стручњаци. Током мог радног века, а почела сам да радим 1985. године, стасала је Катедра за библиотекарство и информатику на Филолошком факултету Универзитета у Београду, чији су развој и друштвено позиционирање мени били професионални изазов и успех, генерацијама колегиница и колега образовни и научни подстицај. Кроз размену идеја и сарадњу верујем да смо сви заједно доприносили и своме личном развоју и унапређивању рада библиотека.

Жељко Вучковић: Нисам уверен да устројство и начин рада наших заједница и читаве мреже библиотека у Србији заиста, а не само декларативно и нормативно, омогућавају, обезбеђују и подстичу функционално и сврховито, планско, континуирано и систематично стручно информисање, оријентисање и усавршавање свих библиотечких радника. Реч је о процесу који захтева системски и стратешки приступ свих актера нашег библиотекарства.

Јасмина Нинков: Библиотекарство у Србији спада у ред најдетаљније нормираних делатности. Ми имамо закон о библиотечкој делатности и правилнике већ деценијама, а многе друге делатности у оквиру културе га немају или су га тек недавно добиле. Ту је све веома јасно одређено. Не видим сукоб ни проблем у „конкурентском облику удруживања”, а професионални развој библиотекара је лична ствар сваког појединца, осим у делу где мора да испуњава законске обавезе да би могао уопште да ради у професији. Професионални развој је тема од великог значаја за БДС, пре свега у области информисања својих чланова. Али је то и тема за сваког од нас појединачно и разлог да будемо чланови Друштва да бисмо пратили све ново што се дешава код нас и у свету.

Богдан Трифуновић: Мислим да је Библиотекарско друштво Србије, као удружење појединаца, у најнеповољнијем положају када је реч о умрежавању, због чињенице да не постоји колективни приступ чланству. Друштво непрестано мора да доказује сваком појединцу да је оправдало своју мисију и улогу, како би задржало пажњу и поверење својих чланова. Са друге стране, мислим да је у Библиотекарском друштву концентрисана критична маса појединаца заинтересованих за развој и напредак библиотечно-информационе струке, који нису посебно плаћени за то, нити се тиме баве под присилом законских и других обавеза које проистичу из радног односа и томе слично. У томе ја видим и извор снаге БДС да предњачи у одређеним сегментима свог деловања у односу на друге делове умреженог библиотекарства Србије, иако се врло често преиспитујем да ли та мрежа заиста постоји као функционални систем.

Удружење је готово увек настојало да библиотечку делатност и професију у Србији усмерава и с обзиром на развојне тенденције библиотекарства у „напреднијим”, водећим деловима света, било да је реч о конкретним вештинама и техникама рада с грађом и(ли) корисницима или пак о апстрактнијим представама о вредностима и улогама библиотечно-информационих услуга и производа у заједницама различитог типа и нивоа: које бисте трендове или тенденције издвојили као, по Вашем мишљењу, кључне за конципирање праваца развоја струке и делатности и за вредновање актуелног стања наших библиотечких и библиотекарских компетенција?

Александра Вранеш: Током своје професионалне каријере више пута сам се изнова уверавала да је библиотечка делатност у Србији промптно

одговарала на идеје, замисли, смернице, упутства која је формулисала међународна заједница. Својим чланством у међународним струковним удружењима, учешћем у раду њихових комисија, радних група, секција, наши библиотечки радници доприносили су осмишљавању и реализацији пројеката и укључивању у њих наших институција и појединаца. У наш правни систем и организацију библиотека у врло рационалном року, уз запажено ангажовање Друштва, уношени су стандарди и смернице у областима организације библиотека, каталогизације и класификације библиотечке грађе (стандардизација библиографског описа, употреба класификационог система, централизована каталогизација, каталогизација у публикацији), коришћења библиотечке грађе (међубиблиотечка позајмица), дигиталног и виртуелног библиотекарства (виртуелно умрежавање библиотека, узајамна каталогизација). Библиотеке су по дефиницији институције науке, културе и образовања, у којима нема места забранама, предрасудама, ограничењима, диференцирању по друштвено неприхватљивим узусима ни фондова ни корисника. Стога су захтеви за транскултуралношћу садржаја и програма, за развијањем отвореног приступа библиографским подацима и пуним садржајима електронски заступљених текстова изазов година у којима сада живимо и радимо. Поштовање традиције и разумевање нашег историјског бића кроз неговање и дигитализацију завичајних фондова; допуну, чување фондова старе и ретке књиге; посвећен рад на ретроспективној, текућој библиографији, са истицањем бриге и напора за развијање српске текуће библиографије – примарни су по мени пројекти у овом и сваком другом времену.

Такође, мислим да има простора за побољшавање рада школских библиотека, за осмишљавање пројеката који би окупили издаваче, библиотекарe и наставнике на заједничком и сталном послу богаћења фондова школских библиотека. Стално ми се намеће идеја организованог годишњег откупа књига за школске библиотеке, у организацији надлежног министарства, по угледу на пројекат Министарства културе и јавног информисања везан за јавне библиотеке.

Мислим да је Друштво увек имало веома разуђену и демократску структуру, која је омогућавала да сваки учесник у том систему да пуни допринос пољу свога интересовања. Потврђују то и прегледи рада Друштва од 1948. до 2007,⁸ *Правна акција Библиотекарској друштва Србије*,⁹ *Аналистичка библиографија зборника Библиотекарској друштва Србије*

⁸ „Друштво библиотекара Србије 1948–2004.”...

⁹ „Правна акта Библиотекарског друштва Србије”, *Библиотекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 259–288.

1996–2006.¹⁰ и Библиографија часописа Библиоџекар 1948. до 1997. године,¹¹ објављени у часопису Библиоџекар након дуже паузе у његовом излагању.

Жељко Вучковић: Наше библиотекарство мора брже и одлучније пратити развојне тенденције у развијенијем делу света и зато ми је драго да се нарочито млађе снаге укључују у међународне пројекте са доста креативности и партиципативности. При томе ваља полазити од Ифлиног одређења мисије и визије савременог библиотекарства: инспирисати, ојачати и повезати глобалну библиотекарску заједницу у циљу изградње компетентних, информисаних и активних грађана и демократског и партиципативног друштва.

Јасмина Нинков: То је једна од основних улога Друштва – праћење развоја струке у свету и повезивање са свим сличним организацијама, као и чланство и активно учешће у свим асоцијацијама које су од значаја за наш регион. Мислим на Еблиду, европски биро за јавне библиотеке и Ифлу, нашу светску организацију, пре свега, али има и других.

Као изабрани члан IFLA Europe Regional Division Committee могу да кажем да су у фокусу професионалне теме везане за циљеве одрживог развоја, новог манифеста за јавне библиотеке и развој лидерства, повезивања са значајним организацијама из културе на светском нивоу (УНЕСКО), међусобно повезивање свих библиотечких асоцијација на светском нивоу и заједнички рад на решавању глобалних проблема који утичу на професију на свим нивоима.

Богдан Трифуновић: Истина је да смо пратили шта се догађа у такозваним „развијенијим” срединама света, када је реч о новим и савременим трендовима. Веома је широк спектар тема које се могу подвести под трендове, нарочито ако размишљамо о последњих пар деценија, јер није протекло довољно времена да се правилно процени дуготрајност и суштински утицај тих трендова на друштвене или професионалне промене. По мом мишљењу, основни тренд јесте преиспитивање наше улоге у друштву и то је процес који ће обележити и наредне године. Друштво је од 2016. године отворило низ тема кроз своје конференције, које имају ту заједничку црту да се могу подвести под овај основни тренд: бавили смо

¹⁰ Ана Савић, „Аналитичка библиографија Библиотекарског друштва Србије: 1996–2006.”, Библиотекар год. 49, бр. 1–2 (2007): 289–422.

¹¹ Здравка Радуловић, Долорес Калођера Петровић, „Библиографија часописа Библиоџекар: 1948–1997.”, Библиоџекар год. 49, 1–4 (2006): 5–435.

се корисницима, заговарањем и лобирањем за библиотеке, видљивошћу струке, иновацијама као глобалним трендом, перспективама малих библиотека или библиотека у малим срединама, идејом мобилности у библиотекарству, од контекста покретљивости до практичне примене мобилних апликација у струци, сагледавањем позиције струке у свету погођеном пандемијом итд. Може се видети и из овако кратког списка да је реч о актуелним темама, „тренди” темама, јер БДС потенцира такав приступ и у том смислу се донекле разликује од других. Рекао бих да са 75 година традиције, Друштво наступа веома нетрадиционално, али у позитивном смислу, што је по мени квалитет и указује на свест о актуелном тренутку у коме живимо и радимо.

С обзиром на то да су се образовање и(ли) усавршавање библиотекара од почетка третирали као приоритетни задаци ДБС/БДС и да је перманентно образовање, под тим или неким другим називом, једна од идеја водиља Друштва, и пре и након што је стручно усавршавање законски пребачено у надлежност матичних библиотека, а акредитација програма поверена НБС, како би, по Вама, едукативна делатност Друштва данас требало да се профилише, какав образовни модел би оно могло или требало да понуди и на којим принципима би професионални развој у оквиру Друштва требало да се одвија? Колико часопис, годишња конференција и, одскора, индивидуална предавања томе реално доприносе и да ли је уопште нагласак на усавршавању и даље потребан или би неки други задатак требало да дође у први план промишљања функција и перспектива Друштва?

Александра Вранеш: Континуирано образовање у свако доба, а нарочито када нам технолошки развој и „информатичка цивилизација”¹² свакодневно постављају нове изазове, треба да буде примарни циљ друштва уопште, па и струковних друштава. Сви облици стручног усавршавања: конференције, скупови, семинари, трибине, дискусије, радионице, вебинари, предавања, објављивање стручних и научних радова (изворних и преведених), публикавање монографија и часописа, веома су захтевни и високо постављени задаци, који се само упорним свакодневним и удруженим ангажовањем могу достићи.

¹² Константин Константинович Кољин, „Информатичка цивилизација – каква јесте и каква ће бити”, у *Библиотешка као ојледало васељене*, изабрао, приредио и превео Доброило Арнитовић (Београд: Службени гласник: НБ „Др Ђорђе Натогошевић”, 2009), 266–269.

Можда би ваљало размислити о формулисању једног пројекта у чијем би фокусу било истраживање читања и културе читања у Србији. Једино Друштво може да има довољан капацитет стручњака за покривеност различитих аспеката ове теме и разуђену мрежу библиотека из којих би црпело податке. Мислим да би нам резултати тог истраживања помогли да репозиционирамо улогу књиге и читања у нашем друштву. Задатак је утолико озбиљнији што се суочавамо са проблемом недовољне функционалне писмености, како показују одређена истраживања школске популације, а читање може бити важан сегмент за превазилажење одређених кризних момената у овом процесу.

Било би ми драго да Друштво има у виду студенте виших година основних академских студија, као и мастер и докторских студија библиотечно-информационих наука (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Учитељски факултет у Сомбору Универзитета у Новом Саду), као сараднике у реализацији одређених истраживања и пројеката. Подсетила бих и да је 1972. Друштво расписало наградни конкурс за студенте поводом обележавања Међународне године књиге.¹³ Мислим да би наградни конкурс за есеј, или за идејно решење неког актуелног питања или предлагање пројекта, што би наравно тек требало да се озбиљно осмисли, био мотивишући за студенте библиотечно-информационих наука, одредио би на време њихову припадност стручној заједници која уважава њихов професионални избор, а био би подстицајан и за струку јер студенти уносе свежину размишљања, неоптерећени финансијским, просторним или временским факторима.

Нека ова два предлога за сада буду довољан одговор на Ваше питање. Волела бих да о њима размислите.

Жељко Вучковић: Образовање се често и са правом сматра универзалним леком за све проблеме. Ипак, одавно је речено да је дуг пут од чињеница до мудрости, од информација до стварног знања. И овде је реч о недостатку системског приступа образовању и усавршавању библиотекара, са јасним местом и улогама свих носилаца образовних пракси. Имамо две катедре за библиотекарство, а веома скромну сарадњу са националним библиотекама, Библиотекарским друштвом и другим професионалним асоцијацијама.

¹³ Библиотекар, бр. 6 (1972): 779–780.

Јасмина Нинков: Образовање библиотекара је у потпуности у ингенцији државе, односно Министарства културе, и то је прописано законом и правилницима. И тако је било одувек. Сада се још више инсистира на доживотном образовању библиотекара и то је јасна тенденција, као и у другим областима, јер се све мења веома брзо и прошла су времена кад сте од почетка рада до пензије могли да радите са истим компетенцијама. То ни на који начин не сужава простор за рад БДС у овој области, поред стручног испита и обавезног броја сати присуства на акредитованим програмима, има толико новог у нашој професији о чему уопште не говоримо и што не разматрамо. Тако да су за мене и часопис, конференција, индивидуална предавања сјајна прилика да се осветле нове теме, нови трендови...

Друштво би по мени требало да буде активније у делегирању својих чланова у секцијама Ифле и уопште у стварању атмосфере у библиотекарству да имамо шта да кажемо и на светском нивоу; да подржава чланство и успехе библиотекара из Србије и да то активно пропагира.

Богдан Трифуновић: Сматрам да је професионални развој запослених најважнији услов за развој библиотечке струке, као што мислим да је добар тим у библиотеци или окупљен око удружења највреднији ресурс којим се располаже. Квалитетни кадрови који су наставили своје стручно усавршавање након обавезног нивоа дипломирања или стручног испита – који је веома базичан, прилагођен нижим критеријумима пролазности, због запошљавања, и добрим делом неадекватан за данашње потребе рада – могу да раде на унапређењу свих сегмената наше професије – од рада са корисницима, каталогизације, дигитализације, програмске и издавачке делатности, да наведем само неке – али и на квалитетном заговарању, обезбеђивању додатних средстава кроз добре пројекте, проналажењу партнера изван струке, увођењу иновација итд. Друштво је одавно изгубило утицај на формално образовање и усавршавање библиотекара у земљи, пре свега због изградње институција образовања библиотекара и стручних кадрова, али није остало изван тока стручног усавршавања. Чак бих истакао агилност Друштва, због активности као што су редовно излажење научног часописа *Библиоџекар*, одржавање конференција, семинара итд. Не мислим да је стручно усавршавање примарни задатак Друштва, али пракса је показала да је тај аспект рада популаран и на неки начин добродошао. То би се могло довести у везу са слабошћу нашег система образовања кадрова у целини; заговорник сам промена у том смислу, ригорознијих критеријума за полагање стручног испита, ригорознијих и праведнијих критеријума за стицање виших стручних

звања, као и за лиценцирање звања, односно њихову периодичну евалуацију и ревизију.

Како оцењујете однос планова и програма БДС, са једне стране и, са друге, реалних могућности, ресурса и компетенција Друштва и његових чланова током Вашег мандата? Да ли су организација рада у Друштву и његова структура функционалне и ефикасне с обзиром на задатке које је Друштво себи задавало или их тренутно задаје?

Александра Вранеш: Друго питање које сте овом приликом поставили посматрају у контексту периода за који сте били заинтересовани у првом питању. О сразмери задатака, функционалности рада и самеравању свих поменутих параметара у текућим годинама мислим да може говорити много аргументованије и позваније од мене актуелни председник Друштва.

Када ми је стручна заједница поклонила поверење и изабрала ме за председника Друштва, било је то и за мене, а и за Катедру за библиотекарство и информатику, велико признање и подстицај. Поред наставничког искуства, имала сам тада и драгоцено искуство руковођења Одељењем за развој и унапређење библиотечке делатности Народне библиотеке Србије (2000–2002).

Структуру Друштва чинили су: Управни одбор (председница проф. др Александра Вранеш, потпредседница мр Радмила Дабановић, секретар Весна Црногорац, чланови: Милун Васић, Добрила Бегенишић, Драган Мрдаковић, Даница Оташевић, Јасмина Нинков – од 2004. до 2005. год. секретар Друштва, Јелена Станковић, Боривоје Ђорђевић, Милица Кирићански, Хадија Кријешторац, Горан Траиловић, Бранка Јовић, Драган Тошић); Надзорни одбор (Љепосава Иванковић, Љиљана Николић, Александра Настић),¹⁴ 25 подружница са својим делегатима, комисије Друштва (за: Статут – р.¹⁵ мр Радмила Дабановић; статусна и професионална питања – р. Милица Кирићански; класификацију – р. Гордана Шапоњић Кошутевић; законодавна и правна питања – Боривоје Ђорђевић; развој корисничких сервиса – р. Снежана Лађиновић; међународну сарадњу – р. Милун Васић; односе с јавношћу – р. др Гордана Стокић, професионалну етику и промоцију интелектуалних слобода – р. Гордана Вилотић; каталогизацију – р. Светлана Јанчић; развој научно-истраживачког рада у библиотекарству;

¹⁴ „Библиотекарско друштво Србије 2005–2007.”, грађу сакупила и приредила Весна Црногорац, *Библиошекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 181–187.

¹⁵ Скраћеница р. означава руководиоца.

издаваштво; библиотечке стандарде и нормативе; за аутоматизацију библиотеке и библиотечких портала; перманентно стручно усавршавање; развијање читалачких интересовања; евалуацију и награђивање) и секције Друштва (за: националне библиотеке; школске библиотеке – р. Љубинка Брезојевић; јавне библиотеке – р. Миљана Ђукић; матичне библиотеке – р. Весна Петровић; специјалне библиотеке – р. Драгана Милуновић; високошколске библиотеке – р. Вера Петровић).¹⁶ Јуна 2006. године формализована је кроз пријем у радни однос функција секретара, што раније није био случај, те је и то допринело стамености удружења, заједно са простором који је Народна библиотека Србије уступила Друштву на располагање.

Друштво се ангажовало на плану: доношења правних аката, Статута Друштва, одговарајућих правилника о раду управних и стручних тела Друштва и о додели награда за допринос теорији и пракси библиотекарства, учествовања у јавној расправи о Нацрту Закона о библиотечној делатности (2006), Нацрту Закона о култури (2007); потписивању Протокола о сарадњи између Самосталног синдиката културе Србије и БДС (2007); израде новог ликовног решења логотипа Друштва, повеља захвалности и чланских карата (уз које је члановима био обезбеђен попуст у појединим издавачким кућама, на пример за издања издавачких кућа Паидеа, Клио).

Друштво је било суорганизатор семинара (Пети инструктивни семинар Мреже „Библиотеке нашег окружења”, 2005; Савремена библиотека, у градским библиотекама у Убу, Деспотовцу и Бору; Савремена школска библиотека, 2007), конференција (са Филолошким факултетом у Београду: Економска улога библиотека у савременом друштву, 2004; Деца и библиотеке, 2005; Liderство у библиотекама, 2006; Информациона писменост и доживотно учење, 2007), саветовања библиотекара (Библиотеке – повезивање као императив, Златибор, 2006), стручних скупова (Библиотеке будућности, са Друштвом библиотекара Републике Српске, 2007; Библиотекар – струка и професија, са НБ „Димитрије Туцовић” у Лазаревцу).

Друштво је активно разматрало питања положаја школских библиотекара и улоге школских библиотека, као и процедуре оснивања Удружења школских библиотекара, нудећи Министарству просвете сарадњу у вези са поступком лиценцирања школских библиотекара (2006).

Пројекти које је Друштво предлагало Министарству културе прихватани су и финансирани, што је Друштву омогућавало да стабилно планира и делује на различитим пољима.

¹⁶ „Извештаји о раду подружница, комисија и секција Друштва за 2006.”, *Библиотечкар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 238–258.

Аналитичком библиографијом прилога у *Библиоотекару* за период од 1948. до 1997. године премошћена је пауза у публикавању часописа, од броја 1–2 (1997) до броја 1–2 (2007), и обезбеђен континуитет његовог деловања.

Мислим да је Библиотекарско друштво Србије, у периоду када сам била на одговорној функцији председника његовог Управног одбора, остварило запажене резултате захваљујући изузетним професионалцима који су с вољом и зналачки радили на развијању идеја и задатака око којих бисмо се на састанцима и скупштинама договорили. Средства за рад обезбеђивали смо редовним учешћем на конкурсима Министарства културе и чланарином, али је посебно захтевна била чињеница да је требало редовно обезбеђивати средства за рад секретара Друштва. Наш рад текао је у правцима: стручног усавшавања; научног узрастања; одговорног документовања претходних и текућих истраживања; транспарентног одлучивања; иницирања отвореног дијалога на плану правне регулативе и стручног профилисања; развијања професионалног самопоштовања кроз институцију награђивања и препознавања доприноса појединаца посвећивањем научних скупова (једнодневни научни скуп посвећен академику Мирославу Пантићу 2006. године) и публикација (часопис *Библиоотекар* посвећен проф. др Десанки Стаматовић¹⁷); развијања сарадње у националним и међународним оквирима. Нарочито истичем пријатељску и континуирану професионалну комуникацију међу свим члановима Друштва.

Скромна средства, са једне, и велика енергија и изузетна стручност свих чланова Друштва, са друге стране, свакако су била у диспаритету, али је моје сећање на тај период рада, а надам се и сећање чланова Друштва, да смо сви у своме ресору пружали максимум професионалности и захваљујући томе поставили чврст ослонац за узлет Друштва у наредним годинама.

Жељко Вучковић: На скупштини Друштва 2010. један библиотекар питао ме је шта он тачно добија за своју чланарину од 500 динара годишње. Предложио сам му да размисли да ли му је припадност професионалном удружењу важније од два пива, колико износи чланарина. Нисам сигуран да ме је разумео. Упркос скромним средствима од Министарства и чланарине, у периоду 2009–2011. године успели смо да одржимо континуитет рада Друштва. Одржали смо две међународне конференције, публиковали *Библиоотекар*, обновили регионалну сарадњу, урадили нове стандарде за

¹⁷ *Библиоотекар* год. 49, бр. 3–4 (2007).

јавне библиотеке, доделили годишње награде, обележили значајне јубилеје. Посебно сам поносан на зборник под насловом *Темељне вредности савременој библиотекарској*, из 2010, који и данас може бити путоказ развоја наше професије и обнове њеног достојанства.

Јасмина Нинков: Да бих дала одговор на ово питање прочитала сам, поново, све извештаје о раду док сам ја била председник, а који су доступни на сајту БДС. И могу вам рећи да сам се изненадила, јер заборавља се – али, срећом, ту су извештаји – колико је било активности, рада, резултата, труда и компетенције свих чланова тадашњег Управног одбора. И рада тадашњег секретара, да то посебно подвучем, наше недавно преминуле колегинице Весне Црногорац. Као и свих колега који су радили у секцијама, комисијама... У том смислу могу да констатујем да смо планове и циљеве испунили амбициозно, а реалне могућности су увек биле изазов, у сваком времену и биће то и даље.

У току свог мандата веома сам се бавила организацијом рада и могућностима да Друштво буде ефикасније. Али врло често сам била усамљена у својим идејама и плановима јер и даље, рекла бих, један број наших библиотекара очекује да неко други, држава пре свега, а онда и БДС, магичним штапићем решава све што се нама чини као проблем или неправда или промена. А ми као чланови Друштва смо пре свега заслужни појединци и имамо проблем да чак и као чланови Управног одбора платимо чланарину?! А Друштво се издржава од те чланарине. У том контексту свака идеја о променама структуре и повећању ефикасности постаје врло упитна. Мој став је био и јесте да је БДС наш глас у друштву и држави, који удружен постаје много моћнији него наш појединачни професионални глас. И да је то основна функција сваке професионалне организације. Без тог професионалног гласа, нарочито у оваквом свету у коме живимо, у овој какофонији истина, свако од нас је усамљен и невидљив.

Богдан Трифуновић: Планови и програми удружења најчешће не могу реално да сагледају и предвиде обим и темпо послова које је потребно урадити на време како би они сами били у потпуности остварени. Много је фактора који неповољно утичу на то, пре свега волонтерски карактер рада, непоздани буџет БДС, у потпуности ослоњен на уплате чланарина, успешне пројекте и повремене донације, заузетост чланова управе редовним пословима, као и спољни фактори на које немамо утицаја. Додао бих ту и постојање осећаја апатије у струци, са све израженијим повлачењем у приватност дневног посла због мишљења да је све узалудно и да не можемо

утицати на окружење. Признајем да је сваки програм рада Друштва од 2016. године био амбициозно замишљен, одобрен од стране Скупштине и ниједном остварен у потпуности. То је свесна амбиција, мотивишући фактор за све који размишљају о БДС јер се управљање удружењем презело у оптерећујућој атмосфери кризе, неповерења и пољуљаног угледа. У том смислу се наметнула потреба да се на неки начин тражи више него раније, да се планови стварају, а онда да се размишља о средствима за њихову реализацију, али, руку на срце, били смо релативно успешни у том процесу свих ових година. Делимична професионализација рада Друштва постигнута је запошљавањем професионалног секретара, коме је посао да брине о све обимнијој администрацији и комуникацији. То је велика помоћ за данашњу и, надам се, будућу управу.

Организација рада Друштва зависи најпре од чланова и њихове активности и треба искрено рећи да то не функционише увек како бисмо желели када ставимо на папир одређене идеје. Покушали смо да ојачамо на првом месту рад подружница, касније и стручних тела БДС, како би се заједнички рад чланова на окупљању пренео и на осећај окупљања око БДС. Ту је постигнут видљив напредак, али лично мислим да је могло и више да се уради. Још 2017. године започет је рад на измени Статута БДС. Након годину дана рада, посао је прекинут и измена је остављена за будућност, иако је основни разлог уласка у тај посао управо и био да се промисли које статутарне измене треба учинити да би Друштво ефикасније функционисало. Верујем да ће наредна управа размишљати о овој теми јер наше стручне могућности и наш потенцијал нису били до краја искоришћени током претходна два мандата. Све што је потребно, а реално то није мали задатак, јесте да се оптимално систематизује највећи део постојећег рада у оквиру БДС и да се уведу промене у сегментима који то буду захтевали. То ће, као и све остало у вези са БДС, зависити искључиво од жеље и воље чланова да се оствари Друштво какво желимо да имамо. Ако буде препуштено само себи, онда оно реално неће ни опстати.

Разговор водила Виолеџа Стојменовић

Alka Stropnik
Knjižnice grada Zagreba
alka.stropnik@kgz.hr

Стручни рад
УДК 374.7:331.36(497.5)
027.022:004.738.5(497.5)

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.4>

Lorena Martinić
Knjižnica Etnografskog muzeja
lorena.martinic2@gmail.com

ZKD FORUM – PLATFORMA ZA EDUKACIJU, OSNAŽIVANJE I POVEZIVANJE KNJIŽNIČARA

Sažetak: Zagrebačko knjižničarsko društvo (ZKD) djeluje gotovo 50 godina i trenutno ima više od 500 članova. Tijekom godina mijenjale su se aktivnosti Društva, a pri njihovu osmišljavanju dodatan izazov bio je povezivanje velikog broja članova koji rade u različitim vrstama knjižnica. U praksi se pokazalo da knjižničarima nedostaje mjesto na kojem bi mogli raspraviti probleme s kojima se susreću u svakodnevnom radu, mjesto na kojem bi mogli pratiti trendove u struci kao i nadopunjavati svoja stručna znanja. Potreba za stalnim stručnim usavršavanjem jedan je od ciljeva ZKD-a, stoga je 2019. godine pokrenut program ZKD forum koji kroz neformalni oblik edukacije obrađuje teme iz područja informacijskih znanosti, ali i drugih struka primjerice, pedagogije, marketinga i sl. ZKD forum izvorno je osmislio i pokrenuo ZKD, a kontinuirano se u formi predavanja i/ili radionica 8 puta godišnje održava kroz kalendarsku godinu. ZKD forum je usmjeren cijeloj knjižničarskoj zajednici, besplatan je za sudionike, a od kad je u virtualnom obliku sve više su uključeni i članovi drugih regionalnih društava. Također, uspostavljena je i međunarodna suradnja sa susjednim državama. Važno je i istaknuti da ZKD forum organiziraju sami članovi Zagrebačkoga knjižničarskog društva.

ZKD forum se prilagođavao i prošao je sve oblike, od fizičkog, virtualnog do hibridnog. Važnost ZKD foruma, njegovu prilagodljivost i dostupnost svim knjižničarima bez obzira jesu li članovi ZKD-a, ili ne, prepoznala je i Zaklada dr. Ljerke Markić-Čučuković te je ZKD dobio nagradu za 2019. godinu, u kategoriji u kojoj se nagrada dodjeljuje knjižnici, ustanovi, udruzi i pojedincu koji promiču knjižničarsku struku i knjižničarstvo općenito. Od 2019. do 2022. godine održano je 28 foruma, bilo je 140 predavača/sudionika panela i 1.700 sudionika.

Kroz ZKD forum knjižničari su više međusobno povezali, podijelili i prenijeli znanje, vještine i iskustvo te time unaprijedili poslovanje u svojim matičnim knjižnicama, a ZKD forum je ostavio značajan trag u knjižničarstvu Hrvatske.

Ključne riječi: Zagrebačko knjižničarsko društvo, ZKD forum, neformalno obrazovanje, osnaživanje knjižničara, suradnja knjižničara.

ZKD forum – tko, što, kada, kako i prije svega zašto?

Zagrebačko knjižničarsko društvo (u daljnjem tekstu: ZKD) najveća je regionalna strukovna udruga u Hrvatskoj. Njezin je cilj okupiti djelatnike knjižničarske struke na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije te doprinijeti stručnom obrazovanju svojih članova, baviti se pitanjima iz struke, nastojati unaprijediti knjižničnu djelatnost te sudjelovati u stvaranju i provođenju politike na području knjižničarstva.¹

Iz potrebe za stalnim stručnim usavršavanjem knjižničara, odnosno cjelovitim učenjem, te u skladu s ciljevima ZKD-a koji se odnose na okupljanje knjižničnih djelatnika vezanima uz razvoj, promicanje i zaštitu knjižničarske struke kao i neprestano razvijanje knjižničnih službi i usluga kako bi one bile u skladu s potrebama zajednice, nastala je ideja o novom programu za edukaciju pod nazivom ZKD forum. Upravni odbor ZKD-a tijekom 2018. godine predložio je stvaranje platforme koja bi knjižničarima omogućila raspravljanje o problemima s kojima se susreću u svakodnevnom radu, praćenje trendova u struci i nadopunu stručnih znanja. Kao dodatnu prednost pri osmišljavanju ZKD foruma istaklo se da bi program poput ZKD foruma mogao nadomjestiti za nemogućnost odlaska knjižničara na stručna usavršavanja izvan mjesta rada, odnosno nemogućnost sudjelovanja na državnim i međunarodnim skupovima. Osim toga, Zagrebačko knjižničarsko društvo okuplja knjižničare iz različitih vrsta knjižnica koji se nemaju priliku često sretati na jednom mjestu i tako razmjenjivati iskustva. Osnovna ideja ZKD foruma bila je omogućiti knjižničarima zaposlenima u gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji da se jednom mjesečno okupe na mjestu na kojem mogu stjecati i proširivati različita znanja i vještine te se istovremeno informirati o aktualnim pitanjima u području struke, odnosno informacijskih znanosti. U tom smislu od početka održavanja ZKD foruma poticalo se i usvajanje znanja i iz drugih struka, kao npr. pedagogije, marketinga, psihologije, defektologije i sl. za koje postoji potreba na njihovom radom mjestu, bilo u osnovnoj ili srednjoj školi, narodnoj, specijalnoj ili visokoškolskoj knjižnici. Na taj bi se način knjižničari više međusobno povezali, podijelili i prenijeli znanje, vještine i iskustvo, i time unaprijedili poslovanje u svojim matičnim knjižnicama. ZKD forum nastoji postati poticajno mjesto i za studente knjižničarstva koji bi kroz aktivnosti i programe knjižničarskog društva mogli steći i znanja koja nisu propisana formalnim nastavnim programom,

¹ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „O društvu”, <https://zkd.hr/o-drustvu>.

ali i upoznati te predstaviti se budućim kolegama i potencijalnim poslodavcima. Ovaj neformalni oblik besplatnog stručnog usavršavanja knjižničara financijski je podržalo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske prepoznajući ga kao inovativni razvojni program.

Slika 1: Uredništvo ZKD foruma

U prosincu 2018. godine raspisan je javni poziv za rad u uredništvu ZKD foruma² na koji je pristiglo osam prijava knjižničarki iz različitih vrsti knjižnica. Kao mjesto održavanja ZKD foruma odabrana je Konferencijska dvorana u Knjižnici Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu. Članice novoizabranog Uredništva razradile su plan i program rada Uredništva ZKD foruma, učestalost održavanja Forum (osam puta godišnje) te dogovorile teme kojima će se povezati knjižničarstvo i srodna područja. Kako bi se istaknuo od ostalih knjižničarskih programa, ZKD forum izlazi izvan okvira struke, a izlagači nisu samo knjižničari već i stručnjaci iz drugih područja, nastavnici na fakultetima čija znanja knjižničari mogu primijeniti u svom svakodnevnom radu te kolege koji predstavljaju osobna iskustva i primjere iz prakse. Osim planiranja tema

² Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Javni poziv – ZKD forum”, <https://zkd.hr/novosti/javni-poziv-zkd-forum/>.

i potencijalnih izlagača bilo je potrebno riješiti i nekoliko tehničkih pitanja – prijavne obrasce, evaluacijske upitnike, potvrde za izlagače i sudionike te način bilježenja statistike.³

Uspješan početak i javno priznanje

U 2019. godini održano je osam ZKD foruma u kojima su obrađene različite teme iz područja bibliotekarstva, ali i šire.

Prvi ZKD forum pod nazivom „Svijet (Ne)konferencija” održan je 23. siječnja, a opširna najava objavljena je i u stručnom časopisu Zagrebačkog knjižničarskog društva „Novi uvez”.⁴ Predavačice su bile članice radne grupe ZKD biciklisti koje su predstavile rad cikloknjižničara, upoznale sudionike s programom Cycling for libraries te sudjelovanju u regionalnoj knjižničarsko-biciklističkoj (ne)konferenciji CicloBiblio 2018. koja je održana u Rumunjskoj. U drugom dijelu Forum, kolega Petar Lukačić iz Knjižnice „Fran Galović” u Koprivnici govorio je o prisustvovanju na konferenciji Next Library 2017 u Danskoj gdje je izlagao o konferenciji TEDx Koprivnica Library. Šesti i posljednji gost prvog ZKD foruma bio je Veljko Kukulj, autor edukativnih hrvatskih igara Sraz i Sunčica koji je pojasnio zašto je igra nužan i ključan element obrazovanja, umjetnosti i kulture.⁵

Drugi ZKD forum ugostio je Krešimiru Rendulić, direktoricu agencije Prorsus komunikacije koja je održala predavanje o odnosima s javnošću pod imenom „Nove PRIče iz knjižnice”. Obradila je teme strateške komunikacije, pojasnila razliku između marketinga i odnosa s javnošću, te nastojala odgovoriti na pitanja kako komunicirati s medijima, na koji način koristiti internet i društvene mreže te kako korisnike informirati o digitalnim bazama, specifičnim programima za lokalnu zajednicu te uslugama koje knjižnica pruža. Predavanju je slijedila panel rasprava u kojoj je sudjelovala osnivačica bloga Čitaj knjigu, novinarka Hrvatske radiotelevizije te urednica portala Dječji događaji.⁶ Ovo je ujedno prvi ZKD forum koji je ugostio stručnjake izvan područja bibliotekarstva.

³ Beg Ivanica i Alka Stropnik, „Zagrebačko knjižničarsko društvo: 45 godina tradicije”, *Bibliozona: časopis za bibliotekarstvo, informatiku i kulturu* 9 (avgust 2021): 85–97, <http://www.nbss.rs/wp-content/uploads/2021/09/Konacno.pdf>.

⁴ Višnja Novosel, „ZKD forum – nauči, podijeli, stvori”, *Novi uvez* 16, br. 17 (prosinac 2018): 17–18, https://zkd.hr/wp-content/uploads/2018/12/novi_uvez_30.pdf.

⁵ Karolina Zlatar Radigović, „ZKD biciklisti i svijet (ne)konferencija na 1. ZKD forumu”, *Novi uvez* 17, br. 31 (lipanj, 2019): 2–3.

⁶ Alka Stropnik, *Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2019. godinu*. Interni dokument.

„Knjiga & Spika” naziv je trećeg održanog Forumu koji se bavio uvijek aktualnom temom čitateljskih klubova, a povezan je i s temom biblioterapije. U uvodnom predavanju mr. sc. Ivane Bašić iz Balans centra za biblioterapiju i poetsku terapiju sudionici su dobili teorijski okvir i uvid u povijest primjene interaktivne biblioterapije u kontekstu čitateljskih grupa.⁷

Travanjski forum približio je sudionicima Nacionalnu strategiju poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. te ih upoznao s hrvatskom bazom podataka „Čitanje – poticanje i istraživanje”.⁸ Posebno treba istaknuti ZKD forum „KEKec pleše solo” koji je organiziran u suradnji s Društvom bibliotekarjev Ljubljana. Forum je bio posvećen školskim, specijalnim i drugim knjižnicama koje imaju samo jednog zaposlenog knjižničara te su istaknute sličnosti u svakodnevnim izazovima – smanjenje broja korisnika, nedostatak financijska sredstva, strah od ukidanja radnog mjesta, nedostatak prostora i sl.⁹

Slika 2: Sudionici ZKD foruma „KEKec pleše solo”

⁷ Ivana Bašić, „Čitateljske grupe kao oblik biblioterapije”, *Novi uvez* 17, br. 31 (lipanj 2019): 9–11, https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.

⁸ Grozdana Ribičić, „Čitanje – poticanje i istraživanje: hrvatska baza podataka”, *Novi uvez* 17, br. 31 (lipanj 2019): 4–8. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.

⁹ Blanka Ceković i Marinić Čuljak, „Peti ZKD forum – KEKec pleše solo”, *Novi uvez* 17 br. 31 (lipanj 2019): 11–13. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.

U rujnu su volonteri ZKD-a izlagali o svom iskustvu volontiranja i sudjelovanja na Svjetskom knjižničarskom i informacijskom kongresu Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (IFLA WLIC) koji je održan od 24. do 30. kolovoza 2019. godine u Ateni. Na njih se nadovezala voditeljica izrade i provedbe EU projekata sa Otvorenog učilišta Algebra predstavljajući mogućnosti alternativnog financiranja.¹⁰ Problemi u prevođenju slikovnica i knjiga za mlade bili su tema Foruma „Izgubljeni u prijevodu: malo teksta puno nedoumica”, a rješenje za njih pokušale su pronaći profesorica južnoslavenskih jezika i poredbene lingvistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, profesorica s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, urednica Školske knjige, članica Društva hrvatskih književnih prevodilaca i naravno, knjižničari.¹¹

Prva godina završena je Forumom o uspješnom i učinkovitom vođenju i upravljanju knjižnicom, s posebnim osvrtom na stvaranje poticajnog radnog okruženja i brigu o djelatnicima.¹²

Zbog pozitivne reakcije polaznika foruma i njihove želje za sudjelovanjem i raspravom, većina ZKD foruma slijedila je obrazac uvodnog predavanja kojem je slijedila panel rasprava. U prvoj godini postojanja ZKD forum je ugostio 58 izlagača i 437 sudionika. Analizom prijavljenih sudionika ustanovljeno je da su to većinom knjižničari iz narodnih knjižnica (46%), a u manjem broju visokoškolski i školski knjižničari.¹³

Krajem godine Zakladni odbor Zaklade Dr. Ljerka Markić-Čučuković odlučuje da je ZKD forum dobitnik nagrade za knjižnicu, ustanovu, udrugu i pojedinca koji promiču knjižničarsku struku i bibliotekarstvo općenito. Istaknuto je da ZKD forum predstavlja inovativni iskorak u hrvatskoj knjižničarskoj zajednici s naglaskom na dostupnost i uključenost.¹⁴

¹⁰ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „ZKD forum – Imaš kunu? Trebam za projekt”, <https://zkd.hr/novosti/zkd-forum-imas-kunu-trebam-za-projekt/>.

¹¹ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Izgubljeni u prijevodu: malo teksta, puno nedoumica”, <https://zkd.hr/novosti/izgubljeni-u-prijevodu-malo-teksta-puno-nedoumica/>.

¹² Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Vodič kroz galaksiju upravljanja knjižnicama”, <https://zkd.hr/novosti/vodic-kroz-galaksiju-upravljanja-knjiznicama/>.

¹³ Alka Stropnik, *Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2019. godinu*. Interni dokument.

¹⁴ „Zagrebačko knjižničarsko društvo – dobitnik nagrade Zaklade za ZKD forum 2020”, <https://ljmc-zaklada.ffzg.unizg.hr/vijesti/zagrebacko-knjiznicarsko-drustvo-dobitnik-nagrade-zaklade-za-zkd-forum>

Slika 3: ZKD forum dobitnik nagrade Zaklade Dr. Ljerka Markić-Čučuković

Pandemijska kriza i ulazak u virtualni svijet

U prva dva mjeseca 2020. godine održani su Forumi „Knjižničarstvo kao (ženska) profesija – muškarcima ulaz zabranjen?“ i „Umijeće laganja“. U siječanjском forumu istaknute su razlike između struke i profesije te analizirana zastupljenost žena i muškaraca u području obrazovanja i rada. Predavanje je održao savjetnik za područje obrazovanja u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, na kojeg se nadovezala knjižničarka Pravnog fakulteta u Zagrebu i autorice knjige *Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva*.¹⁵

Dezinformacije i manipulacije u medijskom prostoru teme su kojima se Forum bavio u veljači. Izlagači i sudionici panel raspravi bili su stručnjaci izvan područja bibliotekarstva među kojima treba istaknuti predsjednika Društva za komunikaciju i medijsku kulturu i pročelnika Odsjeka za komunikologiju na Fakultetu hrvatskih studija te izvanrednog profesora s Fakulteta političkih

¹⁵ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Knjižničarstvo kao (ženska) profesija – muškarcima ulaz zabranjen?“, <https://zkd.hr/novosti/zkd-forum-3/>.

znanosti Sveučilišta u Zagrebu i nositelja kolegija Odnosi s medijima – strateško i krizno komuniciranje.¹⁶

Održavanje ZKD foruma prekinuto je od ožujka do srpnja zbog proglašenja *lock down-a* i zagrebačkog potresa.

U kolovozu je održana radionica iz odnosa s javnošću pod vodstvom Krešimire Rendulić, direktorice agencije Prorsus komunikacije, organizirana u suradnji s Radnom grupom za društvene medije Hrvatskog knjižničarskog društva, a u rujnu radionica „Priprema, pozor, projekt!” koju je održala Karolina Horvatinčić, djelatnica Instituta za razvoj i međunarodne odnose IRMO. Radionica je bila svojevrsna nadogradnja na prošlogodišnji ZKD forum „Imaš kunu? Trebam za projekt” te se nastojalo pospješiti vještine knjižničara u prijavljivanju projekata na pozive za dodjelu bespovratnih sredstava iz EU fondova. Radionice su održane u skladu s epidemiološkim mjerama, ograničen je broj sudionika i to su ujedno posljednji Forumi koji su se održali uživo.

Slika 4: Radionica u skladu s epidemiološkim mjerama

U listopadu i studenom 2020. godine održani su prvi online ZKD forumi na Zoom platformi. Radilo se o ciklusu radionica „U potrazi za izgubljenim živicima” s podtemama: osnaživanje i usmjeravanje na mogućnost izbora stila

¹⁶ Alka Stropnik, *Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2020. godinu*. Interni dokument.

ponašanja i načina surađivanja u radnom okruženju, asertivna komunikacija te očekivanja, uvjerenja i stavovi unutar radnog (obiteljskog) okruženja. Online radionice održala je magistra socijalne pedagogije i članica udruge za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci i mladima sa smetnjama i poremećajima u ponašanju – „Ti si ok”.

Zbog nepredviđenih okolnosti, potresa i pandemije, te radioničkog načina rada broj sudionika tijekom 2020. godine bio je nešto manji, „samo” 246 knjižničara.¹⁷

Digitalni procvat

U 2021. godini ZKD forum se u potpunosti seli u virtualno okruženje i doživljava svojevrstan procvat. Broj sudionika raste na rekordnih 651, povećava se broj zainteresiranih izvan Zagreba i Zagrebačke županije, a prijavljuju se i kolege izvan granica Republike Hrvatske (Srbija, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Švicarska, Sjeverna Makedonija).¹⁸

Novina koja se uvodi od početka te godine jest i snimanje ZKD foruma. Tako za sve one koji su morali napustiti Forum prije završetka, ili nisu mogli prisustvovati, snimke postaju dostupne na YouTube kanalu Zagrebačkoga knjižničarskog društva.¹⁹

Teme koje Forum obrađuje aktualnije su no ikad te godina kreće s Forumom „Niz nesretnih događaja: krizno knjižničarstvo”, u kojem je prikazan psihološki pojam krize i dani praktični savjeti kako sačuvati i održati psihičko zdravlje, obrađena je tema kriznog menadžmenta u kontekstu knjižnica s obzirom na njihovu veličinu, proračun, broj zaposlenika i sl. Klinička psihologinja i psihoterapeutkinja prof. dr. sc. Nataša Jokić Begić i razvojna psihologinja prof. dr. sc. Gordana Kuterovac održale su predavanje „Kako da se ne 'pošizi' u krizi” te se pokušalo odgovoriti na pitanje kako knjižničari mogu pomoći sebi, ali i drugima u kriznim situacijama.²⁰

Od veljače do travnja održana su tri ZKD Forumu pod zajedničkim nazivom „Kroz online pustinju i prašumu” pri čemu je svaki obrađivao nekoliko

¹⁷ Draženka Robotić, „ZKD forumi u 2020. godini”, *Novi uvez* 18, br. 34 (prosinac 2020): 40–42, <https://zkd.hr/wp-content/uploads/2021/01/Novi-uvez-34.pdf>.

¹⁸ Alka Stropnik, *Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2021. godinu*. Interni dokument.

¹⁹ Zagrebačko knjižničarsko društvo, <https://www.youtube.com/user/ZKD1975/videos>

²⁰ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „ONLINE ZKD forum: Niz nesretnih događaja: krizno knjižničarstvo”, <https://zkd.hr/novosti/niz-nesretnih-dogadaja-krizno-knjiznicarstvo/>.

podtema – prednosti i opasnosti virtualne komunikacije, mrežne stranice knjižnica, korištenje Zoom platforme, digitalizacija dokumenata i njihova dostupnost te e-platformama za posudbu e-knjiga. Forum je ugostio izlagače različitih profesija i područja interesa. Predavačica Visoke škole za komunikacijski menadžment Edward Bernays osvrnula se na komunikaciju u zahtjevnim vremenima. O izazovima digitalizacije u kontekstu promicanja dostupnosti arhivskih izvora putem suvremenih tehnologija govorila je predsjednica udruge ICARUS HRVATSKA, predstavljen je projekt Digitalizirana Zagrebačka baština, a voditelj Odjela za digitalizaciju u Nacionalnoj in univerzitetskoj knjižnici (NUK) predstavio je sudionicima stanje s digitaliziranom građom u Sloveniji.²¹

Dvadeseti ZKD forum „Ispričat ću ti priču” održan je u hibridnom obliku. Predavači, panelisti i članice Uredništva ZKD foruma bili su uživo u multimedijalnoj dvorani Odjela za djecu i mladež Gradske knjižnice u Zagrebu, dok su prijavljeni sudionici prijenos uživo pratili na Zoom platformi, a ostali zainteresirani preko društvenih mreža Zagrebačkog knjižničarskog društva. Profesionalne predavačice, znanstvena suradnica s Instituta za etnologiju i folkloristiku te profesorica s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu razgovarale su o specifičnostima usmenog pripovijedanja, razlikama u pripovijedanju s obzirom na publiku i format (uživo ili online) te na koji je način pripovijedanje ukorijenjeno u mitu, bajci i usmenoj predaji.²²

U suradnji s Komisijom za obrazovanje i stalno stručno usavršavanje Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD) organiziran je Forum „Svjetlo na kraju tunela – profesionalno usmjeravanje knjižničara” na kojem je predstavljen razvojni projekt HKD-a Centar za razvoj karijera knjižničara – profesionalno usmjeravanje knjižničara, čija je svrha osnaživanje knjižničarske zajednice za odgovaranje na izazove koji dolaze daljnjim razvojem tehnologije, promjenama potreba korisnika te nezvjesnosti radnog okruženja u doba pandemije.²³

²¹ Alka Stropnik, *Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2021. godinu*. Interni dokument.

²² Herceg Mićanović i Klak Mršić, „Moć pripovjedačkog erosa: osvrt na 20. ZKD forum”, *Novi uvez* 19 br. 35 (listopad 2021): 42–45, <https://zkd.hr/novi-uvez/novi-uvez-35/>.

²³ Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Svjetlo na kraju tunela – profesionalno usmjeravanje knjižničara”, <https://zkd.hr/novosti/svjetlo-na-kraju-tunela-profesionalno-usmjeravanje-knjižničara/>.

Slika 5: ZKD forum Svjetlo na kraju tunela

Listopadski ZKD forum „Knjižnica treba novo ruho” je osim knjižničara ugostio i asistenta na Grafičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te grafičkog dizajnera koji je zaslužan za novi vizualni identitet Zagrebačkog knjižničarskog društva. Nakon uvodnih predavanja o oblikovanju suvremenih vizualnih identiteta kulturnih ustanova i logologiji, koja su održali stručnjaci iz područja grafičkog dizajna, slijedila je panel rasprava o (re)brendiranju knjižnica.²⁴

Suorganizator posljednjeg Foruma u 2021. godini bila je Komisija za statistiku i pokazatelje uspješnosti u knjižnicama HKD-a. Koordinatorica Centra za razvoj knjižnica i knjižničarstva pri Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održala je predavanje o statistici i mjerenju uspješnosti pojedinih projekata i programa te osvijestila sudionicima važnost prikupljanja statističkih podataka, te kako se na temelju njih može osnivačima, financijerima ili medijima ispričati dobra priča.²⁵

²⁴ Zagrebačko knjižničarsko društvo. „ZKD forum: Knjižnica treba novo ruho”, <https://zkd.hr/novosti/knjiznica-treba-novo-ruho/>.

²⁵ Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Brojke i slova – koliko su važni pouzdani podaci”, <https://zkd.hr/novosti/brojke-i-slova-koliko-su-vazni-pouzdati-podaci/>.

Svijetla budućnost

Nova sezona ZKD foruma u 2022. godini otvorena je temom „Knjižničari u otvorenoj znanosti – nove uloge i novi poslovi knjižničara” na kojem su se izlagači, uglavnom knjižničari zaposleni u institutima i visokoškolskim ustanovama osvrnuli na načine objavljivanja, razvoj institucijskih repozitorija i brigu o podacima.²⁶

Nastojeći osnažiti kolege za ukrajinsku izbjegličku krizu, ZKD forum je u ožujku bio posvećen promicanju integracije pripadnika nacionalnih manjina i azilanata, uloži narodnih i manjinskih knjižnica, knjižničarima kao graditeljima mostova te senzibilizaciji u ophođenju s različitim kulturama.²⁷

Početak travnja je održana radionica Borne Lulića o modelima osobnosti koje je razvio dr. John G. Geier u kojoj se predavač osvrnuo i na popularno-znanstvenu publikaciju „Okruženi idiotima” Thomasa Eriksona.²⁸

Krajem istog mjeseca Forum je ugostio četiri narodne knjižnice Zagrebačke županije kako bi predstavile programe koje organiziraju prema potrebama i u suradnji sa svojom lokalnom zajednicom.²⁹

Posljednji Forum prije ljetne stanke organiziran je u svibnju, u suradnji s Komisijom za čitanje Hrvatskog knjižničarskog društva. U Forumu „Knjižnice, kulturni turizam & kultura čitanja” nastojalo se odgovoriti na pitanja što nudi knjižnica na otoku, kako udahnuti život gradu, da li je kultura čitanja dio turističke ponude i mogu li knjižnice biti pokretači kulturnog, društvenog i ekonomskog razvitka malih sredina.³⁰

²⁶ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Knjižničari u otvorenoj znanosti – nove uloge i novi poslovi knjižničara”, <https://zkd.hr/novosti/knjiznicari-u-otvorenoj-znanosti-nove-uloge-i-novi-poslovi-knjiznicara/>.

²⁷ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „OD INFORMACIJE DO SENZIBILIZACIJE: Interkulturene veze, multikulturalnost i knjižnice nacionalnih manjina”, <https://zkd.hr/novosti/od-informacije-do-senzibilizacije-interkulturene-veze-multikulturalnost-i-knjiznice-nacionalnih-manjina/>.

²⁸ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Radionica: Okružen idiotima na poslu i u životu”, <https://zkd.hr/novosti/radionica-okruzen-idiotima-na-poslu-i-u-zivotu/>.

²⁹ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Djeluj lokalno, misli knjižnično”, <https://zkd.hr/novosti/djeluj-lokalno-misli-knjiznicno/>.

³⁰ Zagrebačko knjižničarsko društvo, „Knjižnice, kulturni turizam & kultura čitanja”, <https://zkd.hr/novosti/knjiznice-kulturni-turizam-kultura-citanja/>.

Kulturni turizam i knjižnice: potencijali i prakse

Dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić
Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb
daniela@irmo.hr

IRMO
Institut za razvoj i međunarodne odnose
Institute for Development and International Relations

Knjižnica Poreč - 100% Covid free putovanja

Brod knjižara – Brod kulture

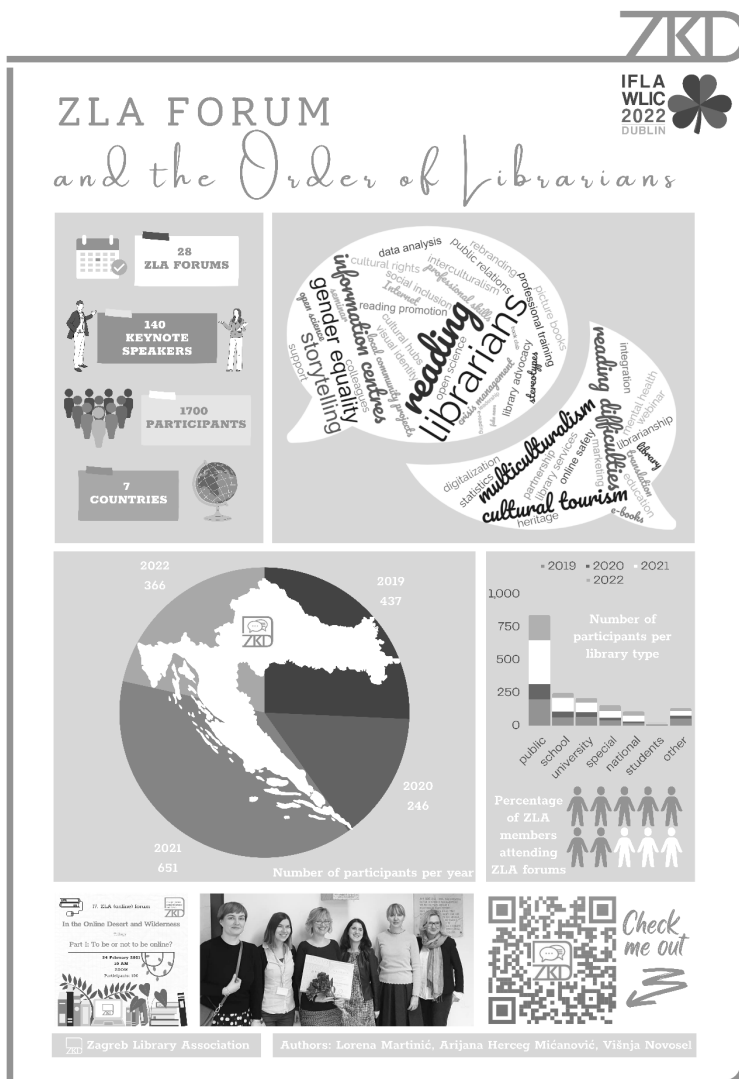
- kulturno-turistički projekt – brod koji plovi Jadranom s nekoliko tisuća knjiga i različite druge literature
- zemlja partner + poznati književnici koji se predstavljaju hrvatskoj publici
- regionalni natječaj za najbolju kratku priču
- prodajna izložba
- kazališne predstave, radionice, koncerti, plesne predstave...

Slika 6: ZKD forum Knjižnice, kulturni turizam i kultura čitanja

Umjesto zaključka – ZKD Forum u Dublinu

U ljetnoj stanci Uredništvo ZKD foruma sudjelovalo na 87. Svjetskom i informacijskom kongresu Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (IFLA WLIC) koji je održan od 26. do 29. srpnja 2022. godine u Dublinu. Lorena Martinić posterom je predstavila ZKD forum kao besplatni program edukacije i podrške knjižničarske zajednice za knjižničare iz svih vrsta knjižnica te se povezala s kolegama iz regije i svijeta.

Slika 7: Poster ZKD foruma

ZKD forum je od prvotne ideje da se kroz neformalno druženje i edukaciju upoznaju i povežu članovi Zagrebačkog knjižničarskog društva nadmašio sva očekivanja vodstva ZKD-a. Na fizičkim Forumima doista je povežao članove ZKD-a i knjižničare iz bliže okolice Zagreba, no prelaskom u virtualni format dobio je dodatnu vrijednost i povećao doseg. Na taj način se ZKD forum proširio na područje cijele Hrvatske, ali i izašao izvan granica, omogućivši da predavači, panelisti i sudionici budu iz različitih zemalja.

Od siječnja 2019. do svibnja 2022. godine održano je 28 ZKD foruma sa ukupno 1.700 sudionika. Točno 140 stručnjaka knjižničarima je, i zainteresiranoj javnosti diljem Hrvatske i svijeta, pokazalo širinu područja kojima se u današnje vrijeme bave knjižničari. Zagrebačko knjižničarsko društvo osmislilo je platformu za učenje koja je prošla transformaciju od fizičke i virtualne do hibridne. Kroz ovu platformu za učenje knjižničari su stekli znanja i vještine koje su im potrebne u praksi, a nisu dio formalnog obrazovanja. Istovremeno, dvosatnim druženjem mjesečno stvoreno je mjesto za raspravu i razmjenu iskustava, umreženi su i povezani mnogi stručnjaci iz različitih područja, uspostavljene su brojne nove suradnje i nastali knjižničarski projekti, a nekadašnji sudionici postali su izlagači Foruma.

Uredništvo ZKD foruma se tijekom godina prilagođavalo potrebama i interesima knjižničara na temelju prijedloga koje su sudionici pisali u evaluacijskim formularima („*Forum kao razmjena mišljenja i dobre prakse ispunio je očekivanja. Međutim bilo bi dobro napraviti radionicu s konkretnim zadatkom nakon čega bi raspravili pojedina rješenja. Kronično nedostaje konkretnih radionica.*”, „*JOŠ RADIONICA na slične teme!!! :) :)*”) te mijenjao strukturu i vrijeme održavanja Foruma („*Premalo vremena za iskustva panelista.*”, „*Više panel-rasprava s temama koje su aktualne knjižničarima.*”, „*Nažalost nisam mogla poslije 15,30 sati više ostati a to mi je žao. Možda da ubuduće počne u 13 sati.*”, „*Sada, kada Forum nije uživo, može li se razmišljati o promjeni termina?*”).³¹

Ocjene i komentari su, u većini slučajeva, bili izrazito pozitivni („*Da može ocjena biti 10, bila bi tolika! Odličan webinar!*”, „*Ugodna atmosfera, zanimljive teme.*”, „*Odlično, osvježavajuće u pristupu temi, neopterećeno, a opet aktualno i poticajno.*”, „*Iako mi se činilo da tema nije za vrstu knjižnice u kojoj radim, neke savjete i ideje mogu primijeniti u svom radu. Saznala sam nove informacije i zanimljivi su mi bili sudionici panel rasprave.*”, „*Odlična opuštenu forma za susrete nas knjižničara ali i ostalih zainteresiranih. Veselim se novim zanimljivim temama. Osvježavajuće – nešto novo i ne jako stručno – zgodne teme za razgovor i međusobno upoznavanje*”, „*Še već takih strokovnih izmenjav si želim v prihodnosti in druženja. Hvala. :)*”, „*Velika vam hvala na trudu! ZKD Forumi na kojima sam bila bili su mi od velike koristi u radu.*”, „*Oduševljena sam predavanjima, osobito psihologinjama koje su unijele malo vedrine u ovo sivilo. Aktualnost predavanja je motivirajuća. Ovakva aktualna predavanja su uvijek dobrodošla.*”). No, bilo je i drugačijih mišljenja („*Premala dvorana, zbog broja sudionika nema dovoljno zraka*”, „*Trebalo bi trajati duže kad je ovakva tema, koja je zaista kompleksna.*”

³¹ Zagrebačko knjižničarsko društvo. Evaluacija ZKD foruma 2019–2022. Interni dokument.

„Na ovom ZKD forumu se pokazalo da postoji veliki interes i potreba da se govori o iskustvima s prijevodima, dječjom književnošću u najširem smislu, čitateljskim navikama djece i mladih, iskustvima u radu s djecom... pa na tom tragu predlažem (a što sigurno i kolegice u organizacijskom odboru ZKD foruma i znaju) kada god možete, uvrstite navedene teme.” „Još takvih primjera dobre prakse - alternativnog financiranja knjižnica!”, „Nije loše, treba više primjera i više rasprava”).³²

Kako su se okolnosti života u pandemiji mijenjale, tako je sve više bilo komentara poput, „Imam samo jednu želju, a to je da slijedeći forum održimo u normalnim okolnostima.” i „Čekamo susrete uživo!”.³³

Svakako nam je najdraži komentar koji najbolje dočarava da se ZKD forumom postiglo ono što se namjeravao: „**Svaka čast ZKD, pomičete granice i povezujuete knjižničare iz cijele Hrvatske!**”³⁴

Literatura:

1. Bašić, Ivana. „Čitateljske grupe kao oblik biblioterapije”. Novi uvez 17, br. 31 (lipanj 2019): 9–11. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.
2. Beg, Ivanica i Alka Stropnik. „Zagrebačko knjižničarsko društvo: 45 godina tradicije”. *Bibliozona: časopis za bibliotekarstvo, informatiku i kulturu* 9 (august 2021): 85–97 <http://www.nbss.rs/wp-content/uploads/2021/09/Konacno.pdf>.
3. Ceković, Blanka i Milena Marinić Čuljak. „Peti ZKD forum – KEKec pleše solo”. Novi uvez 17 br. 31 (lipanj 2019): 11–13. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.
4. Herceg Mićanović, Arijana i Iva Klak Mršić. „Moć pripovjedačkog erosa: osvrt na 20. ZKD forum”. Novi uvez 19 br. 35 (listopad 2021): 42–45. <https://zkd.hr/novi-uvez/novi-uvez-35/>
5. Novosel, Višnja. „ZKD forum – nauči, podijeli, stvori”. Novi uvez 16, br. 17 (prosinac 2018): 17-18. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2018/12/novi_uvez_30.pdf.
6. Ribičić, Grozdana. „Čitanje – poticanje i istraživanje: hrvatska baza podataka”. Novi uvez 17, br. 31 (lipanj 2019): 4-8. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf.
7. Robotić, Draženka. „ZKD forumi u 2020. godini”. Novi uvez 18, br. 34 (prosinac 2020): 40-42. <https://zkd.hr/wp-content/uploads/2021/01/Novi-uvez-34.pdf>.

³² *Evaluacija ZKD foruma 2019–2022.*

³³ *Evaluacija ZKD foruma 2019–2022.*

³⁴ *Evaluacija ZKD foruma 2019–2022.*

8. Stropnik, Alka. Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2019. godinu. Interni dokument.
9. Stropnik, Alka. Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2020. godinu. Interni dokument.
10. Stropnik, Alka. Godišnji izvještaj o radu Uredništva ZKD foruma za 2021. godinu. Interni dokument.
11. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Brojke i slova – koliko su važni pouzdani podaci”. *Novosti*. <https://zkd.hr/novosti/brojke-i-slova-koliko-su-vazni-pouzdanipodaci/> (Accessed September 8, 2022).
12. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Djeluj lokalno, misli knjižnično”. *Novosti*. <https://zkd.hr/novosti/djeluj-lokalno-misli-knjiznicno/> (Accessed September 8, 2022).
13. Zagrebačko knjižničarsko društvo. *Evaluacija ZKD foruma 2019–2022*. Interni dokument.
14. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Izgubljeni u prijevodu: malo teksta, puno nedoumica”. *Novosti*. <https://zkd.hr/novosti/izgubljeni-u-prijevodu-malo-teksta-puno-nedoumica/> (Accessed September 7, 2022).
15. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Javni poziv – ZKD forum”. *Novosti*. <https://zkd.hr/novosti/javni-poziv-zkd-forum/> (Accessed September 6, 2022).
16. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Knjižnice, kulturni turizam & kultura čitanja”. <https://zkd.hr/novosti/knjiznice-kulturni-turizam-kultura-citanja/> (Accessed September 8, 2022).
17. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Knjižničari u otvorenoj znanosti – nove uloge i novi poslovi knjižničara”. <https://zkd.hr/novosti/knjiznicari-u-otvorenoj-znanosti-nove-uloge-i-novi-poslovi-knjiznicara/> (Accessed September 8, 2022).
18. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Knjižničarstvo kao (ženska) profesija – muškarcima ulaz zabranjen?” <https://zkd.hr/novosti/zkd-forum-3/> (Accessed September 8, 2022).
19. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „O društvu”. <https://zkd.hr/o-drustvu/> (Accessed September 6, 2022).
20. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „OD INFORMACIJE DO SENZIBILIZACIJE: Interkulture veze, multikulturalnost i knjižnice nacionalnih manjina”. <https://zkd.hr/novosti/od-informacije-do-senzibilizacije-interkulture-veze-multikulturalnost-i-knjiznice-nacionalnih-manjina/> (Accessed September 8, 2022).
21. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „ONLINE ZKD forum: Niz nesretnih događaja: krizno knjižničarstvo”. <https://zkd.hr/novosti/niz-nesretnih-dogadaja-krizno-knjiznicarstvo/> (Accessed September 8, 2022).
22. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Radionica: Okružen idiotima na poslu i u životu”. <https://zkd.hr/novosti/radionica-okruzen-idiotima-na-poslu-i-u-zivotu/> (Accessed September 9, 2022).

23. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Svjetlo na kraju tunela – profesionalno usmjerenje knjižničara”. <https://zkd.hr/novosti/svjetlo-na-kraju-tunela-profesionalno-usmjeravanje-knjiznicara/> (Accessed September 8, 2022).
24. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „Vodič kroz galaksiju upravljanja knjižnicama”. <https://zkd.hr/novosti/vodic-kroz-galaksiju-upravljanja-knjiznicama/> (Accessed September 8, 2022).
25. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „ZKD forum”. <https://zkd.hr/novosti/zkd-forum/> (Accessed September 8, 2022).
26. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „ZKD forum – Imaš kunu? Trebam za projekt”. <https://zkd.hr/novosti/zkd-forum-imas-kunu-trebam-za-projekt/> (Accessed September 7, 2022).
27. Zagrebačko knjižničarsko društvo. „ZKD forum: Knjižnica treba novo ruho”. <https://zkd.hr/novosti/knjiznica-treba-novo-ruho/> (Accessed September 8, 2022).
28. Zagrebačko knjižničarsko društvo. YouTube. <https://www.youtube.com/user/ZKD1975/videos> (Accessed September 8, 2022).
29. Zaklada Dr. Ljerka Markić-Čučuković. „Zagrebačko knjižničarsko društvo – dobitnik nagrade Zaklade za ZKD forum”. <https://ljmc-zaklada.ffzg.unizg.hr/vijesti/zagrebacko-knjiznicarsko-drustvo-dobitnik-nagrade-zaklade-za-zkd-forum/> (Accessed September 6, 2022).
30. Zlatar Radigović, Karolina. „ZKD biciklisti i svijet (ne)konferencija na 1. ZKD forumu”. *Novi uvez* 17, br. 31 (lipanj, 2019): 2–3. https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_31.pdf

Alka Stropnik

Zagreb City Libraries
alka.stropnik@kgz.hr

Lorena Martinić

Library of the Ethnographic Museum, Zagreb
lorena.martinic2@gmail.com

ZLA FORUM – A PLATFORM FOR EDUCATION, EMPOWERMENT, AND COLLABORATION OF LIBRARIANS

Summary: The Zagreb Library Association (ZLA) was founded almost 50 years ago and currently has more than 500 members. Activities of the ZLA varied over the years with an additional challenge – to be interesting to all, or at least to the majority of the members, and to connect members working in different types of libraries. The practice has shown that librarians lack a place where they can discuss the problems they face in their daily work, a place where they can follow professional trends, and enhance their professional knowledge. Since continuous professional development is one of the ZLA goals, the ZLA Forum was launched in 2019 as a special program for informal education and topics from the field of information sciences but also from other professions. The ZLA Forum has been originally conceived and launched by the ZLA and is continuously held in the form of lectures and/or workshops throughout the year. The ZLA Forum is intended for the entire library community, it is free for participants. Since it is in virtual form, members of other regional associations are increasingly involved in the ZLA Forum, as well as librarians from neighboring countries. It is also important to note that the ZLA Forum is organized by the members of the Zagreb Library Association.

The ZLA Forum is constantly adapting and has undergone all forms, from physical and virtual to hybrid. The importance of the ZLA Forum is its adaptability and accessibility to all librarians, regardless of whether they are members of the ZLA or not. That was recognized by the Ljerka Markić-Čučuković Foundation, and the ZLA received an award for the year 2019, in the category in which the award is given to a library, institution, association, and individual who promote the library profession and librarianship in general. Twenty-eight ZLA Forums have been held since 2019, with 140 lecturers or panelists and 1700 participants.

Through the ZLA Forum, librarians connect more with each other, and share and transfer knowledge, skills, and experience, thereby improving operations in their libraries. The ZLA Forum has significantly influenced Croatian librarianship.

Keywords: Zagreb Library Association, ZLA Forum, informal education, empowerment of librarians, collaboration of librarians.

Примљено: 9. септембра 2022.

Исправке: 5. октобра 2022.

Прихваћено: 20. октобра 2022.

Пракса

Ана Вукобрат
Народна библиотека Србије,
Београд
ana.vukobrat@nb.rs

Стручни рад
УДК 351.853(497.11)
025.85(497.11)
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.5>

ЗНАЧАЈ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ВОЂЕЊА РЕГИСТРА СТАРЕ И РЕТКЕ БИБЛИОТЕЧКЕ ГРАЂЕ ОД ИЗУЗЕТНОГ И ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА

Сажетак: Рад разматра кључна питања заштите библиотечке грађе која има статус културног добра, те, поред осталог, представља својеврстан преглед основних термина и подела. У оквиру одређивања терминологије, а у светлу новог *Закона о културном наслеђу*, у раду ће се скренути пажња и на нове поделе, односно ново тумачење термина *културно наслеђе*, поготово у односу на досадашњи термин *културној добра*. Такође, рад пружа и релевантне податке о тренутном стању у вези са пословима заштите ове врсте грађе на територији Србије, приказује број проглашених културних добара према категоријама и представља шта су тренутни изазови и који су планови за даљи рад у овој области. Тема рада проистекла је из потребе да се о значају заштите ове врсте грађе информише што више стручњака и библиотечких радника.

Кључне речи: културно добро, културно наслеђе, стара и ретка библиотечка грађа од изузетног и великог значаја, закони који уређују стару и ретку библиотечку грађу, Регистар културних добара, Електронски регистар.

Основни термини и поделе

Културно наслеђе и културно добро

Пре сваког даљег разрађивања ове теме, важно је појаснити шта је *културно добро* само по себи. Најкраће, а на основу *Закона о културном наслеђу*, *културна добра* су ствари и творевине материјалне и духовне културе од општег интереса и она, сходно томе, уживају посебну заштиту

утврђену законом.¹ Културна добра су део материјалног културног наслеђа и могу бити *йокрејйна* и *нейокрејйна*.

Као синоними, у широј јавности, али и у струци, користе се још и термини *кулџурна башџйна* и *кулџурно наслеђе*. Међутим, овде треба напоменути да је, по новом закону, а и по логици ствари, термин *кулџурно наслеђе* препознат као кључан за разумевање шире слике, дакле, свеобухватнији је и подразумева и материјалне и нематеријалне ресурсе, тј. и материјално и нематеријално културно наслеђе. Пошто овај термин, са новим, ширим, значењем, још није у потпуности усвојен и прихваћен, сматрам да је важно наглашавати разлику и раздвајати ова два термина, односно дати јасан преглед и поделу ради бољег разумевања.

Сва културна добара, а по новом Закону, све културно наслеђе првенствено се дели на *мајтеријално* и *немајтеријално*.

У *мајтеријално кулџурно наслеђе* убрајају се: грађевине (сакралне или световне), споменици и материјална уметничко-историјска дела.

У *немајтеријално кулџурно наслеђе* убрајају се: усмене традиције и изрази, језик; знања и вештине који се тичу природе и свемира; друштвене праксе, ритуали и свечани догађаји; извођачке уметности; традиционални занати.

Материјално културно наслеђе још се дели на *нейокрејйна кулџурна добра* и *йокрејйна кулџурна добра*.

Нейокрејйна кулџурна добра су: културни предели, споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места.

Покрејйна кулџурна добра су: уметничко-историјска дела (музејска грађа), архивска грађа, филмска и остала аудио-визуелна грађа и стара и ретка библиотечка грађа.

Такође, треба нагласити да, осим културног добра, закон познаје и *добра која уживају йрејходну зашџију*. То су добра за која се претпоставља да су од посебног значаја за културу, уметност и историју, а која још нису утврђена као културно добро.²

¹ Службени гласник РС број 12 (2021).

² У новом Закону се дефинишу и неки нови појмови – *кулџурно наслеђе у ојасносџи, кулџурни йредмеј, вредновање кулџурној добра, држалац кулџурној йредмејта, самосџални држалац кулџурној йредмејта, несамосџални држалац кулџурној йредмејта, јавне збирке*; ипак, иако су значајни, о њима неће бити речи у овом раду.

Како се на основу значаја деле културна добра?

Културна добра, у зависности од свог значаја, разврставају се у категорије: **културно добро**, **културно добро од великог значаја** и **културно добро од изузетног значаја**.

Културно добро, у основном нивоу, представља ствар и творевину материјалне и духовне културе која је од општег интереса за неку нацију или културу. Дакле, има културни или историјски значај и представља добро од опште важности.

Културно добро од великог значаја је оно културно добро које је значајно за одређено подручје или раздобље, сведочи о друштвеним или природним појавама, односно условима друштвено-економског или културно-историјског развоја у одређеним раздобљима или сведочи о значајним догађајима и истакнутим личностима из националне историје.

Културно добро од изузетног значаја јесте оно културно добро које има посебан значај за друштвени, историјски и културни развој народа у националној историји, односно за развој његовог природног окружења, затим сведочи о пресудним историјским догађајима и личностима и њиховом деловању у националној историји и представља јединствене (раритетне) примерке стваралаштва свог времена или јединствене примерке из историје природе. Оваква културна добра имају велики утицај на развој друштва, културе, технике и науке и/или имају изузетну уметничку или естетску вредност.

Која библиотечка грађа може бићи културно добро или какво све културно добро може бићи библиотечка грађа?

Библиотечка грађа, на основу већ наведене поделе, убраја се у *материјално покрећно културно добро*.

Од свеукупне библиотечке грађе, за културно добро проглашава се *стара и ретка библиотечка грађа* коју чине: рукописи, рукописне и штампане књиге и периодика настала до краја 19. века, ретка књига, посебне збирке и музејски примерци.

Стара и ретка библиотечка грађа као културно добро, уколико има својства од посебног историјског, уметничког, научног или техничког значаја, такође се категорише и на основу тога се такође дели на: културно добро од изузетног значаја, културно добро од великог значаја или може имати статус културног добра.

Који закони уређују културна добра и библиотечку грађу као културно добро?

Закони који су у Србији донедавно уређивали ову област датирају још од 1977. године,³ а најновији закон о културним добрима, односно културном наслеђу, ступио је на снагу 28. децембра 2021. године. Овај нови закон боље дефинише одређене појмове, уводи неке нове термине и на нови начин правно уређује ову важну област. Претпостављамо да ће надаље покренути рад на формирању и/или редиговању постојећих закона који обрађују специфичне категорије.

Дакле, донедавно, важећи закони у Србији су били: Закон о заштити културних добара из 1977. године,⁴ Закон о културним добрима из 1994.⁵ и Закон о старој и реткој библиотечној грађи⁶ из 2011. године. Са 2022. годином ступа на снагу нови закон који уређује ову област – **Закон о културном наслеђу**.

Законом из 2011. године ближе се уређивала заштита старе и ретке библиотечке грађе као културног наслеђа, њено чување, сређивање и обрада, као и услови и начин коришћења. С обзиром на то да је донесен нови закон који уређује ову област, могуће је да ће се и постојећи закон који се бави заштитом старе и ретке библиотечке грађе донекле изменити, односно да ће се ускладити са постојећим *Законом о културном наслеђу*. Такође, кроз праксу, установљено је да би се он могао дорадити и са аспекта разјашњења одређених појмова и недовољно разрађених критеријума и смерница које би биле значајне за будући бољи рад наше струке.

Уз постојеће законе, били су донети и други правни акти који ближе прописују начине и средства заштите. То су: Правилник о регистрима старих и ретких књига из 1996. године,⁷ Правилник о мерама техничке заштите старе и ретке библиотечке грађе из 2013. године,⁸ Правилник о садржини и начину вођења регистра категорисане старе и ретке библиотечке

³ О историји законодавне заштите старе и ретке библиотечке грађе погледати у: Оливера Стефановић и Нада Мирков-Богдановић, „О заштити старе и ретке библиотечке грађе”, *Гласник Народне библиотеке Србије* 13, 1 (2012/2013 [шт. 2014]): 115–120.

⁴ *Службени гласник СРС* број 28 (1977).

⁵ *Службени гласник РС* број 71 (1994).

⁶ *Службени гласник РС* број 67 (2011).

⁷ *Службени гласник РС* број 51 (1996).

⁸ *Службени гласник РС* број 22 (2013).

грађе,⁹ такође из 2013. године и из тога произашло Решење Министарства културе и информисања о одређивању библиотека које обављају послове од општег интереса у заштити старе и ретке библиотечке грађе.¹⁰ Они су и даље актуелни док се не донесу нови.

Ко, где и како чува културно добро?

Важно је нагласити да културно добро ужива посебну заштиту, утврђену законом, без обзира на то у чијој је својини и да ли је регистровано.

Како и сам закон наводи – свако је дужан да чува културно добро и да се према њему односи са посебном пажњом. Дакле, сматра се да је заштита културног добра делатност од општег интереса и да је сваки сопственик дужан да пријави, чува и одржава културно добро, а то значи и да спроводи утврђене мере заштите, дозволи научна и стручна истраживања, као и извођење мера заштите, обезбеди доступност културног добра јавности и да допусти установи заштите преглед и узимање потребних података за документацију. Такође, културно добро се не сме оштетити, уништити, нити се, без сагласности, може мењати његов изглед, својство или намена. Као што видимо, у закону су обавезе и права сопственика децидно наведене.

У случају културних установа, а посебно библиотека, додатно се наглашава да се библиотечка грађа категорисана као културно добро не издаје на коришћење, осим изузетно, у случају истраживачког рада који захтева коришћење оригинала и то у посебним читаоницама и под контролом. Уместо оригинала, користе се микрографске и дигиталне форме које су, саме по себи, такође видови заштите одређеног културног добра.

Поред заштите грађе која је непосредно у поседу библиотеке, брига над библиотечком грађом уопште, а посебно оној која има и неки од статуса културног добра, потпада у надлежност библиотека као културних установа. Тачније, посао библиотекара је да штити, региструје, даје стручна упутства и помоћ, као и да врши надзор над пословима заштите других сопственика ове врсте грађе. Код нас, према Закону, а на основу Решења Министарства културе и информисања, послове од општег интереса у заштити старе и ретке библиотечке грађе пре свега обављају, као поверени им посао, Народна библиотека Србије, Библиотека Матице српске и 26

⁹ Службени гласник РС број 22 (2013).

¹⁰ Службени гласник РС број 14 (2013).

библиотека које су одређене овим решењем. Ипак, струка је става да сваки библиотекар и свака библиотека има и ту дужност и ту привилегију да чува и негује књигу и осталу библиотечку грађу као културно добро.

Ко и како пројашава библиотечку грађу као културно добро?

У зависности од категорије културног добра, проглашење врше различите институције. И овај сегмент је законом прописан и одређен, па према томе: стару и ретку библиотечку грађу за културно добро *од изузетног значаја* проглашава Народна скупштина Републике Србије, а на основу прикупљених и обрађених предлога које су обрадиле библиотеке у мрежи, заједно са Библиотеком Матице српске и Народном библиотеком Србије. Обједињени предлози за културно добро од изузетног значаја Народна библиотека Србије доставља Министарству културе и информисања, а оно списак са предлозима упућује Влади Републике Србије.

Стару и ретку библиотечку грађу за културно добро *од великог значаја* проглашава одлуком коју доноси, у вршењу поверених послова, Народна библиотека Србије, а проглашење старе и ретке библиотечке грађе на територији АП Војводине за културно добро *од великог значаја*, врши као поверени посао, Библиотека Матице српске.

Пре сваког проглашавања одређене листе одржавају се седнице стручних комисија.

Акт о проглашењу старе и ретке библиотечке грађе за културно добро од изузетног и од великог значаја објављује се у *Службеном гласнику Републике Србије*.

Шта је регистар културних добара?

Уопште, за сваку врсту културних добара воде се посебни регистри, тако да свака установа заштите (музеј, библиотека, архив, кинотека) води појединачни регистар културних добара по врстама културних добара.

На нивоу државе, воде се **централни регистри** који су подељени по врсти, односно типу културног добра, па према томе у Србији централне регистре воде Републички завод за заштиту споменика културе, Народни музеј у Београду, Архив Србије, Народна библиотека Србије и Југословенска кинотека. Централни регистри прикупљају све податке, из свих институција (за одређену врсту грађе) и обрађују их даље за потребе струке, науке али и у сврху проглашења.

Сва проглашена културна добра, дакле она која су званично добила тај статус, приказана су у оквиру *рејисџара йроїлашених кулџурних добара*. Такви регистри су *јавно досџујни*, садрже све основне податке о културним добрима (уз поштовање заштите података о личности) и претраживи су по више параметара.

Корак напред – Електронски регистар старе и ретке библиотечке грађе од изузетног и великог значаја

Народна библиотека Србије и Министарство културе и информисања Републике Србије, као заједнични пројекат, још 2010. године покренули су формирање Електронског централног регистра старе и ретке библиотечке грађе од изузетног и великог значаја са циљем да модернизују и унапреде даљи развој система заштите културних добара. Тиме се умногоме олакшало прикупљање и ажурирање података. Свака од матичних библиотека је добила приступне шифре и омогућено јој је да директно у систем Централног регистра пријављује наслове и примерке који се налазе на њиховој територији или у њиховој институцији. Оваква електронска радна база, којој имају приступ само одређене библиотеке, такозване „библиотеке заштитарке”, прикупља предлоге и податке о сваком примерку старе и ретке књиге која, на основу својих својстава, испуњава критеријуме да буде проглашена за културно добро. Подаци који се уносе су: наслов, аутор, време, место настанка или место штампања, издавач, сопственик и сигнатура. Такође, електронски регистар је повезан са COBISS базом и преко хиперлинкова са дигиталним базама па се могу погледати детаљнији подаци о примерцима, као и дигиталне копије тамо где постоје.¹¹

Тренујно сџање

У Централном регистру старе и ретке библиотечке грађе од великог и изузетног значаја до сада има 2.987 проглашених културних добра од изузетног значаја. Проглашење се вршило етапно, по прикупљеним предлозима, а од којих су се формирале листе које су даље упућиване у процедуру

¹¹ Опширније о начину вођења Електронског регистра старе и ретке библиотечке грађе писала је колегиница Александра Драпшин у раду: „Електронски регистар старе и ретке библиотечке грађе”, у *Рукојисна и сџара шџамјана књига: зборник радова: XII сџручно-научни скуп Библионетџ 2018* (Нови Сад, 7-9. јуни 2018), 303–311.

проглашења. До сада је формирано пет листа – прва 1979. године, следећа 1990, па 2000. и 2010, а последња је проглашена 2021. године.

Регистар садржи и 27 (целина) проглашених културних добра од великог значаја – за сада су то легати, библиотеке целине и личне библиотеке које се налазе у различитим научним и културним институцијама у Србији. Појединачни наслови и/или примерци који би потенцијално имали статус културног добра од великог значаја се нису до сада проглашавали.

Неки од тих легата или библиотека целина су: Легат Љубомира Мицића, Легат Душана Матића, Легат Исидоре Секулић, Легат Милоша Црњанског, Легат Тихомира Ђорђевића, Библиотека целина Веселина Чајкановића, Библиотека целина Бранка Миљковића, Библиотека целина Јосипа Броза Тита, Библиотека целина Николе Тесле и др.¹²

Такође, у регистар су до сада уписане само монографске публикације, а за периодичку, као и некњижну грађу, планирано је, пре свега, утврђивање критеријума за категоризацију, као предуслов за проглашавање, а онда и упис у овакав Регистар.

Тренутно је предато преко 12.800 записа који ће ући у разматрање а који ће потенцијално постати културно добро одређене категорије. Од тога је око 1.300 пријављено као културно добро од изузетног значаја, а око 11.500 осталих као културно добро од великог значаја. Треба нагласити да укупни број записа подразумева заједно и наслове и примерке, а да је наслова, тј. изворних записа, око 5.800. Овде треба скренути пажњу и на тенденцију да се убудуће јасно раздвоје сами наслови од броја примерака јер је за сагледавања правог стања то од изузетне важности. Такође, у пракси се испоставило да је и при проглашењу боље ићи на проглашавање наслова, а да се примерци, који ће свакако варирати по броју, на други начин и кроз друге статистике обрађују и приказују. Струка сматра да је проглашавање примерака произвело недовољно јасну слику (често и збуњујућу) о стању нашег културног наслеђа. У нади да ће се и кроз техничко усавршавање постојећег Електронског регистра ово питање разрешити, први кораци се већ предузимају.

¹² О Легатима који су проглашени за културна добра, као и о процедури њиховог проглашавања, погледати у: Драгана Перуничкић, „Легати као културна добра од великог значаја – Примери праксе Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије”, *Библионеј* 2016 – *Легати и библиотеке целине*, Крагујевац, 26–28. мај.

Значај заштите – права, обавезе и одговорност

И претходни и нови закон јасно одређују која су права, а које обавезе и одговорности сопственика културног добра без обзира на то које је категорије културно добро и без обзира на то да ли је у питању правно или физичко лице. Уз то што је неопходно да чува и одржава културно добро које поседује, сопственик је дужан и да га пријави надлежној установи, да обавештава одређену установу заштите о свим правним и физичким насталим променама, да обезбеди доступност културног добра јавности, односно дозволи научна и стручна истраживања, као и извођење мера техничке заштите. Такође, сопственик не сме ни на који начин да угрози културно добро, не сме да врши било какве интервенције без претходне сагласности надлежне институције заштите, не сме распарчавати културно добро, ако је у питању збирка или колекција, нити користити културно добро у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом или значајем.

На културна добра која су уписана у Регистар ставља се ознака да су под посебном заштитом државе, а регистровани примерци, односно сопственици тих примерака, имају предност у добијању средстава од државе за рестаурацију и конзервацију, односно за обезбеђивање адекватних услова заштите за своја културна добра која поседују.

Делатност заштите подразумева низ акција које установе заштите, међу којима су и библиотеке, треба да спроведу. Поред поменутог вођења Регистра, предлагања и утврђивања културних добара, заштита подразумева и пружање стручне помоћи свим сопственицима, истраживање и евидентирање, надзор над спровођењем мера заштите, као и спровођење мера техничке и физичке заштите (конзервација, рестаурација и микрофилмовање или дигитализација). Такође, само прикупљање, сређивање, стручна обрада и одржавање културних добара, њихово излагање, као и издавање публикација о самим културним добрима, спада у обавезе, али и, рекла бих, привилегије институција културе.

Јасно је, и зато се то овде и истиче, да би готово свака библиотека могла бити место које не само чува већ и пружа адекватну заштиту културном добру, али и да је библиотекар позван, а донекле и дужан, да препозна културно добро, да га заштити свим средствима које има, као и да непрестано образује ширу јавност о значају ове врсте грађе – дакле, да промовише њен значај. Јер, оваква грађа недвосмислено представља културно наслеђе и као таква је битна за стварање и очување идентитета одређеног народа или одређене културне заједнице.

Тренутни изазови

Оно што представља изазове у тренутном раду на овом послу јесте суочавање са недовољно дефинисаним одређеним појмовима, као и са недовољно прецизно разрађеним критеријумима који вреднују културно добро. У пракси се показало да су ове две ствари кључне и да представљају основу за свако даље бављење овом темом. Новоуведена терминологија и додатно разграђавање терминологије умногоме ће помоћи, те се надамо да ће ланчано утицати и на законе који ближе уређују стару и ретку библиотечку грађу. Ипак, на нама је, као струци, да дамо допринос кроз стручне сугестије у којем смеру и којем обиму треба разрађивати законодавство које се бави нашом облашћу.

Додатни изазов представља и недовољна информисаност и мотивисаност колега библиотекара за рад на овим пословима. Пословима заштите се махом баве колеге које овај посао раде уз све друге послове за које су задужени, и самим тим немају довољно времена и могућности да се посвете развоју заштите и афирмацији исте. Сматрам да је посебна дужност Народне библиотека Србије, као централне установе заштите у Републици Србији, да промовише значај заштите културног наслеђа у оквирима наше делатности. Примећујем да недостаје и адекватна и правремена едукација како наших колега, тако и нас самих. Такође, умрежавање свих стручњака за заштиту није на адекватном нивоу, а пракса показује да је то значајно да би се овај посао обављао што прилежније, ажурније и у складу са текућим прописима.

Планови и идеје

Примарни планови и идеје за даљи рад првенствено се наслањају на споменуте изазове које тренутно примећујемо и покушај да се они превазиђу.

У плану су, дакле, састављање предлога и стручних сугестија за унапређење закона и других правних аката; покретање дефинисања критеријума за врсту библиотечке грађе која се до сада није категоризовала; упућивање колега у адекватну превентивну заштиту културних добара, као и упис истих у регистре; едукације за рад у Електронском регистру; окупљање заједнице „заштитара” ради побољшања рада и пружања адекватне стручне помоћи.

Kao jedan od задатака издваја се и унапређење постојећег Електронског регистра старе и ретке библиотечке грађе од изузетног и великог значаја, јер тренутне потребе и обим посла надилазе техничке могућности првобитно осмишљеног и постављеног програма. У сад већ вишегодишњој пракси свих колега укључених у овај пројекат, показало се да је постојећи Електронски регистар недовољно функционалан за тренутни обим посла и да свакако тражи софтверско унапређење.

На самом крају, треба истаћи да је стална промоција заштите културних добара и вођења Регистра старе и ретке библиотечке грађе од изузетног и великог значаја пресудна за унапређење овог посла и да је потребно континуирано подсећати колику важност има за одржање културног идентитета једног народа и његове културе.

Literatura i izvori:

1. Drapšin, Aleksandra. „Elektronski registar stare i retke bibliotečke građe”. *Biblionet 2018 – Rukopisna i stara štampana knjiga*, Novi Sad, (7-9. jun 2018), 303–311. (na ćirilici)
2. Peruničić, Dragana. „Legati kao kulturna dobra od velikog značaja – primeri prakse Odeljenja posebnih fondova Narodne biblioteke Srbije”. *Biblionet 2016 – Legati i biblioteke celine*, Kragujevac, (26–28. maj 2016), 47–53. (na ćirilici)
3. „Pravilnik o bližim uslovima i načinu korišćenja stare i retke bibliotečke građe”. *Službeni glasnik RS broj 22 (2013): 42.* (na ćirilici)
4. „Pravilnik o merama tehničke zaštite stare i retke bibliotečke građe”. *Službeni glasnik RS broj 22 (2013): 42.* (na ćirilici)
5. „Pravilnik o sadržini i načinu vođenja registara kategorisane stare i retke bibliotečke građe”. *Službeni glasnik RS broj 22 (2013): 43.* (na ćirilici)
6. „Pravilnik o registrima starih i retnih knjiga”. *Službeni glasnik RS broj 51 (1966): 1217–1219.* (na ćirilici)
7. „Rešenje o određivanju biblioteka koje obavljaju poslove od opšteg interesa u zaštiti stare i retke bibliotečke građe”. *Službeni glasnik RS broj 14 (2013): 15.* (na ćirilici)
8. Stefanović, Olivera i Nada Mirkov-Bogdanović. „O zaštiti stare i retke bibliotečke građe”. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 13, 1 (2012/2013 [шт. 2014]): 115–120. (na ćirilici)
9. „Zakon o kulturnim dobrima”. *Službeni glasnik RS broj 71 (1994): 2425–2436.* (na ćirilici)
10. „Zakon o kulturnom nasleđu”. *Službeni glasnik RS broj 129 (2021): 120–136.* (na ćirilici)

11. „Zakon o staroj i retkoj bibliotečkoj građi”. *Službeni glasnik RS* broj 52 (2011): 10–16. (na ćirilici)
12. „Zakon o zaštiti kulturnih dobara”. *Službeni glasnik SRS* broj 28 (1977): 1513–1527. (na ćirilici)

Ana Vukobrat

National Library of Serbia, Belgrade

ana.vukobrat@nb.rs

THE IMPORTANCE OF PROTECTING CULTURAL ASSETS AND KEEPING A REGISTER OF OLD AND RARE LIBRARY COLLECTIONS OF EXCEPTIONAL AND GREAT IMPORTANCE

Summary: This paper considers key issues relating to the development and importance of protecting library collections that have the status of cultural property and represents a review of basic terms and divisions. The paper tries to answer the following questions: What is cultural property and what is cultural heritage? What cultural property exists? What cultural heritage exists? How cultural properties are divided on the basis of cultural significance? Which library collection can be a cultural property? Which laws regulate cultural properties and library collections as cultural assets? Who, where, and how preserve library collections as cultural assets? Who and how declares library collections as cultural property? What is the Register of Cultural Property and how to keep it? What represents the Electronic Register?

Within the definition of terminology, based on the new law, attention will be paid to a new interpretation of the term *cultural heritage* in relation to *cultural property*. Also, this paper offers relevant data on the current state of affairs related to the protection of this type of material in Serbia, and show the number of declared cultural property by category. The topic of this paper arose from the need to inform as many library experts and librarians as possible about the importance of protecting this type of material because this is the base for development in this field. The paper presents the current challenges and plans for further activities in this field.

Keywords: cultural property, cultural heritage, old and rare library collections of exceptional and great importance, laws governing old and rare library materials, Register of Cultural Property, Electronic Register.

Примљено: 10. септембра 2022.

Исправке: 19. октобра 2022.

Прихваћено: 9. новембра 2022.

Даница М. Савић
Универзитетска библиотека
у Крагујевцу
danica.savic@uni.kg.ac.rs

Прегледни рад
УДК 027.6-055.2(100)
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.6>

ЖЕНСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Сажетак: Формирање женских библиотека историјски је условио сифражетски покрет. Фондови ових библиотека представљају драгоценства о женској свакодневици, активизму, стваралаштву, научним и уметничким достигнућима. Најчешће настајале у оквиру женских удружења, неке од ових библиотека данас су јединствене јавне библиотеке у својим државама са статусом националног добра. Циљ рада је да хронолошки представи настанак и фондове најзначајнијих женских библиотека у свету: Библиотеке „Франческа Бонмезон”, Женске библиотеке у Лондону, Библиотеке „Маргарит Дуран”, Италијанске женске библиотеке, Националне женске библиотеке „Џеси Стрит”, Фондације Женска библиотека и информативни центар, Женске библиотеке у Глазгову, Бесплатне библиотеке црних жена и Феминистичке библиотеке у Бејруту. Напоследку, рад даје осврт на Библиотеку Центра за женске студије у Београду, као и на његову иницијативу у формирању Мреже женских библиотека у Србији.

Кључне речи: женске библиотеке, библиотечки фондови, женска историја, сифражетски покрет, феминизам.

Увод

Историјски развој писма и ширење писмености, а самим тим и развој књиге и појава првих библиотека у старом веку, пружају реконструисану слику различитих култура кроз развој цивилизације. Као једна од најзначајнијих тековина човечанства, библиотека представља својеврсно памћење света. Па ипак, хиљадугодишње памћење, најшире посматраног из родне перспективе, једнострано је. Стиче се утисак да је историја цивилизације добрим делом остала ускраћена за женско памћење света. Крајем 18. и током 19. века јављају се захтеви да се жене интегришу у јавни живот кроз добијање права гласа, потом и права на образовање и економску

самосталност. Подсетимо се захтева Олимп де Гуж (Olympe de Gouges), ауторке *Декларације о њравима жене и грађанке* из 1791. године: „Жена је рођена слободна и живи једнака мушкарцу и својим правима’ [члан 1], дакле да и жене имају право на слободу, безбедност, а посебно да имају право на отпор угњетавању. Због својих, за оно време радикалних, уверења, Олимп де Гуж је осуђена на смрт и гиљотинирана.”¹ Више од једног века је требало да прође од настанка *Декларације о њравима жене и грађанке* до признавања права гласа женама у 20. веку. Управо је овај захтев сифражетских покрета подстакао оснивање женских библиотека широм света. Као специјалне библиотеке које окупљају најразноврснију грађу у чијем је фокусу жена, женске библиотеке остварују увид у алтернативну, односно упоредну историју, науку и уметност пружајући на тај начин целовиту слику цивилизације. С обзиром на то да се женске библиотеке најчешће формирају кроз различите женске организације, не можемо са сигурношћу говорити о њиховом броју у свету или код нас. „Ових 9 библиотека се издвајају по својој посвећености женама, нудећи приступ феминистичкој литератури и славећи културни утицај жена кроз векове.”²

Библиотека „Франческа Бонмезон”

Као сведок индустријске револуције која се заснивала на експлоатацији радничке класе, Франческа Бонмезон (Francesca Bonnemaison) увидела је неопходност образовања младих радника. Родна дискриминација, која је прожимала читаво друштво, нарочито је била изражена у радничкој класи, као и у односу према радницама. „Женска радна снага је била неопходна за индустријски развој Барселоне. Текстилна индустрија, главни економски покретач града, запошљавала је 120.000 људи 1905. године, од којих су 81.000 биле жене.”³ Сматрајући писменост кључном за боље услове живота радница, Франческа Бонмезон придружује се Лиги дама кроз оснивање и вођење библиотеке којој је циљ био да подстакне читање међу радницама. Овај пројекат инспирисао стварање Женске јавне библиотеке

¹ Даша Духачек, „Класични либерални феминизам”, у: *Увод у родне теорије*, уреднице Ивана Милојевић и Слободанка Марков (Нови Сад: Mediterran publishing, 2011), 86.

² Libraries around the world completely dedicated to women!, <https://blogs.ifla.org/lpa/2019/03/08/libraries-around-the-world-completely-dedicated-to-women/> (приступљено 27. 4. 2022).

³ „Francesca Bonnemaison i la Barcelona del seu temps (I)”, <https://bibarnabloc.cat/2022/04/12/francesca-bonnemaison-i-la-barcelona-del-seu-temps-i/> (приступљено 25. 4. 2022).

која је основана марта 1909. године. Смештена у Манастиру Св. Ане, Женска јавна библиотека представљала је прву библиотеку намењену женама на простору читаве Европе. Успех овог пројекта наметнуо је императив да жене, сем кувања и шивења, без обзира на свој радни статус, стекну образовање и из технике, науке и уметности чиме би имале и боље шансе на тржишту рада. Отуда је проистекла идеја да се исте године оснује и Женски институт за културу. Наредне 1910. године Библиотека је премештена на нову локацију, у Улицу Елизабет. Мисија ових институција била је да радницама пружи приступ знању, уметности и култури. Кориснице су имале прилику да похађају часове кројења, кувања, рачуноводства, дактилографије, граматике различитих језика, стенографије и физичког васпитања. Из године у годину број чланова је растао достигавши 1930. године број од 8.000. Управо пораст чланова Библиотеке представљао је један од разлога за њено пресељење 1922. године на другу локацију где се и сада налази. Данас Библиотека укључује Канцеларију за унапређење родне равноправности, Женску школу и Женски културни центар „Франческа Бонмезон”.

Фонд Библиотеке „Франческа Бонмезон” представљен је на веб-страници⁴ Библиотеке кроз колекције Жене и феминизам, Мода, Периодика, Приче за једнакост, ЛГБТ, Стари град, Вести, Језици, еБиблио Каталонија, Донације, Аудио књиге. Библиотека поседује и фонд за децу и младе, као и различити читалачке клубове – за децу и омладину, отворени, тематски, виртуелни. Међу активностима које се спроводе су и филмске пројекције, конгреси, конференције, изложбе, фестивали, позоришта, обиласци, екскурзије и др.

Женска библиотека у Лондону

Фонд Женске библиотеке у Лондону представља драгоцену сведочанство о настанку сифражетског покрета и о борби за право гласа и родну равноправност.⁵ У фонду се, поред документарне грађе, налазе ретке књиге, предмети и оригинални плакати који сведоче о историји сифражетског покрета. Порекло ове библиотеке сеже од оснивања Одбора за право гласа жена 1866. године из кога је настало Лондонско национално друштво

⁴ Више о томе: Biblioteca Francesca Bonnemaison, <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibfbonnemaison/ca/canal/biblioteca-0#> (приступљено 25. 4. 2022).

⁵ Више о томе: The 1866 women's suffrage petition, <https://blogs.lse.ac.uk/lsehistory/2016/06/07/the-1866-womens-suffrage-petition/> (приступљено 3. 5. 2022).

за женско право гласа. До 1920. године, Лондонско национално друштво је сакупило велики број документарне грађе и литературе у вези са борбом жена за добијање права гласа. Намера је била да се сачува историја сифражетског покрета кроз формирање релевантне књижне и архивске збирке. Случајна финансијска помоћ 1924. године омогућила је да Друштво пронађе сталну локацију у преуређеној јавној кући у Улици Маршам која је била погодна за смештај библиотеке Друштва, да би од 1926. године Библиотека Лондонског друштва за женске службе почела да ради. Међу члановима Библиотеке, поред Вирџиније Вулф, било је много истакнутих писаца и политичара тога доба. Током Другог светског рата зграда Библиотеке је оштећена, да би 1957. године добила нову локацију и била преименована у Фосетову библиотеку. У наредне две и по деценије под окриљем Универзитета Гилхол била је смештена у неусловне подрумске просторије. Захваљујући гранту добијеном 1998. године, зграда некадашње перионике постаје библиотека која садржи читаоницу са отвореним полицама, специјални депо за колекције, изложбену салу, едукативне просторије. Библиотека 2002. године бива преименована у Женску библиотеку, када и отвара своја врата корисницима.

Као најстарија и најобимнија библиотека посвећена женама у Великој Британији, Женска библиотека поседује грађу⁶ која се не може пронаћи ни у једној другој сличној институцији. Заступљене теме покривају временски распон од сифражетских покрета, па до другог и трећег таласа феминизма. Збирка монографских публикација броји преко 60.000 књига и памфлета од којих најстарији потичу из 1592. године. Збирка периодике поседује преко 3.000 наслова који датирају из 1745. године, као и јединствену ефемерну грађу која се односи на више од 4.000 женских организација. Библиотека поседује око 460 архивалија и више од 5.000 предмета из 1770, односно 1786. године. Архива Библиотеке је разноврсна и њене збирке по обиму варирају од једне фасцикле до стотину кутија. Иако је читав фонд претежно на енглеском језику, у овој библиотеци постоји грађа на преко 20 светских језика. Неке од истакнутих колекција фонда Женске библиотеке су: Британија и Европа; Британске политичке партије; Феминизам и религија, Индија, Пакистан и Бангладеш; ЛГБТ колекција; Женска борба за право гласа; Женски ослободилачки покрет; Жене и рад; Интервјуи сифражеткиња итд. Свака колекција садржи мноштво збирки које пружају исцрпан увид у тематику на коју се односе.

⁶ Више о томе: The Women's Library, <https://archiveshub.jisc.ac.uk/contributors/thewomenslibrary.html> (приступљено 4. 5. 2022).

Године 2007. Савет за музеје, библиотеке и архиве је фонду Женске библиотеке у Лондону доделио статус изузетног националног и међународног значаја, а УНЕСКО је 2011. године архивску грађу посвећену покрету жена за право гласа унео у Регистар Памћење света.

Библиотека „Маргарит Дуран”

Маргарит Дуран⁷ (Marguerite Durand) била је француска глумица, новинарка и феминисткиња. Као новинарка листа *Фийаро* 1896. године одлази на Међународни феминистички конгрес како би написала саркастичан прилог. Међутим, Маргарит са овог догађаја излази преобраћена и наредне, 1897. године, покреће феминистичке дневне новине *Фронд*. Маргарит Дуран се ватрено залагала за проблеме родно специфичних питања на радном месту, при чему је организовала неколико радничких синдиката. Сматрајући неопходношћу стварање грађанки, заговарала је не само право гласа, већ и могућност да се жене кандидују на изборима.

Током живота, Маргарит Дуран је сакупљала документарну грађу у вези са женском историјом, улогом жене у друштву, као и свим областима женског деловања. Читаву своју архиву, сакупљану од оснивања гласила *Фронд* Маргарит Дуран је 1931. године завештала Паризу и на тај начин створила прву феминистичку библиотеку у Француској, чија је управница била све до смрти 1936. године. Првобитно седиште ове библиотеке био је последњи спрат Градске већнице 5. С обзиром на то да је књижни фонд растао, 1989. године Библиотека „Маргарит Дуран” добија нову локацију, модерну зграду коју дели са Медијатеком „Жан Пјер Мелвил”.

Библиотека⁸ у фонду данас поседује бројна документа и рукописну грађу, као и књиге које датирају из 17. века. Колекција посвећена феминизму броји преко 45.000 публикација о феминизму уопште, међу којима се налазе и прва издања књижевних дела која су написале жене. Збирка периодике садржи 1.100 женских и феминистичких часописа, од којих најстарији наслови потичу из прве половине 18. века. Посебну колекцију сачињава преко 5.000 фасцикли документарне грађе из времена оснивања

⁷ Видети: Durand, Marguerite, <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/durand-marguerite> (приступљено 2. 5. 2022).

⁸ Више о томе: BIBLIOTHÈQUE MARGUERITE DURAND: PRÉSENTATION, <https://www.archivesdulfeminisme.fr/ressources/liens/bib-marguerite-durand-presentation/> (приступљено 27. 4. 2022).

часописа *Фронд*. Колекција рукописа се састоји од 4.500 писама и рукописа уметника, научника и феминисткиња. Некњижни фонд чини преко 3.000 разгледница, 4.500 фотографија и више од 1.200 плаката.

Италијанска женска библиотека

Италијанска женска библиотека⁹ основана је на иницијативу Удружења жена „Орландо” седамдесетих година прошлог века у Болоњи са седиштем у некадашњем Манастиру Св. Кристине. Ова библиотека данас представља најважнију специјалну библиотеку у Италији која је посвећена проучавању женске културе, студија рода и феминизма. Фонд сачињавају вишејезичне публикације, као и оне са тематиком муликултуралности и мултидисциплинарности оријентисане на историју женских политичких покрета, родне и женске студије, право, тело и сексуалност, уметност, филозофију, психологију, психоанализу, религију, социологију, етику, миграције и др. Фонд Италијанске женске библиотеке броји око 40.000 монографских публикација и 504 серијске публикације, од којих 34 имају редован прилив.

Међу колекцијама¹⁰ Италијанске женске библиотеке драгоцен је Историјска збирка са преко 4.000 публикација објављених пре оснивања Библиотеке, тј. пре 1970. године. Овај део колекције представља литературу која је писана за жене, али исто тако и литературу чији су аутори жене. Најбројније су, са хронолошког аспекта, публикације које су настајале током 19. и почетком 20. века. У оквиру ове колекције може се пронаћи око 350 аутобиографских и биографских дела посвећених знаменитим женама, као и прва издања италијанске женске књижевности, од којих су многа са потписима ауторки. Поред књижне грађе, ова збирка садржи и некњижну грађу – фотографије, аутограме, постере, флајере, календаре итд. што свеукупно представља вредно сведочанство на основу којег се могу реконструисати женска историја и покрет за еманципацију.

Другу драгоцену колекцију Италијанске женске библиотеке свакако представљају Посебни фондови – легати и личне библиотеке које су завештале истакнуте интелектуалке: Збирка Ане Роси-Дорије (Анна

⁹ Више о томе: BIBLIOTECA ITALIANA DELLE DONNE, <https://www.bibliotechebologna.it/biblioteche/biblioteca-italiana-delle-donne> (приступљено 26. 4. 2022).

¹⁰ Видети: Biblioteca Italiana delle Donne, <https://bibliotecadelledonne.women.it/patrimonio/> (приступљено 26. 4. 2022).

Rossi-Doria), историчарке и оснивачице студија политичке историје жена, Збирка Иде Ђанели (Ida Gianelli), кустоскиње и директорке Музеја савремене уметности у Торину, Збирка Рози Брајдоти (Rosi Braidotti), филозофкиње, која броји више од 300 наслова посвећених феминизму и студијама рода, Збирка Лауре Лили (Laura Lilli), књижевнице, новинарке и феминисткиње, представља њену личну библиотеку која броји преко 7.800 наслова.

Италијанска женска библиотека поседује и одељење намењено деци и младима. Такозвана Софијина библиотека представља колекцију насталу из истоименог пројекта 1993/1994. године и броји око 4.000 публикација разврстаних у два фонда – савремени и историјски. Напослетку, ваља споменути и портал Женска дигитална библиотека – дигиталну збирку доступну на сајту Италијанске женске библиотеке.

Национална женска библиотека „Џеси Стрит”

Џеси Стрит (Jessie Street) била је феминисткиња, боркиња за женска права и активисткиња покрета против дискриминације Аборицина. „Џеси се борила за једнаки статуса жена, једнаку плату, права жена да задрже посао након удаје, именовање жена на јавне функције и њихов избор у парламент. [...] Основала је Уједињено удружење жена у Аустралији 1929. године, једну од политички најснажнијих женских организација у земљи.”¹¹ Имала је кључне улоге у оснивању Комисије за статус жена у оквиру Уједињених нација, чија је прва потпредседница била, и у референдуму 1967. године, који је утицао на измене у Уставу Аустралије допустивши да се Аборицини нађу на списку становништва.

Национална женска библиотека „Џеси Стрит”¹² у Сиднеју представља јединствену институцију посвећену историји аустралијских жена. Идеја за њено оснивање потекла је из немоћи да се пронађе грађа или да се приступи литератури која се бави женама у Аустралији. Августа 1989. године одржан је састанак Удружења женске библиотеке „Џеси Стрит” на коме је Лоренс Стрит (Laurence Street), Џесин син, био први добротвор Библиотеке. Већ у марту наредне 1990. године, Библиотека је основана као добротворна организација чији су циљеви били подизање свести о женским

¹¹ Who was Jessie Street?, <https://www.nationalwomenslibrary.org.au/aboutus/who-was-jessie-street/> (приступљено 29. 4. 2022).

¹² Видети: Jessie Street National Women’s Library, <https://www.nationalwomenslibrary.org.au/> (приступљено 29. 4. 2022).

питањима, архивирање документације у вези са животом и активизмом жена, подршка женског доприноса развоју земље и сл. Први књижни фонд је представљао поклон феминисткиње Еве Марије (Eva Maria) и бројао је 500 публикација. Државна помоћ је омогућила да 1990. године Библиотека запосли неколико библиотекара са непуним радним временом. После промене неколико локација, Град Сиднеј је 2005. године подржао избор садашње локације Националне женске библиотеке „Цеси Стрит” која је смештена на углу улица Харис и Вилијама Хенрија.

Фонд Библиотеке је разноврстан и окупља монографске и серијске публикације, плакате, беџеве и колекцију ефемера. Колекција књига броји преко 10.000 наслова при чему нефикционална литература заузима три четвртине књижног фонда и покрива све теме женских питања. Приоритет фонда представљају аустралијски аутори, заступљени су сви жанрови, мада највише наслова припада поезији. У оквиру ове збирке налазе се две невелике специјалне колекције – Вирџинија Вулф и Цеси Стрит. Колекција серијских публикација садржи више од 500 наслова новина, часописа и академске периодике у којима се одражава разноликост женске историје и постигнућа. Архивска колекција обухвата историјске материјале који се тичу аустралијских жена и женских организација. Иако је ова збирка усмерена на Аустралијанке, она не изузима релевантну међународну документацију. Збирка се углавном односи на други талас феминизма, мада има и грађе која датира с почетка 20. века. Највећи део архивске грађе, око 200 колекција, потиче из некадашњег Женског архива у Канбери. Колекција плаката је значајна збирка сведочанстава о многобројним кампањама које су аустралијске феминисткиње водиле, од борбе за једнакост, преко бриге о деци, права на абортус, до борбе за права мањинских група итд. Велики део плаката је дигитализован и ради веће видљивости Библиотека дозвољава њихову употребу без уговора о ауторским дозволама.

Фондација Женска библиотека и информативни центар

Женска библиотека и информативни центар у Истанбулу основана је 8. марта 1990. године и данас представља једину институцију овакве врсте у Турској. Њене оснивачице су Асли Даваз (Aslı Davaz), Фусун Акатли (Fusun Akatlı), Фусун Ертуг Јараш (Fusun Ertuğ Yaraş), Жале Бајсал (Jale Baysal) и Ширин Текели (Şirin Tekeli). Ове истакнуте интелектуалке и активисткиње усредсредиле су се на формирање збирке која чува сећање на почетке женског покрета у Турској и која баштини женско стваралаштво.

Након три деценије од оснивања, Библиотека поседује не само вредан већ и јединствени фонд распоређен у 16 колекција.¹³ Посебну архивску збирку чине оригинали или копије различитих докумената међу којима су рукописи, свеске поезије, преписке, цртежи, фотографије, новински исечци, затим лични предмети попут комада накита, писаће машине, шалови и остала ефемерна грађа. На дан свог оснивања, фонд библиотеке бројао је 100 књига, док 30 година касније Збирка књига броји 15.043 књиге које су посвећене женском покрету, женским и родним студијама или су белетристички жанрови настали из пера списатељица међу којима има и потписаних примерака. Збирка периодике је подељена на две збирке – прву, пре револуције писма 1928. године и, другу, након 1928. године па све до данас. Збирка женских организација садржи документарну грађу многих женских организација од периода Османског царства до данас, чинећи јединствено сведочанство женске прошлости у Турској. Хиљаде ефемера¹⁴ од историјске важности чине Колекцију ефемера. Колекција Књижевнице окупља биографије књижевница, њихове интервјуе, вести о догађајима којима су присуствовале, рукописе итд. „Међу 10.236 докумената у Збирци уметница налазе се подаци о 2.078 уметница које су се бавиле сликарством, вајарством, керамиком, инсталацијом, фотографијом, графиком, илустрацијом, карикатуром, гравирањем и традиционалним уметностима – мермером, минијатуром, илуминацијом итд.”¹⁵ Садржај Збирке визуелних материјала чине фотографије, албуми, негативи, дигитални и видео-снимци, печати, литографије и уопште сва црно-бела и колор штампа. Поред призора из свакодневног харемског живота, колекција представља и жене запослене у фабрикама муниције и дувана, женски изборни покрет, учитељице, жене које су учествовале на избору лепоте. Збирка аудио-материјала броји 148 снимака различитих трибина и конференција. Збирку постера чине 596 постера и банера међу којима се налазе оригинални филмски плакати холивудских филмова из педесетих и шездесетих година, постери невладиних организација, изборних кампања, женског покрета и сл. У распону између 1990. и 1998. године организоване су многобројне изложбе, а сваки уметник који је излагао Фондацији је

¹³ Видети: Мирјана Маринковић, „Сведок времена: Библиотека женског стваралаштва у Истанбулу”, у: *Чиџалише* бр. 36 (2020), стр. 60–72.

¹⁴ Видети: Efemera Koleksiyonu, <http://kadineserleri.org/koleksiyonlar/efemera-koleksiyonu/> (приступљено 30. 4. 2022).

¹⁵ Kadın Sanatçılar Koleksiyonu, <http://kadineserleri.org/koleksiyonlar/kadin-sanatcilar-koleksiyonu/> (приступљено 30. 4. 2022).

поклањао једно своје дело. Отуда Збирка уметничких дела која чува велики број пастела, уља, акварела, керамике, литографских студија, бакрореза и скулптура. У Збирци новинских исечака налази се 650 фасцикли са разноврсним вестима, чланцима, интервјуима који се односе на истраживаче, активисткиње, сценске уметности, науку и др. Збирка усмене историје се развила из радионице „Шта је усмена историја” Патрише Милер Кинг (Patricia Miller Kong) која је 1991. године интервјуисала 14 жена рођених пре 1923. године. У Збирци ретких књига, формираној куповином на аукцијама или у антикварницама, чува се 313 књига које су о женама или су их жене написале. У ову збирку су уврштени и оригинални плакат о учешћу жена у Ослободилачком рату, као и женске дипломе из 21. века. Збирка магистарских и докторских теза броји 583 магистарска рада и докторске дисертације у чијем су фокусу жене и родна питања. Збирка чланака се састоји од 7.220 чланака како на турском језику тако и на светским језицима.

Женска библиотека у Глазгову

Настала под окриљем уметничке организације Жене у профилу, основане 1987. године, Женска библиотека у Глазгову¹⁶ постоји од 1991. године. Организација Жене у профилу покренута је ради представљања женске културе у Глазгову који је 1990. године био проглашен за Европски град културе. Прикупљена документација и материјали послужили су за покретање Женске библиотеке уз консултацију са локалном заједницом и женским удружењима. „Од 1991. године хиљаде жена су допринеле развоју и успеху Библиотеке. [...] Упркос одсуству финансијских прихода и потпуном ослањању на волонтере, Женска библиотека у Глазгову брзо је успостављена као централни општи извор информација о женама и за жене у Глазгову.”¹⁷ До 1994. године фонд Библиотеке је растао кроз поклоне књига, часописа и ефемера од стране заједнице.

Женска библиотека у Глазгову јединствена је у читавој Шкотској и представља организацију која расте. Године 2000. Библиотека је обезбедила запошљавање радника, па је уследило интегрисање у шкотски библиотечки систем и покретање пројекта Жене стварају историју. У периоду

¹⁶ Више о томе: Glasgow Women's Library, <https://womenslibrary.org.uk/> (приступљено 28. 4. 2022).

¹⁷ Glasgow Women's Library celebrates 25 years of inspiration, <https://www.scotsman.com/news/glasgow-womens-library-celebrates-25-years-of-inspiration-1481237> (приступљено 2. 5. 2022).

између 2002. и 2006. године, број корисника Женске библиотеке у Глазгову премашио је 10.000 чланова годишње. Током 2008. Библиотека је покренула иницијативу за учење о искуству црнкиња и о женама које су део мањинских етничких заједница. Исте године, Женска библиотека у Глазгову добија средства за формирање архива. Влада Шкотске је подржала развој Библиотеке кроз Програм целоживотног учења на националном нивоу. У децембру 2015. године Музејске галерије Шкотске и шкотска Влада проглашавају Женску библиотеку у Глазгову збирком од националног значаја што учвршћује статус овог јединственог женског музеја у читавој Великој Британији.

Фонд Женске библиотеке у Глазгову садржи публикације које обрађују женска искуства у најширем смислу, белетристику, поезију и ефемерну грађу. Фонд чине три каталога – каталог библиотеке, каталог архивске и каталог музејске збирке. Сви каталози су, за кориснике Библиотеке, претраживи преко званичног сајта. Чланарина је бесплатна, али је неопходно поседовање чланске карте јер се преко чланског броја претражује жељени каталог.

Бесплатна библиотека црних жена

Уметница Ола Ронке Акинмово (Ola Ronke Akinmowo) 2015. године у Бруклину покренула је пројекат Бесплатне библиотеке црних жена.¹⁸ Почетни фонд Библиотеке је прикупљен путем друштвених мрежа на којима је Ола Ронке тражила да јој се пошаљу књиге чије су ауторке Афроамериканке. Замишљена као мобилна, поп-ап библиотека,¹⁹ Бесплатна библиотека црних жена је на различите локације стизала у приколици за бицикл. Како је фонд растао, од прикупљених 450 до 3.000 књига, Библиотека се сели аутомобилима. Ради лакшег сналажења, осмишљена је апликација која омогућава увид у фонд са литературом чије су ауторке црнкиње: Збирке кратких прича; Романи за младе; Црни феминизам; Црна феминистичка/женска фикција; Мемоари; Научна фантастика; Поезија и проза; Историја и ослобођење; Духовност и религија. Осмишљена као место инклузије маргинализованих друштвених група, Бесплатна библи-

¹⁸ Више о томе: The Free Black Women's Library, <https://www.thefreeblackwomenslibrary.com/> (приступљено 27. 4. 2022).

¹⁹ Видети: Bed-Stuy Pop-Up Library Focuses On Black Women Writers, <https://patch.com/new-york/bed-stuy/bed-stuy-pop-library-focuses-black-women-writers> (приступљено 27. 4. 2022).

отека својом мобилношћу промовише књигу, стваралаштво и повезаност међу људима. У свој програм укључује читалачке радионице, перформансе, пројекције филмова итд.

Рад Оле Ронке Акимово инспирисао је Ашу Грант (Asha Grant) да 2019. године оснује одељење Бесплатне библиотеке црних жена у Лос Анђелесу²⁰ са намером да литературу чији су протагонисти црнци учини приступачнијом. Поред огранка Библиотеке, Аша Грант је покренула и пројекат отварања књижаре у којој би се продавале књиге које се односе на црнкиње и жене уопште, као и литература о питањима родног идентитета.

Феминистичка библиотека у Бејруту

Радионица знања је феминистичка организација и представља јединог независног издавача феминистичке литературе у Либану. „У Либану се феминистичка литература углавном налази на полицама приватних библиотека или на елитним универзитетима. Сматрамо да знање не треба да буде недоступан ресурс нити ексклузивно индивидуално богатство. Радионица знања ради на правичнијој редистрибуцији феминистичког знања као трансформативног колективног ресурса.”²¹ Активисткиње Дима Кејдби (Deema Kaedbey) и Сара Абу Газал (Sara Abu Ghazal), у тежњи да афирмишу феминистичку производњу знања, 2016. године покренуле су пројекат Радионица знања како би прикупиле усмена сведочанства жена. Феминистичка библиотека смештена је у просторијама Радионице знања и поседује фонд од око 1.900 књига, часописа и брошура. Овде се може пронаћи научна литература на арапском језику из области феминизма, културолошких, квир и родних студија.

Уместо закључка

Женске библиотеке широм света поткрепљују чињеницу да су женска историја, стваралаштво и активизам интегрални део историје човечанства.

²⁰ Више о томе: She dreamed of a Black-owned bookstore in Inglewood. Now, she's going to run one, <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2020-07-23/the-salt-eaters-new-bookstore-for-inglewood-fundraiser> (приступљено 27. 4. 2022).

²¹ The Feminist Library – <https://www.alwarsha.org/femlibrary/> (приступљено 28. 4. 2022).

У прегледу побројаних библиотека занимљив је податак да су многе од њих једине такве у својим земљама што упућује на то да се женска права увек и изнова морају освајати. Охрабрујућа је чињеница да су неке од ових библиотека од малих књижних збирки женских организација прерасле у националне библиотеке. У нашој земљи, нажалост, не постоји јавна библиотека посвећена женама што не утиче на ентузијазам у формирању библиотечких збирки претежно у оквиру женских удружења. На сајтовима оваквих удружења доступне су разноврдне публикације које подижу свест о проблемима данашњице који се тичу жена и маргинализованих група. Иницијатива Мрежа женских библиотека Центра за женске студије у Београду даје наду да би будућност нашој земљи можда могла донети и националну женски библиотеку.

Центар за женске студије поседује драгоцену библиотеку од око 8.000 наслова на осам светских језика међу којима је више од 120 наслова периодике, као и аудио и видео-грађа и филмови. Као мултимедијална библиотека, јединствена у региону, ова библиотека окупља публикације у чијем су фокусу феминизам и студије рода. У архиву и документационом центру чувају се студентски радови, наставни материјали и пројектна документација. „Поред документационог центра и архива, у оквиру мултимедијалне библиотеке Центра за женске студије се налазе и два легата – Жаране Папић и Неде Божиновић. Легат Жаране Папић садржи преко 2.000 књига, као и материјале и драгоцену документацију за историју феминистичког покрета у Србији и Југославији, док легат „Неда Божиновић” садржи преко 200 наслова из области историје феминистичког покрета и различитих хуманистичких дисциплина.”²² На сајту Центра за женске студије доступна је Виртуелна феминистичка библиотека која као дигитални ресурс располаже различитим мултимедијалним садржајима. Сајт Центра представља и Мрежу женских библиотека која је поникла на обрасцу рада Мреже жена у црном и Мреже жена против насиља. Мисија Мреже је повезивање свих женских библиотека у Србији. „Циљ ове иницијативе је двострук. Верујемо да ћемо на овај начин поспешити комуникацију међу женским групама које објављују сопствена издања, учествују у објављивању као коиздавачи, или прикупљају издања других група, градећи сопствене библиотеке. Постојање овакве Мреже омогућава нам да се обавештавамо о издањима која објављујемо, али и да организујемо њихову дистрибуцију и промоцију изван свог града. На тај начин повећавамо информисаност о издавачком

²² Biblioteka, <https://www.zenskestudie.edu.rs/biblioteka/> (приступљено 8. 5. 2022).

раду женских организација, утврђујемо постојећа знања и делимо их даље, новим женама које читају књиге из 'женских библиотека'."²³

Literatura:

1. Duhaček, Daša. „Klasični liberalni feminizam”. U: *Uvod u rodne teorije*, urednice Ivana Milojević i Slobodanka Markov, 85–93. Novi Sad: Mediterran publishing, 2011.
2. Duhaček, Daša. *Studije roda: Od deklaracije o pravima žene i građanke do Drugog pola*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Centar za studije roda i politike, 2014.
3. Harding, Sandra. *Multikulturalnost i nauka, postkolonijalizmi, feminizmi i epistemologije*. Podgorica: Cid, 2005.
4. Marinković, Mirjana. „Svedok vremena: Biblioteka ženskog stvaralaštva u Istanbulu”. *Čitalište* god. 19, br. 36 (2020): 60–72. (na ćirilici)

Izvori:

1. Bed-Stuy Pop-Up Library Focuses On Black Women Writers, <https://patch.com/new-york/bed-stuy/bed-stuy-pop-library-focuses-black-women-writers> (приступљено 27. 4. 2022).
2. Biblioteca Francesca Bonnemaison, <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibfbonnemaison/ca/canal/biblioteca-0#> (приступљено 25. 4. 2022).
3. Biblioteca Italiana delle Donne, <https://bibliotecadelledonne.women.it/patrimonio/> (приступљено 26. 4. 2022).
4. BIBLIOTECA ITALIANA DELLE DONNE, <https://www.bibliotechebologna.it/biblioteche/biblioteca-italiana-delle-donne> (приступљено 26. 4. 2022).
5. Biblioteka, <https://www.zenskestudie.edu.rs/biblioteka/> (приступљено 8. 5. 2022).
6. BIBLIOTHÈQUE MARGUERITE DURAND: PRÉSENTATION, <https://www.archivesdulfeminisme.fr/ressources/liens/bib-marguerite-durand-presentation/> (приступљено 27. 4. 2022).
7. Durand, Marguerite, <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-alma-nacs-transcripts-and-maps/durand-marguerite> (приступљено 2. 5. 2022).

²³ Mreža ženskih biblioteka, <https://www.zenskestudie.edu.rs/mreza-biblioteka/> (приступљено 8. 5. 2022).

8. Efemera Koleksiyonu, <http://kadineserleri.org/koleksiyonlar/efemera-koleksiyonu/> (приступљено 30. 4. 2022).
9. „Francesca Bonnemaison i la Barcelona del seu temps (I)”, <https://bibarna-bloc.cat/2022/04/12/francesca-bonnemaison-i-la-barcelona-del-seu-temps-i/> (приступљено 25. 4. 2022).
10. Glasgow Women’s Library, <https://womenslibrary.org.uk/> (приступљено 28. 4. 2022).
11. Glasgow Women’s Library celebrates 25 years of inspiration, <https://www.scot-smam.com/news/glasgow-womens-library-celebrates-25-years-inspiration-1481237> (приступљено 2. 5. 2022).
12. Jessie Street National Women’s Library, <https://www.nationalwomenslibrary.org.au/> (приступљено 29. 4. 2022).
13. Kadın Sanatçılar Koleksiyonu, <http://kadineserleri.org/koleksiyonlar/kadin-sanat-cilar-koleksiyonu/> (приступљено 30. 4. 2022).
14. Libraries around the world completely dedicated to women!, <https://blogs.ifla.org/lpa/2019/03/08/libraries-around-the-world-completely-dedicated-to-women/> (приступљено 27. 4. 2022).
15. She dreamed of a Black-owned bookstore in Inglewood. Now, she’s going to run one, <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2020-07-23/the-salt-eaters-new-bookstore-for-inglewood-fundraiser> (приступљено 27. 4. 2022).
16. The 1866 women’s suffrage petition, <https://blogs.lse.ac.uk/lsehistory/2016/06/07/the-1866-womens-suffrage-petition/> (приступљено 3. 5. 2022).
17. The Feminist Library – قبةتكمملا ؤيوسنلا, <https://www.alwarsha.org/femlibrary/> (приступљено 28. 4. 2022).
18. The Free Black Women’s Library, <https://www.thefreeblackwomenslibrary.com/> (приступљено 27. 4. 2022).
19. The Women’s Library, <https://archiveshub.jisc.ac.uk/contributors/thewomenslibrary.html> (приступљено 4. 5. 2022).
20. Who was Jessie Street?, <https://www.nationalwomenslibrary.org.au/aboutus/who-was-jessie-street/> (приступљено 29. 4. 2022).
21. Women’s International League for Peace and Freedom, <https://artsandculture.google.com/story/MAWxop-EIuSvKA> (приступљено 4. 5. 2022).

Danica Savić

University Library in Kragujevac

danica.savic@uni.kg.ac.rs

WOMEN'S LIBRARIES

Summary: The establishment of women's libraries was historically conditioned by the suffrage movement. The holdings of these libraries represent valuable evidence of women's everyday life, activism, creativity, and scientific and artistic achievements. Most often created within women's associations, some of these libraries are today unique public libraries in their countries with the status of national property. The aim of this paper is to chronologically present the establishment and holdings of some of the most important women's libraries in the world – the Francesca Bonnemaïson Library, Women's Library in London, Marguerite Durand Library, Italian Women's Library, Jessie Street National Women's Library, Women's Library and Information Centre Foundation, Glasgow Women's Library, Free Black Women's Library, and Feminist Library in Beirut. Finally, the paper gives an overview of the Library of the Center for Women's Studies in Belgrade, as well as its initiative in the formation of the Network of Women's Libraries in Serbia.

Keywords: women's libraries, library collections, women's history, suffrage movement, feminism.

Примљено: 3. августа 2022.

Исправке: 19. октобра 2022.

Прихваћено: 1. новембра 2022.

Прикази

Тања М. Вуковић
Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис”, Чачак
vukovic.tanja1@gmail.com

УДК 02:005.745(497.11)"2022"(049.32)

БИБЛИОТЕКЕ СУ МЕСТА ИСТИНЕ И МЕСТА ПРОМЕНЕ

Библионеј 2022 (16. годишњи стручно-научни скуп Заједнице матичних библиотека Србије): Библиотеке и доживотно учење

Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак била је домаћин 16. годишњег стручно-научног скупа Заједнице матичних библиотека Србије – БИБЛИОНЕТ 2022 који је одржан од 8. до 10. септембра. Овогодишња тема „Библиотеке и доживотно учење” окупила је око 170 библиотечко-информационих стручњака из Србије, али и из региона. Интересовање учесника за ову тему показује да су библиотеке глобално препознате као најважније установе за развој и популаризацију културе читања, значаја и универзалне доступности књига и друге грађе важне за формално и неформално образовање. Како би одговориле на високе захтеве и биле спремне да испуне образовне потребе корисника у свету у којем су промене свеобухватне и све брже, оне и саме морају бити отворене за непрекидно усвајање нових знања и вештина. О томе да постоји свест о потреби и значају константног стицања нових знања и да доживотно учење даје зрелост једном друштву, у поздравном обраћању на свечаном отварању овогодишњег скупа, говорили су: др Младен Весковић, виши саветник Министарства културе и информисања РС, Мирослав Петковић, помоћник градоначелника Чачка за област друштвених делатности, др Владимир Пишталo, управник Народне библиотеке Србије и председник Заједнице матичних библиотека Србије и, у име домаћина, директор чачанске Библиотеке др Богдан Трифуновић.

Уручење Награде „Ђура Даничић” за 2021. годину уследило је у наставку свечаног дела програма, а ово вредно признање које се додељује за допринос развоју библиотекарства и културе у целини добила је Даниела Скоковић, библиотекар саветник у Народној библиотеци Пожега. Као

члан жирија Јасмина Нинков (директорка Библиотеке града Београда) саопштила је одлуку и дала образложење у којем се, поред осталог, наводи да је Даниела Скоковић својим личним примером подигла углед библиотечке професије и тиме допринела да Библиотека у Пожеги постане истински дом културе и угледна кућа препознатљива у региону и свету. Поред Јасмине Нинков о овом вредном признању одлучивали су и Селимир Радуловић (управник Библиотеке Матице српске) и Соња Шуковић (директорка Народне библиотеке „Стеван Сремац” Ниш).

Након пригодних обраћања и доделе признања, уследила је најавна за радни део Скупа коју је дала др Драгана Милуновић, секретар Заједнице матичних библиотека Србије и члан Програмског одбора. Током два дана БИБЛИОНЕТА 2022 присутни су могли да прате четири предавања по позиву и излагања аутора радова кроз две радне сесије. Првог дана, поред Драгане Милуновић, у председавајућем телу била је и библиотекар саветник Новка Шокица Шуваковић, такође члан Програмског одбора Скупа. Присутнима се у онлајн формату предавања, преко платформе Зум којим је и отворен радни део програма, обратила др Симона Шинко, директорка Градске библиотеке у Љубљани. „Lifelong learning at Ljubljana City Library and some other Slovene Libraries” била је тема њеног излагања које је обухватило добре примере из праксе, окренуте ка процесу доживотног учења у јавним библиотекама, првенствено имајући у виду установу којом она руководи, али се потом осврнула и на рад још неколико словеначких библиотека.

Предавањем „Едукација библиотекара у Србији: законски оквир и пракса” проф. др Добрила Бегенишић (Народна библиотека Србије) предочила је колико је битно да се врши континуирано усавршавање библиотекара гледано и из перспективе законске регулативе, али и из угла важности очувања интегритета професије и њеног опстанка у савременом друштву. Она је на крају излагања нагласила да би требало реално сагледати досадашњу праксу која јасно показује да је време да се приступи модернизацији овог вида усавршавања запослених, а први корак у том правцу била би измена постојећег *Правилника* са циљем да се стално стручно усавршавање прилагоди потребама библиотекара у сваком тренутку и у свим типовима библиотека. Потом је Драган Николић (EBSCO) предавањем „EBSCO едукативни алати, платформе и сервиси корисни за академску заједницу” открио како се рад са едукативним алатима, осим у академској заједници, може применити и у јавним библиотекама будући да обухвата широк дијапазон сервиса који су од велике помоћи приликом рада са различитим структурама корисника.

Инвентивним излагањем и ослањањем на примере који се везују за економске и маркетиншке активности и осликавају креативне видове пословања, а који се и те како могу преплитати са савременим библиотекарством, др Богдан Трифуновић и Марија Радуловић (Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“) дали су одговор на питање из истоименог предавања „Да ли *elevator pitch* може да постане прича из лифта ваше библиотеке? Едукација библиотекара у контексту иновативних знања“. Након њихове презентације уследила је дискусија којом је завршен први дан Скупа.

Током двеју сесија, другог дана Библионета, представљено је седам радова. Прва сесија започета је радом Милице Бухе, Александре Маринко и Андријане Јеловац из БГБ-а „Сребрни сурфери: пројекти Библиотеке града Београда у области дигиталне писмености старијих лица“. Борис Ђенадић је појаснио коме је све намењена КоБСОН едукација и зашто је она важна, а изложена презентација била је плод тимског рада који са њим потписују Татјана Тимотијевић и Катарина Перић (Народна библиотека Србије). Исидора Ињац је говорила о европским пројектима Библиотеке града Београда посвећеним доживотном учењу и дала осврт на постигнуте резултате након њихове практичне примене.

Друга сесија обухватила је излагања Наташе Папић са темом „Едукација корисника у библиотеци Дома културе Студентски град“ и др Сање Антонић која је у име коауторског тима, који су поред ње чинили Дејана Каваја Станишић и Александра Поповић, говорила о „Изазовима развоја образовних активности Универзитетске библиотеке Светозар Марковић у Београду“. Символично насловљен рад „Библиотеке и доживотно учење: библиотеке као школе без звона за крај“ Кристине Алексић и Сање Марковић (Библиотека шабачка) у двадесетоминутном излагању, иначе временском оквиру предвиђеном и за све друге учеснике, представила је Кристина Алексић. Мирко Марковић из Интернет клуба је поентирао темом „Класично, актуелно, иновативно, компетентно у сталном стручном усавршавању библиотека“ и дао добар шлагворт за дискусију која је потом уследила. БИБЛИОНЕТ 2022 пружио је размену искустава и мишљења, корисне информације, као и инспирацију за промене које би могле уследити на радним местима и у професионалном окружењу, а којима би библиотеке, користећи различите механизме који подстичу људе на константно усавршавање, биле релевантне установе за процес целоживотног учења у 21. веку.

Осим радног дела, током Скупа организовани су и различити садржаји: стручно вођење кроз највећу јавну библиотеку под једним кровом у

Србији, састанак школских библиотекара Моравичког округа са представницима ИЗУМ-а из Словеније, организован је и обилазак знаменитости Чачка са туристичким водичима, представљање романа *Пејџа* Дејана Алексића. Трећег дана организован је излет у Овчарско-кабларску клисуру, крстарење језером Међувршје, посета Манастиру Никоље и Природњачком музеју у Овчар Бањи. Поред квалитетних излагања, стручних разговора и размене искустава из праксе, овај Библионет биће упамћен и по добром дружењу, новим познанствима и умрежавању библиотекара.

Гордана Ђоковић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
gordana.djokovic@fil.bg.ac.rs

УДК 02:001.31(497.4)"2022"(049.32)

ЗАЈЕДНИЧКИ РАД НА ИЗГРАДЊИ ПОВЕРЕЊА У НАУКУ И РАЗВОЈ

*23. међународна научна конференција COBISS 2022, ИЗУМ, Марибор,
19–20. октобар 2022.*

У Марибору је, у просторијама ИЗУМ-а,¹ од 19. до 20. октобра 2022. године одржана 23. међународна научна конференција COBISS 2022. Континуитет и квалитет постали су заштитни знак COBISS конференција које нас сваке друге године обрадују разноврсним актуелним темама из области библиотекарства и информационих наука. Конференција традиционално окупља велики број светских предавача, као и библиотечно-информационе стручњаке из Словеније и осталих земаља Западног Балкана (Србије, Северне Македоније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Бугарске и Албаније).

Под слоганом *Заједнички рад на изградњи поверења у науку и развој*, домаћини конференције су учесницима поред занимљивих предавања представили и *НРС Vega*,² највећи суперрачунар који је смештен у просторијама ИЗУМ-а и намењен је надоградњи националне истраживачке инфраструктуре. Овај суперрачунар велика је подршка за складиштење података из различитих области у Словенији и Европској унији и први је од осам планираних оваквих рачунара у Европи.

Разноврстан програм представљен је кроз 24 предавања која су изложена у току дводневне конференције. Питањима и проблемима отвореног приступа, у пленарном предавању, бавила се Гил Хамилтон (Gill Hamilton), заменица директора за дигиталне технологије у Националној

¹ ИЗУМ (IZUM) – Institut informacijskih znanosti

² Име је добио по словеначком математичару Јурију Бартоломеју Веги (1754–1802).

библиотеци Шкотске. Поред бројних предности отвореног приступа, истакла је и проблеме са којима се суочавају у раду а тичу се ауторских права и ограничавајућих лиценци које се односе на дигитализоване садржаје. Следећа два пленарна говорника дотакла су се питања двају најзначајнијих библиографских формата. Док се Гордана Мазић из ИЗУМ-а осврнула на значај и употребу UNIMARC формата, у центру пажње Гордона Дансира (Gordon Dunsire) из Шведске биле су примене и употребе RDA формата. Гордана Мазић, која од 2000. године у ИЗУМ-у ради на различитим пројектима библиографске и нормативне контроле, детаљно је представила UNIMARC и друге Ифлине формате. Гордон Дансир се у свом излагању бавио питањима каталогизације библиотечке грађе у оквиру RDA формата и новим могућностима организације метаподатака и њихове употребе из различитих извора.

У наставку првог дана конференције уследио је сегмент предавања намењен презентацији нових могућности COBISS-а. Андреја Крајнц (Andreja Krajnc) из ИЗУМ-а, предочила је тренутно стање и будући развој нормативних записа у COBISS-у, док је Романа Мухвич Шумандил (Romana Muhvič Šumandl), такође из ИЗУМ-а, представила најзначајнија достигнућа чланова COBISS мреже. Надовезала се Весна Стевановић, руководилац Националног COBISS центра у Србији, истичући значај овог система као извора информација за различите истраживачке пројекте. За крај сегмента, своја искуства у настави каталогизације пренеле су доц. др Кристина Фелвари (Kristina Feldvari) и студенткиња Изабел Здравчевић (Izabel Zdravčević) са Одсека за информацијске знаности у Осијеку. Оне су изнеле искуства студената основних и постдипломских студија Одсека за информацијске знаности у Осијеку који су у новембру 2020. године били укључени у радионицу за каталогизацију у оквиру тестне COBISS базе.

Организатори се сваке године труде да представе нове домете и на пољу каталогизације, па су тако и овога пута учесницима приказали демо-верзију нове генерације COBISS4 апликације која се убрзано развија у ИЗУМ-у. Нову COBISS4 апликацију представила је Зденка Каменшек (Zdenka Kamenšek), док је прототип софтвера за каталогизацију представила Невенка Зупанчић (Nevenka Zupančič).

Свечани завршетак првог дана Конференције и обележавање 30. рођендана ИЗУМ-а најавила је др Јернеја Ферлеж (Jerneja Ferlež) у свом излагању загонетног наслова „Чоколада, гориво, политика и информације (Chocolate, fuel, politics and information)”. Др Ферлеж је подсетила на историјске чињенице о месту на коме је изграђена зграда у којој се данас налази

ИЗУМ. Помоћу архивске грађе и фотографија, успела је учесницама да дочара период од почетка до 60-их година 20. века. Осврнула се и на чувену посету Јосипа Броза Тита Марибору, који је свечано дочекан управо поред места данашње зграде ИЗУМ-а, као и на везу тог краја са фабриком чоколаде *Мирум*.

Како је целу Конференцију обележио јубилеј 30. година ИЗУМ-а, на крају дана свечано су уручене захвалнице свима који су допринели његовом раду. Организатори су овом приликом најавили документарни филм о оснивању и раду ИЗУМ-а, у коме је значајан допринос својим интервјуима дао и Милорад Вучковић, дугогодишњи начелник Центра за узајамну каталогизацију Републике Србије.

Поједини сегменти рада Конференције су традиционално резервисани за представнике националних COBISS центара, који ову прилику користе за промоцију и презентовање својих активности и даљих планова рада. Тако су првог дана Конференције активности својих Центара представили: Азра Смајић Гачевић из Националног COBISS центра Босне и Херцеговине и Вјенцеслава Шеваљевић из Националног COBISS центра Црне Горе. Следећег дана своје активности представили су: Жаклина Гјалевска из Националног COBISS центра Македоније, Жељка Комленић из Националног COBISS центра Републике Српске и Даниела Василева из Националног COBISS центра Бугарске. Сви представљени национални COBISS центри показали су значајан напредак у своме раду и жељу за унапређивањем постојећих и увођењем нових програма.

Другог дана Конференције преовлађивале су теме које се односе на отворени приступ као и одговорно управљање истраживачким подацима (Responsible Research Data Management – RRDM). О улози библиотека у подршци отвореном приступу говорила је менаџерка из EOSC Удружења³ Сара Џонс (Sarah Jones), док је сервисе подршке отвореној науци, које развија ИЗУМ представио Миран Петек (Miran Petek) из ИЗУМ-а. Миро Пушник (Miro Pušnik), директор Централне техничке библиотеке Универзитета у Љубљани, изложио је неопходност припреме истраживачких података и њихово коришћење у другим истраживањима у складу са FAIR принципима (FAIR Data Principles⁴). За научнике из Србије ови принципи нису довољно познати и може се закључити да служе за планирање управљања подацима и њихов отворени приступ, али и њихову

³ EOSC – European Open Science Cloud

⁴ FAIR – Findable, Accessible, Interoperable and Reusable

употребу у новим истраживањима, чиме се значајно скраћују време и ресурси.

О начинима вредновања научноистраживачког рада, који се у Словенији заснивају на библиографским подацима из COBISS система, говорио је магистар Јанез Југ (Janez Jug) из Централне библиотеке друштвених наука Факултета друштвених наука Универзитета у Љубљани.

О новим верзијама SICRIS апликације, новим функцијама у COBISS3, COBISS+ и MCOBISS апликацијама говорили су Андреј Коршец (Andrej Korošec), Тања Журан Путора (Tanja Žuran Putora) и Јанита Тацер Слана (Janita Tacer Slana).

Завршно предавање Андреја Крајнца из ИЗУМ-а односило се на (не) приступачност веб-садржаја за угрожене групе корисника, који се свакодневно суочавају са бројним проблемима приликом приступа информацијама у дигиталном облику. Решење види у обезбеђивању доступности свих услуга које пружају библиотеке.

COBISS конференције су изврсно место за научно и стручно усавршавање, али и пријатно место за упознавање колега сличних интересовања и размену знања и искустава. Са нестрпљењем очекујемо представљање нових активности и нових домета ИЗУМ-а на следећој конференцији.

Бојан Ђорђевић
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет
 nalesko1965@gmail.com

УДК 014.3ЖЕНА ДАНАС"1936/1949"(049.32)

СА МАРГИНЕ НА МАРГИНУ – ПА БИБЛИОГРАФИЈА

Костић, Лариса и Емилија Аћимовић. *Жена данас (1936–1940): библиографија*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2021.

1.

Није данас тешко уочити несразмеру између социјалистичког културног дискурса који је у нас преовлађивао готово пола столећа и истраживачког прегнућа усмереног на проучавање тзв. левичарске литературе, нарочито оне пре Другог светског рата и револуције. Предратна левичарска, криптокомунистичка периодика (ако изузмемо илегални часопис *Пролећер*) тек спорадично је долазила у фокус културноисторијских, па и књижевноисторијских изучавања. То се још израженије испољава када је реч о часописима који су били првенствено намењени женској читалачкој публици, и које су, често, уређивале жене. У њима се, поред левичарског – право говорећи комунистичког – дискурса, готово по правилу афирмисао и онај феминистички, па и феминистички.

Такав је случај и са часописом *Жена данас*, тј. његовом предратном серијом.¹ Из много разлога овај часопис је занемариван у истраживањима, а

¹ Иако је уврежено мишљење да је *Жена данас*, лист који је био орган Антифашистичког фронта жена, и који је покренут 1943. године, те излазио до 1981, у ствари обновљени предратни часопис, има много елемената и чињеница које оповргавају овакав приступ. О томе би требало на неком другом месту подробно расправљати. Стога је сасвим оправдано што је урађена библиографија предратног часописа, који је излазио у одређеним друштвеним и политичким околностима, и био заправо часопис маргине, и женске и левичарске, за разлику од наследника, који је био орган једне од владајућих организација, као и део читавог низа таквих листова, на челу са неизбежним *Комунистџом*. Уосталом, у послератно доба, у часопису под истим именом, није се превише реферисало на онај који је излазио пре Другог светског рата, нарочито када су неке од предратних уредница и сарадница пале у политичку немилост (пре свих Митра Митровић).

то се наравно наставило и у промењеним друштвеним околностима, након пропасти Југославије и промене друштвеног и политичког модела. Тако је и овај часопис, попут многих других, поделио судбину да у своје време, када је био штампан, буде на маргини, а да то остане и у време испуњења већине идеала његових уредника и сарадника, те у време рушења тих идеала. Тако је *Жена данас* из периода пре Другог светског рата остала до скорих дана запостављен и скрајнут периодик о коме се углавном начелно писало, и то у оквиру већих, синтетичких прегледа. Стога је одлична идеја да се овај часопис представи данашњим књижевним и културним историчарима пре свега, али и свим другим заинтересованим читаоцима. То су на најбољи начин урадиле Лариса Костић и Емилија Аћимовић, израдивши библиографију *Жена данас*.

2.

Часопис *Жена данас* излазио је од 1936 (први број појавио се октобра те године) до 1940. године (последњи број је обухватао август и септембар те године). Изашло је укупно 29 бројева који садрже 650 библиографских јединица.

Жена данас јесте један од оних мимикријских листова којима се служила тада забрањена и илегална Комунистичка партија Југославије (такав је, рецимо, био и *Стиудент*, али и још неки листови). Иако формално намењен женској читалачкој публици, превасходно едукативно-забавног карактера, часопис је одражавао левичарски, а у неким својим видовима и револуционарни поглед на друштво.

Намењен женама – уређивале су га жене. Биле су то, хронолошким редом, Радмила Димитријевић, Олга Тимотијевић, Мира Вучковић и Љерка Бабић. Но, у складу са већ истакнутом мимикријском природом часописа, конце су у ствари вукле припаднице Савеза комунистичке омладине и Комунистичке партије, попут Митре Митровић, Олге Алкалај, Душице Стефановић, Фани Политео, Милке Жицине и других. Неке од њих биле су и ауторке запажених, а често и програмских чланака у *Жена данас*.

Значачки урађена библиографија овог часописа пружа нам јасан поглед на његову структуру, даје својеврсну тематску мапу и открива проблеме који су у часопису третирани. Ауторке библиографије листа *Жена данас* учиниле су велики напор да она буде јасно огледало овога часописа. Стога су, поред информација које нуде сами наслови текстова у часопису, донеле и бројне анотације у виду кратких описа библиографских јединица, као и

пратећих илустрација и фотографија. Притом су се руководиле значајем садржаја поједине библиографске јединице. Ове анотације не само што обогаћују доживљај читалаца библиографије (поготово када су у питању илустрације), и не само што пружају додатне информације, већ указују на онај дубински слој и суштински дискурс текстова у часопису, често прикривен и мимикриран.

Велики напор ауторке библиографије су уложиле у разрешавање питања ауторства чланака. У великом броју случајева чланци су потписани псеудонимима или иницијалима (који су пак и сами били понекад псеудонимизовани). Са једне стране, то су чинили аутори и ауторке који због своје комунистичке провенијенције, која је наравно била позната и цензорима, нису смели да се потпишу (Митра Митровић, Војка де Мајо, Оскар Давичо, Милован Ђилас, Јован Поповић, Хасан Кикић). Са друге стране, у часопису су сарађивали и аутори грађанске оријентације, али са симпатијама према левичарском, па и комунистичком покрету, те и они често нису на примарном нивоу откривали своје ауторство (Живојин Балугџић, Јаша Продановић, Иван Рибар, а када су у питању илустрације Љубица Цуца Сокић). Највећи број псеудонима и иницијала разрешен је у овој библиографији.

Библиографија *Жене данас* урађена је по свим стандардима за израду јединственог описа библиографских јединица, те свака јединица садржи тачно одређене идентификацијске елементе и има устаљени редослед са утврђеним значењем. Тако систематизоване и класификоване, ове библиографске јединице верно одражавају унутрашњу структуру часописа *Жена данас*, као и његову суштинску тематску кохезију, а што указује да је часопис имао јасно профилисан карактер и да је био садржајно доследно усмерен.

Библиографија часописа *Жена данас* опскрбљена је и предговором, право говорећи студијом Ларисе Костић, једне од ауторки, која најпре тематизује сам часопис, представља његову структуру и његове уреднице и сараднике, а у другом делу детаљно објашњава принципе израде саме библиографије.

Посебну вредност овој библиографији дају регистри. Поред именског регистра, ту је и одлично урађен, прегнантан а веома информативан, предметни регистар. Свако ко се бавио изградом библиографије периодике зна колико је тешко за један разнородан и широк спектар појмова (што је иманентно периодичним публикацијама) изградити предметни регистар. Ауторке су ту показале завидну вештину у повезивању појмова (служећи

се хијерархијским увезивањем), али и осећај за меру, тако да предметни регистар не буде каталoшки списак већ поуздано средство које ће посвећеног читаоца водити кроз меандре часописа који је предмет библиографије. Тако се из предметног регистра види које су то очигледно носеће теме у *Жени данас*. Далеко највише чланака посвећено је женама – њиховом положају у друштву, проблемима брака и породице, медицине и хигијени жене, те месту жене у политичком животу. Друга значајна тема су деца, такође често у вези са женама, мајчинством и васпитањем. Велики број текстова у *Жени данас* захвата сфере образовања, васпитања и рада. У часопису је била веома заступљена књижевност, и то како у виду књижевних текстова (углавном поезије), тако и кроз критичке чланке о књижевним делима југословенских, али и чешких, руских и немачких списатеља. Такође, посебно вредни прилози у *Жени данас* били су посвећени нашим, али и страним уметницама и књижевницама у виду својеврсних портрета (Бете Вукановић, Селене Дукић, Селме Лагерлеф и других). Но, предметни регистар зорно указује и на „прећутане” теме, што јасно сведочи о томе колико је овај часопис био под контролом и упливом Комунистичке партије и њене политике. Иако је, наиме, излазио у бурним временима, у часопису се готово не тематизује рат, као претња која се надвија над Европом (1936–1938), и као реалност европског простора (1939–1940). Једино је јасно исказан став према грађанском рату у Шпанији, и то зато што су у њему активно на страни демократске владе учествовали и комунисти. Но, када је у питању немачка агресија, осим једног чланка из октобра 1939. године, који је више пацифистички и у коме се рат уопштено осуђује, не може се наићи на јасно одређење према нацистичком походу. То је било сасвим у складу са почетном неутралношћу Совјетског Савеза, Интернационале и саме југословенске Комунистичке партије, који су тај рат видели као империјалистички и подједнако осуђивали обе стране. Једна дубинска анализа показала би још оваквих уредничких приступа и још више потврдила везу часописа *Жена данас* са политиком Комунистичке партије Југославије у годинама уочи окупације земље.

3.

Библиографијом предратног часописа *Жена данас*, Л. Костић и Е. Аћимовић наставиле су самозатајан рад који је отпочео на пројекту Института за књижевност и уметност посвећеном периодици, а данас траје у оквиру Одељења периодике у истом институту. Но, ова библиографија,

посвећена релативно маргиналном – и маргинализованом – часопису, следи и један правац који се у Институту за књижевност и уметност усталио и показао све своје добре стране. Наиме, постоји пракса да се одређене књижевне, али и друге публикације, представе упоредо на два начина – библиографијом и тематским зборником. Тако истраживачи, захваљујући библиографији, имају на шта да се реферирају, а сам часопис који је предмет истраживања добија најширу могућу истраживачку пажњу. Овај паралелни приступ – тематски зборник и библиографија – већ је примењен на тзв. нову серију *Српскої књижевної іласника* (библиографију је израдио Станиша Војиновић), на *Нову Европу* (библиографију је израдила Марија Циндори Шинковић), на часопис *Руски архив* (библиографију су израдиле Драгана Грујић и Гордана Ђоковић), те на лист *Женски њокреї* (библиографију су израдиле Јованка Пољак и Оливера Иванова). То је, дакле, случај и са *Женом данас*, часопису којем је посвећен тематски зборник који је у штампи. А њему, као и у наведеним примерима, претходи ова библиографија, узорна и професионално урађена. Тако се посао одавно покренут у Институту за књижевност и уметност достојно и истрајно наставља.

Александра С. Трговац
 Универзитетска библиотека
 „Светозар Марковић”, Београд
 aleksandra@unilib.rs

УДК 81'33(049.32)
 004.822(049.32)
 02:004(049.32)

ДОМЕТИ СРПСКО-НЕМАЧКОГ ПАРАЛЕЛНОГ ЛИТЕРАРНОГ КОРПУСА

Андоновски, Јелена. *Паралелни српско-немачки корпус књижевних шекспирова: израда, проналажење информација и семантички веб*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2021.

Монографска публикација *Паралелни српско-немачки корпус књижевних шекспирова: израда, проналажење информација и семантички веб* представља приређени текст докторске дисертације *Мрежа ошворених повезаних података и језички ресурси у процесу израдање српско-немачког литеарног корпуса* коју је Јелена Андоновски одбранила 2020. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Публикација припада едицији „Хомилије” коју чине научне монографије, а углавном су у њој заступљене приређене докторске дисертације.

Јелена Андоновски је своје знање и десетогодишње искуство рада у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”, најпре на пословима каталогизације и предметне и стручне класификације монографских публикација, затим као део тима за опис дигиталних колекција и објеката, а потом и као члан Групе за језичке технологије Универзитета у Београду у оквиру које ради на припреми паралелних текстова и успостављању нових паралелних корпуса, објединила у овој изузетној научној монографији.

Монографска публикација Јелене Андоновски обима преко 300 страна, уобличена је у девет поглавља, а доноси преглед паралелних корпуса и њиховог значаја, потом развоја и значаја паралелних корпуса који укључују српски језик, методологију проналажења информација и веза корпуса са семантичким вебom и израдом првог српско-немачког паралелног корпуса, све до изузетно корисних прилога и веома обимне, актуелне и информативне библиографије са преко 200 библиографских јединица.

У самом уводу публикације истакнут је значај корпусне лингвистике и паралелних корпуса у изучавању књижевних текстова, уз повезивање корпуса са семантичким вебом, примену механизма за проналажење информација коришћењем постојећих језичких алата и ресурса и примену софтвера за паралелизацију. Нарочито се апострофира значај библиотека и библиотечких ресурса у погледу семантичког веба и наглашава се улога библиотекара који могу активно учествовати у најразличитијим истраживањима, па и у области рачунарске лингвистике.

Дефиниција, улога и значај паралелних корпуса изузетно су детаљно представљени, а аспект ауторских права и коришћења садржаја корпуса описан је и истакнут као незаобилазан почетни корак. Нарочит квалитет представља исцрпан преглед развоја постојећих паралелних корпуса у Србији који укључује и вишејезичне корпусе (Платонова *Рейублика*, Орвелова 1984, *Пуџ око свейџа* Жила Верна) и двојезичне корпусе (СрпФранКор, СрпЕнГКор, Библиша) као основу за настанак немачко-српског корпуса (СрпНемКор). Већину поменутих корпуса одржава и развија Група за језичке технологије. На информативан начин представљена је методологија рада на паралелном корпусу – прикупљање, дигитализација, обрада текстова, примена електронских морфолошких речника српског језика, анотација корпусног материјала, те паралелизација.

Посебну вредност ове научне монографије представљају поглавља 4 и 5 која се баве проналажењем информација и семантичким вебом као основом израде једног паралелног корпуса. Појмови и њихов значај су прецизно и обимно описани и представљени читаоцима, од појма метаподатак, стандарда за израду метаподатака, оптичког препознавања карактера, препознавања именованих ентитета до структуре семантичког веба, стандарда за описивање значења података – RDF¹, мреже отворених повезаних података – LOM², ресурса семантичког веба – DBpedia, Википодаци, система за организацију знања, те улоге библиотека и библиотекар у овим доменима. Сваки сегмент израде једног паралелног корпуса детаљно је описан. Тако конципиран садржај може послужити студентима библиотекарства и информатике, као и библиотекарима који улазе у свет дигиталних библиотека и проналажења информација у њима као незаобилазан извор неопходних сазнања о овим значајним темама.

¹ Resource Description Framework

² Linked Open Data

Нови научни допринос, како дисертације тако и приређене научне монографије, изражен је кроз свеобухватан и вишезначан немачко-српски паралелни литерарни корпус СрпНемКор. Садржински гледано, корпус се састоји од 14 романа – седам је изворно написано на немачком језику (немачки и аустријски аутори) и преведено на српски, а осталих седам је оригинално написано на српском језику и преведено на немачки. Дела су настала у другој половини 20. или почетком 21. века. Критеријуми за одабир дела за корпус били су: награђиваност аутора, доступност дела на оба језика у српским библиотекама, популарност дела код читалаца и обимност дела (из крајње практичних разлога). Ауторка истиче значај Аустријске библиотеке у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”, координацију рада са Институтом Гете и Катедром за германистику Филолошког факултета у Београду, те сарадњу са Групом за језичке технологије као стубовима ослонца за одабир текстова, обраду истих и израду паралелног корпуса СрпНемКор.

Све описане фазе примењене су у изради овог паралелног корпуса. Процесу претходи дигитализација штампаног текста и обрада текста алатима за оптичко препознавање карактера. Следи израда структурних анотација применом XML³ етикета, графова за обраду реченица и регуларних израза, паралелизације програмским пакетом ACIDE који је практично представљен у свим корацима уз анализу и указивање на проблеме који се јављају приликом рада. Формална анотација текстова извршена је кроз оквир дигиталне библиотеке Библиша, а подразумева доследно унете метаподатке на оба језика: УДК број, име аутора, наслов, број страна, сажетак, место издавања, издавач, година издавања и име преводиоца. Сви метаподаци омогућавају услове за квалитетно проналажење информација у паралелном корпусу и двојезичну претрагу текста. Овако структуриран процес омогућио је и допуну постојећих лексичких ресурса, израду ограниченог немачко-српског речника директном ексцерпцијом из изграђеног корпуса. Као најзначајнији домет издваја се укључивање овог речника у мрежу отворених повезаних података из области лингвистике, а заснован је на семантичким везама између њих.

Будући да је ауторка дипломирала, одбранила мастер рад и докторирала из области библиотекарства и информатике, незаобилазна је њена намера да у тексту ове публикације доследно нагласи улогу библиотека и библиотекара и у истраживањима овог типа. Јасна улога огледа се у

³ eXtensible Markup Language

чињеници да библиотеке поседују грађу, да библиотекари у њима обављају процес дигитализације, доделу метаподатака дигиталним документима, као и да каталози библиотека и нормативне датотеке постају део мреже отворених повезаних података.

Весна Р. Живковић

Градска библиотека у Новом Саду

vesna_zvkvc@yahoo.co.uk

УДК 821.134.2-4(049.32)

ИСТОРИЈА КЊИГЕ У АНТИЧКОМ СВЕТУ

Ваљехо, Ирене. *Зайисано у бескрају: насџанак књиџе у античчком свејју*.
Београд: Лагуна, 2021.

Шпанска ауторка Ирене Ваљехо (Сарагоса, 1979) докторирала је класичне филолошке науке и до сада је објавила неколико запажених романа и збирки есеја. Књига *Зайисано у бескрају: историја књиџе од античких времена*, објављена 2019. године, постигла је изузетан успех: преведена је на преко 30 језика и добила више значајних награда; поред осталих и шпанску Националну награду за есеј (Premio Nacional de Ensayo). Продата је у преко сто хиљада примерака и добила је похвале нобеловца Марија Варгаса Љосе (означио ју је као ремек-дело) и аргентинско-канадског есејисте, романописца, преводиоца и издавача Алберта Мангела. Књигу је 2021. године за српско тржиште објавила Лагуна – једна од највећих и најутицајнијих издавачких кућа у Србији, а са шпанског језика на српски дело је превела Драгана Бајић.

Написана у форми есеја и својеврсног путописа, књига на интересантан и пријемчив начин, живописним и често поетичним језиком, приповеда о постанку књиге у античком свету, а ауторка вешто и зналачки прожима историјске чињенице са личним искуствима и запажањима. Ваљехова у прологу истиче да је ова прича покушај да се продужи пустоловина ловаца на књиге, и да би она волела да буде њихова „сапутница у потрази за изгубљеним рукописима, непознатим причама и гласовима који тек што нису занемели” (стр. 19).

Први део књиге „Грчка замишља будућност” отвара поглавља о славном египатском граду Александрији – *граду уживања и књиџа*, о најстаријим библиотекама на Блиском истоку, као и о Александријској библиотеци на чијим су полицама „укинуте границе” и где су „заједно живели, најзад у миру, речи Грка, Јевреја, Египћана, Иранаца и Индијаца” (стр. 42). Ауторка посебну пажњу посвећује Хомеру и *Илијади* и *Одисеји*, „које су биле више

од забаве за очарану публику, одраз снова и митологија древних народа” (стр. 91) и Калимаху Киренском – „првом картографу књижевности” и „оцу библиотекара” (стр. 159), али и осталим знаменитим државницима, писцима, филозофима тог времена: Александру Македонском, Хесиоду, Хераклиту, Сапфо, Есихилу, Херодоту, Платону, Клеопатри, Јулију Цезару итд. Ваљехова пружа увид у процес развоја и ширења писмености, истичући притом материјале на којима се писало (камен, глинене таблице, папирусне свитке, пергамент) те истражује колико су књиге коштале у доба античке Грчке, ко су били људи који су умели да читају, какву врсту образовања су добијали учени Грци, садржај текстова које је у Египту писао обичан свет. Такође, описује три разарања Александријске библиотеке и запажа да се историја првих књига често завршава у ватри (стр. 231), а да чак и данас, док читамо странице њене књиге, на неком месту у свету гори нека библиотека (стр. 229).

На крају првог дела књиге, у поглављу насловљеном „Ето како смо постали тако чудни” ауторка закључује да смо управо захваљујући Александрији постали крајње чудни: преводиоци, космополите и људи с памћењем, иако су заборав, нестанак завештања речи, шовинизам и језичке зидине постали уобичајени (стр. 265).

У другом делу књиге, како већ наговештава сам наслов „Римски друмови”, у ауторкином средишту пажње је историја књижевности старог Рима, којој је нескривени узор била старогрчка књижевност. Ауторка истиче чињеницу да латинска књижевност није настала природно већ је зачета „по наруџбини, *in vitro*” (стр. 277), односно 240. године п. н. е. да би се прославила победа Рима над Картагином. Као и у претходном делу књиге, ауторка поставља питање ко је у римској цивилизацији умео да чита и ко је имао књиге, и закључује да нема назнака свеобухватног образовања какво је постојало у антици, образовање је било добровољно и скупо, те да вештине писања и читања нису биле једнообразне код мушкараца и жена, нити у сеоским и градским срединама. Истиче да се тек око I века п. н. е. први пут назире постојање оних који читају из задовољства, а без великог богатства и друштвених тежњи (стр. 314). Посебну пажњу Ваљехова је посветила песнику Марцијалу – првом аутору који се заинтересовао за појаву кодекса – књиге са страницама која постепено замењује дотадашњи папирусни свитак, и песнику Овидију, као и његовом делу *Умеће љубави* – приручнику у стиху за учење ступања у љубавну везу, која је сматрана неморалном и опасном књигом, те ју је цар Октавијан Август забранио у јавним библиотекама. По ауторкином мишљењу управо ова епизода је у

Европи најавила „морализаторску цензуру” и „опседнутост контролом” (стр. 373).

У истом оптимистичном духу као у својим уводним разматрања, када је закључила да је књига „положила испит времена и показала да је тркач на дуге стазе” (стр. 18), ауторка и у једном од завршних поглавља књиге истиче да је проналазак књиге можда и „највећа победа наше жилаве борбе против уништавања” (стр. 423).

Оно што доприноси посебној врсти аутентичности, а самим тим и вредности књиге, јесу ауторкине реминисценције на време студирања у Фиренци и боравак током истраживачке стипендије на Оксфорду, као и њени осврти на савремену књижевност: *Фаренхајт 451* Реја Бредберија, *Чийач* Бернхарда Шлинка, *Име руже* Умберта Ека, *Ойкривање самоће* Пола Остера итд., као и прављење занимљивих аналогича са темама из прошлости. Ауторка уноси личну ноту дефинишући и свој однос према књигама – „Одрасла сам, али и даље имам нарцистички однос с књигама” (стр. 112) и библиотекарима – „чувари дроге” који „потхрањују нашу зависност од речи” (стр. 162).

Из садржаја и стила књиге читалац увиђа да је Ваљехова заиста посвећено и пасионирано, чак емотивно и лично, приступила истраживању теме, а потом и самом писању, и вероватно је значајан разлог великих тиража широм света управо то што није у питању један у низу хладно и сувопарно написаних историјских прегледа настанка књиге. Приметно је ауторкино изванредно познавање историје, књижевности и уметности, које се, ненаметљиво и не ометајући главни ток наратива, провлачи готово кроз сваку реченицу. Једина замерка може да се односи на ауторкино повремено изостављање извора које цитира: нпр. цитира Плутархове речи, а не наводи одакле је преузела цитат (стр. 181).

Имајући у виду утицај издавача књиге, као и важност теме коју ауторка обрађује на оригиналан, непосредан и занимљив начин, притом не одступајући од научног стила, са разлогом се може претпоставити да ће ова књига допрети до већег броја читалаца и на њих оставити позитиван утисак, те постати драгоцен део кућних библиотека.

Преводу

ИФЛА-УНЕСКО МАНИФЕСТ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ 2022¹

Слобода, благостање и напредак друштва и појединаца основне су људске вриједности. Оне се могу достићи само кроз способност добро информисаних грађана у остваривању њихових демократских права и активним учешћем у друштву. Конструктивно учешће и демократски развој зависе од задовољавајућег образовања, као и од слободног и неограниченог приступа знању, идејама, култури и информацијама.

Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за цјеложивотно учење, самостално доношење одлука и културни напредак појединаца и друштвених група. Она подржава здрава друштва знања кроз пружање приступа и омогућавање стварања и дијељења знања свих врста, укључујући научно и локално знање без комерцијалних, технолошких и законских ограничења.

У свакој нацији, посебно у свијету који се развија, библиотеке помажу да право на образовање и учествовање у друштвима знања као и у културном животу заједнице буду доступни што већем броју људи.

Овај манифест проглашава да организација УНЕСКО вјерује да су јавне библиотеке животно снага образовања, културе, инклузије и информисања те да су неопходни чиниоци за одрживи развој, као и за испуњење мировног и духовног благостања свих појединаца.

УНЕСКО позива државне и локалне владе да подрже јавне библиотеке и да се активно заузму за њихов развој.

Јавна библиотека

Јавна библиотека је локални центар информација који омогућава да све врсте знања и информација буду одмах на располагању корисницима. Она чини основну компоненту друштва знања, константно се прилагођавајући новим видовима комуникације како би пружила универзални приступ информацијама и омогућила смислену употребу истих за све

¹ <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2228>

кориснике. Она обезбјеђује јавно доступан простор за стварање знања, дијелење и размјену информација и култура, као и промоцију грађанског ангажовања.

Библиотеке обликују заједницу, проактивно долазећи до нових корисника и уз ефективно слушање, подржавају дизајн услуга које одговарају локалним потребама и доприносе побољшању квалитета живота. Јавност има повјерење у своју библиотеку, а заузврат, дужност јавне библиотеке је да проактивно одржава своју заједницу информисаном и свјесном.

Услуге јавне библиотеке почивају на начелу једнаког приступа за све, без обзира на старосну доб, етничку припадност, род, религију, националност, језик, друштвени статус или било које друго обиљежје. Посебне услуге и грађа морају бити обезбијеђени за оне кориснике који из било ког разлога не могу користити редовне услуге и грађу, на примјер за припаднике језичких мањина, особе са инвалидитетом, оне који имају слабе ИТ вјештине, који су недовољно писмени или се налазе у болници или затвору.

Обавезно је да све старосне групе могу наћи грађу која одговара њиховим потребама. Збирке и услуге морају обухватати све врсте одговарајућих медија и модерне технологије, као и традиционалну грађу. Од темељног значаја је да су високог квалитета и да одговарају локалним потребама те да одражавају језичку и културолошку разноврсност заједнице. Грађа треба да одражава савремене трендове и еволуцију друштва, као и сјећање на протекла људска настојања и идеје.

Збирке и услуге не треба да подлијежу било каквом облику идеолошке, политичке или вјерске цензуре, као ни комерцијалним притисцима.

Задаци јавне библиотеке

Језгро услуга јавне библиотеке треба да чине сљедећи најважнији задаци који се односе на информације, описмењавање, образовање, инклузивност, учешће грађана и културу. Путем ових најважнијих задатака, јавне библиотеке доприносе одрживим циљевима развоја као и стварању праведнијег, хуманијег и одрживијег друштва.

- Омогућавање приступа широком спектру информација и идеја без цензуре, подржавајући формално и неформално образовање на свим нивоима као и цјеложивотно учење, а тиме и континуирану, добровољну и самосталну потрагу за знањем свим људима у свим њиховим фазама живота;

- Пружање прилике за лични креативни развој и подстицање маште, креативности, радозналости и емпатије;
- Стварање и јачање читалачких навика код дјеце од рођења до одраслог доба;
- Иницирање, подршка и учествовање у књижевним активностима и програмима како би се створиле вјештине читања и писања, као и олакшавање развоја медијске и информационе писмености те вјештина дигиталне писмености за људе свих старосних група, а све у духу опремања информисаног, демократског друштва;
- Пружање услуга заједници лично и путем дигиталне технологије, омогућавајући приступ информацијама, збиркама и програмима кад год је то могуће;
- Обезбјеђивање приступа информацијама о друштвеној заједници и могућностима за организовање заједнице за све грађане, у знак признања улоге библиотеке у самом језгру друштвеног ткива;
- Обезбјеђивање приступа научним сазнањима, као што су резултати истраживања и информације о здрављу које могу утицати на животе корисника, као и омогућавање учешћа у научном напретку;
- Пружање одговарајућих информационих услуга локалним предузећима, удружењима и групама људи сличних интересовања;
- Очување и приступ локалним и аутохтоним подацима, знању и наслијеђу (укључујући усмену традицију), стварајући окружење у ком локална заједница може активно учествовати у идентификовању грађе која треба да се сакупи, очува и дијели у складу са жељама заједнице;
- Његовање дијалога међу културама и фаворизовање културне разноликости;
- Промовисање очувања и приступа културном изражавању и наслијеђу, уважавање умјетности, отворен приступ научним сазнањима, истраживању и иновацијама приказаним у традиционалним медијима као и у дигитализованим и онима који су и креирани у дигиталном формату.

Финансирање, правни прописи и мреже

Приступ јавној библиотеци и њеним услугама у принципу треба да је бесплатан. За јавну библиотеку су одговорни локални и државни органи управе. Њен рад треба да се одвија на основу посебних и ажурираних

правних прописа у складу са међународним уговорима и споразумима. Финансирање треба да је на локалном и државном нивоу. Она треба бити суштински елемент сваке дугорочне стратегије у области културе, снабдијевања информацијама, описмењавања и образовања.

У дигитално доба, прописи заштите ауторских права и интелектуалног власништва морају обезбиједити јавним библиотекама могућност пружања приступа дигиталном садржају под разумним условима као што је то случај и са физичким ресурсима.

Да би се обезбиједила координација и сарадња библиотека на националном нивоу, прописи и стратешки планови, такође, морају дефинисати и промовисати националну библиотечку мрежу засновану на усвојеним стандардима услуга.

Мреже јавних библиотека морају бити организоване у сагласности са националним, регионалним, истраживачким и специјалним библиотекама, као и са библиотекама у основним и средњим школама и на универзитетима.

Свакодневни рад и управљање

Треба бити утврђена јасна политика која ће дефинисати циљеве, приоритете и услуге, у складу са потребама локалне заједнице. Локално знање и укљученост заједнице су драгоцјени у овом процесу и локална заједница треба учествовати у доношењу одлука.

Јавну библиотеку треба ефикасно организовати и одржавати професионалне стандарде рада.

Услуге обавезно требају бити физички и дигитално доступне сваком члану заједнице. То захтијева добру локацију и опремљеност зграде, одговарајуће просторије за читање и учење као и одговарајућу технологију, те одговарајуће радно вријеме у складу са потребама корисника. То се подједнако односи и на теренске услуге за оне који не могу да посјеђују библиотеку.

Библиотечке услуге треба прилагодити различитим потребама заједнице у руралним и градским подручјима као и потребама маргинализованих група, корисника са посебним потребама, вишејезичним корисницима, те аутохтоним припадницима унутар заједнице.

Библиотекар је активни посредник између корисника и извора информација, како дигиталних тако и традиционалних. Довољан број људских и материјалних ресурса као и професионално и континуирано

образовање библиотекара, да би се испунили изазови садашњости и будућности, неизоставни су за пружање адекватне услуге. Руководство треба консултовати библиотечке стручњаке о квантитативној и квалитативној дефиницији задовољавајућих ресурса.

Образовни и проширени програми образовања корисника неопходни су како би они имали користи од свих извора.

Фокус тренутних истраживања треба бити на процјени утицаја библиотеке и прикупљању података како би се званичницима приказале друштвене користи библиотеке. Статистичке податке треба прикупљати дугорочно, будући да се користи библиотека у друштву често виде у наредним генерацијама.

Партнерство

Успостављање партнерских односа је кључно за библиотеке како би досегле широк и разнолик круг корисника. Сарадња са релевантним партнерима – на примјер, групе корисника, школе, невладине организације, библиотечка удружења, предузећа и стручњаци на локалном, регионалном, националном као и интернационалном нивоу – мора бити осигурана.

Примјена Манифеста

Позивају се званичници на државним и локалним нивоима, као и шира библиотечка заједница, у цијелом свијету, да примијене начела из овог манифеста.

Одобрено од стране Управног одбора ИФЛА-е.
18. јул 2022.

*Превела, исјред Друштва библиотекара
Републике Српске, Невенка Јовичић*

МИСИЈА САВРЕМЕНЕ ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ¹

Шта је ново у Манифесту за јавне библиотеке

Допуњени Ифла/Унеско Манифест за јавне библиотеке која је изашао 2022. године преиспитује улогу јавне библиотеке надовезујући се на претходне верзије како би се што детаљније приказало на који начин библиотеке данас служе својим заједницама.

У наставку ћете пронаћи преглед неких кључних додатака који се могу наћи у допуњеном Манифесту.

Одрживи развој

Допуњени Манифест потврђује да библиотеке доприносе циљевима одрживог развоја Уједињених нација. Допуњени текст повезује кључне аспекте мисије библиотека у областима које се односе на информисање, писменост, образовање и културу са изградњом праведнијих, хуманијих и одрживијих друштава.

Библиотеке у друштвима знања

Развили су се и проширили начини приступања информацијама и начини њиховог коришћења. Допуњени Манифест приказује улогу јавне библиотеке у стварању друштава знања кроз помагање свим члановима друштва да приступе знању, створе га, осмисле и поделе.

Наглашава се да библиотеке подржавају здрава друштва знања тако што обезбеђују приступ и омогућавају стварање и дељење знања свих врста, укључујући научно и локално знање без комерцијалних, технолошких или законских препрека.

¹ Текст је у оригиналу, на енглеском језику, доступан на адреси: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2007/1/The%202022%20IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%20at%20a%20Glance.pdf>

Пажња је више усмерена на удаљени и дигитални приступ информацијама и грађи, као и правним питања везаним за приступ у дигиталној ери. Такође се наглашава приступ компетенцијама и везама потребним за премошћавање дигиталног јаза. Мисија библиотека је проширена на развој медијске и информатичке писмености и дигиталних вештина у духу оснаживања информисаних, демократских друштава.

Мисија савремених јавних библиотека која се стално развија

Претходне верзије	Допуна
Подстицање маште и креативности код деце и младих	Пружање могућности за лични креативни развој и подстицање маште, креативности, радозналости и саосећајности
Стварање и неговање читалачких навика код деце од раног узраста	Стварање и оснаживање читалачких навика код деце од рођења до адолесценције
Приступ информацијама и грађи	Пружање услуга како у личном контакту тако и на даљину помоћу дигиталних технологија
Свест о културном наслеђу, уважавање уметности, научних достигнућа	Очување и приступ делима културе и наслеђа, уважавање уметности, научних достигнућа, истраживања и иновација, како традиционалних тако и дигиталних
Гарантовање приступа свим облицима информација о друштвеној заједници	Гарантовање приступа информацијама о друштвеној заједници и могућностима за организовање заједнице
Гарантовање укључености, посебно када је реч о маргинализованим заједницама	Очување и приступ локалним и аутохтоним подацима, знању и наслеђу у окружењу у којем заједница може да преузме активну улогу у доношењу одлука
Свест о научним достигнућима	Приступ научним сазнањима, истраживањима и здравственим информацијама и омогућавање учешћа у напретку науке
Омогућавање развоја вештина информатичке и компјутерске писмености	Покретање, подршка и учешће у активностима и програмима описмењавања намењеним изградњи вештине читања и писања, и омогућавање развоја медијске, информатичке и дигиталне писмености за свакога

Са енглеској превела Оливера Кривошић

БИБЛИОТЕКЕ ЧУВАЈУ КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ¹

Агенда Уједињених нација 2030² за одрживи развој апелује на владе држава да ојачају напоре на заштити и очувању светске културне и природне баштине (циљ 11.4), да јавности омогуће приступ информацијама и да заштите основне слободе, у складу са националним законодавством и међународним споразумима (циљ 16.10).

Документарна грађа у свим форматима, укључујући и дигиталне, кључан је део нашег културног наслеђа. Рад са њом, њено чување и заштита како би била доступна будућим нараштајима срж је библиотечке делатности широм света. Овај облик културног наслеђа чува се у различитим типовима библиотека, укључујући специјалне, националне, академске, истраживачке и јавне библиотеке.

Нажалост, као и многи други облици културног наслеђа и документарна грађа је у сталној опасности да буде уништена. За то постоји више разлога – од занемаривања до разарања у сукобима или елементарним непогодама, па све до недостатка средстава за очување. Чувањем, заштитом и обезбеђивањем приступа документарном културном наслеђу библиотеке широм света одувек се боре против ових претњи. Уколико се друштвеној заједници омогући одржив приступ њеном наслеђу то ће подстаћи креативност, изградњу отпорног друштва и даљи развој.

Стога је од пресудног значаја да се библиотеке укључе у све дискусије и активности везане за очување и заштиту културног наслеђа, посебно у контексту Агенде 2030. Захваљујући својим разноврсним приступима и ненадмашној стручности, библиотеке су кључни партнери у сваком настојању да наше културно наслеђе буде сачувано и приступачно будућим генерацијама.

¹ Текст је у оригиналу, на енглеском језику, доступан на адреси: <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/pac/Documents/libraries-safeguarding-cultural-heritage.pdf>

² <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20DevelDevel%20web.pdf> (pristupljeno 20. 10. 2022).

Библиотеке играју активну улогу

Библиотеке на много начина активно чувају документарно културно наслеђе и обезбеђују његов дугорочни опстанак:

- Заштита документарног културног наслеђа од насиља: библиотеке Тимбуктуа

Наоружане групе су 2013. године заузеле северни Мали и Тимбукту, град познат по културном наслеђу и многобројним јавним и приватним библиотекама са непроцењивим документарним наслеђем. Да би сачували рукописе током окупације, библиотекари и волонтери, уз међународну подршку, прокријумчарили су их на сигурно у Бамако. Рукописи се од тада чувају у престоници и приступа се њиховој рестаурацији и дигитализацији. Библиотеке су овде предводиле акцију спасавања и очувања јединственог наслеђа Малија.

- Заштита наслеђа од природних катастрофа: велики земљотрес у источном Јапану – Библиотекарско друштво Јапана³

Након великог земљотреса у источном Јапану 2011. године, библиотеке из целог Јапана и шире окупиле су се да помогну у обнови изгубљене инфраструктуре, заштити и очувању оштећеног материјала, као и да становништву обезбеде књиге, информативни материјал и приступ информацијама. Удруженим напорима библиотека и библиотекара, библиотеке региона успеле су да се опораве и пруже своје услуге угроженом становништву.

- Заштита дигиталног културног наслеђа од занемаривања – Национална библиотека Новог Зеланда⁴

Национална библиотека Новог Зеланда по закону има мандат да прикупља, чува и чини доступним публикације у физичком и дигиталном облику. Прикупљањем дигиталне грађе и обезбеђивањем услова да она буде део дугорочног мандата библиотеке на очувању наслеђа, будућим нараштајима осигуравамо приступ дигиталном културном наслеђу и боримо се против дигиталне амнезије.

³ <http://www.jla.or.jp/Portals/0/data/english/IFLARreport.pdf> (pristupljeno 20. 10. 2022).

⁴ <https://natlib.govt.nz/collections/digital-preservation> (pristupljeno 20. 10. 2022).

Ифла пружа подршку библиотекама које чувају документарну културну баштину

Ифла – Међународна федерација библиотечких удружења и институција активно заступа библиотеке на глобалној сцени већ 90 година. У статуту⁵ се налаже да Ифла треба да *подстиче високе стандарде њружања библиотечко-информационих услуга и професионалне њраксе, као и доступности, заштити и очување документарној културној наслеђа.*

Како би подржала овај циљ, Ифла је објавила *Принципе ангажовања у библиотечким активностима за време сукоба, криза или катастрофа*⁶, у којем се чланицама Ифле саветује како да прате угрожена подручја, заговарају и подижу свест о превенцији катастрофа. Да би се што више умањио ефекат катастрофа на библиотечке збирке и да би се пружиле информације везане за Унесково очување културног наслеђа, Ифла је такође формирала *Регистар ризика*⁷ за документарну баштину који препознаје збирке документарног наслеђа које су у опасности од уништења, било кроз природне или изазване катастрофе, и подстиче смањење ризика и планирање катастрофа у складу са *Оквиром за смањење ризика од катастрофа из Сендаја*.⁸

Ифла је, такође, активни учесник пројекта Унеско персист (UNESCO PERSIST)⁹, који развија принципе и даје смернице библиотекама за очување дигиталног наслеђа како би се избегла дигитална амнезија.

Заједно са својом глобалном библиотечком мрежом и партнерима из Унеска и организације „Плави штит”,¹⁰ Ифла активно подржава библиотеке широм света у напорима да заштите и очувају документарну културну баштину и залаже се за законске промене које ће помоћи да сачувани садржај буде доступан.

⁵ <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/ifla-statutes-en.pdf> (приступљено 20. 10. 2022).

⁶ <https://www.ifla.org/publications/ifla-principles-of-engagement-in-library-related-activities-in-times-of-conflict-crisis-or-disaster/> (приступљено 20. 10. 2022).

⁷ <https://www.ifla.org/units/risk-register/> (приступљено 20. 10. 2022).

⁸ https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf (приступљено 20. 10. 2022).

⁹ <https://unescopersist.org/> (приступљено 20. 10. 2022).

¹⁰ <https://theblueshield.org/> (приступљено 20. 10. 2022).

Ифла апелује на креаторе политике да:

- Подрже укључивање библиотека у било који глобални индикатор који мери циљ 11.4 из Агенде 2030.
- Препознају документарну баштину као неизоставан део нашег глобалног културног наслеђа, направе конкретне планове и обезбеде средства за њено очување
- Препознају да су библиотеке кључни актери у очувању културног наслеђа те да укључе библиотекаре у релевантне међународне и националне активности
- Омогуће библиотекама да испуне свој мандат заштите и очувања документарног културног наслеђа тако што ће обезбедити одговарајуће законске оквире за своје активности, као и одговарајуће ресурсе
- Укључе библиотеке и друге установе које се брину о културном наслеђу у планове за смањење ризика од катастрофа и дају им место које им припада у програмима опоравка.

Са енглеској превела Оливера Кривошић

In memoriam

Богдан Трифуновић

Библиотекарско друштво Србије

predsednik@bds.rs

IN MEMORIAM: ДЕЈАН ВУКИЋЕВИЋ (1965–2022)

Са жалом и тугом Библиотекарско друштво Србије опрашта се од др Дејана Вукићевића (1965–2022), библиотекара саветника Народне библиотеке Србије и потпредседника БДС-а, који је након краће и тешке болести преминуо 26. јуна 2022. године.

У Краљеву је завршио гимназију, да би 1994. године дипломирао на Филолошком факултету у Београду, где је 2004. одбранио магистарски рад, а потом и докторску тезу „Завичајни фондови” (2010). Након кратког ангажовања у просвети почиње да ради у Народној библиотеци у Краљеву, где је прошао кроз читав процес библиотечког пословања, од инвентарисања, рада на позајмном и научном одељењу, до сложених послова као што су алфабетска и стручна каталогизација, стручни надзор у оквиру матичних послова и вођење набавне политике библиотеке.

Од 2000. године ради у Народној библиотеци Србије, најпре у оквиру Збирке старог плаката и летка, а касније преузима Фонд старих, ретких и минијатурних књига. У Народној библиотеци Србије активно учествује у раду Стручног савета и више комисија од којих у неким и као координатор. На његову иницијативу НБС је формирала Комисију за критеријуме старе и ретке библиотечке грађе, који су готово дословно унети у актуелни Закон о старој и реткој библиотечној грађи. Учествовао је као координатор Комисије за доношење Смерница за оснивање и вођење завичајних фондова.

Аутор је већег броја стручних монографских публикација: *Библиографија ћрилоа у краљевачкој књижевној ћериодици* (2000, 2001); *Библиографија Мајије Бећковића и Библиографија Драјана Лакићевића* (2006); *Дело: 1955–1992: библиографија* (2007); *Првих 20 јодина: библиографија Графичкој аћељеа „Дерета”* (2008); *Библиографија Николаја Тимченка* (2008); *Библиографија Бранислава Пећровића* (2009); *Библиографија Добрице Ђосића* (2010); *Завичајни фондови* (2011); *Библиографија срјских енциклопедија и лексикона* (2014); *Каталој Лејата Пећра Колендића: рукописи,*

кореспонденција, стари књиџе, коаутори Злата Бојовић, Нада Мирков Богдановић (2015); Библиографија српских речника (2016 [2018]); *Non imprimatur* или *Цензура у библиотекарству и издаваштву* (2019); Библиографија академика Маџије Бећковића (2019).

Осмислио је и поставио пет веома запажених изложби с каталозима и пропратним текстовима: *Први српски раџ илакаџима* (НБС, 2005, поставка у 32 града); *Каква користи од наслова* (штанд НБС на београдском Сајму књиџа, 2005); *Масонски симболи на старој српској књиџи* (са Немањом Радловићем, Завичајно одељење Библиотеке града Београда, 2006); *Збирка старе српске књиџе*, Библиотека Дома Народне скупштине (Дом Народне скупштине, 2006); *Минијатура на зрну трашка: збирка минијатурних књиџа Народне библиотеке Србије* (НБС, 2014). Као уредник или члан уредништва већег броја часописа оставио је трајан печат залажући се за стручне и академске принципе у издавању периодике. Био је уредник или члан редакције часописа *Гласник Народне библиотеке Србије*, *Библиотекар*, *Глас библиотеке*, *Новина Београдској читалишћу*, *Зборника радова Сусрећи библиотеграфа у сйомен др Георџија Михаиловића* итд. Такође, био је веома активан члан стручних савета и комисија Народне библиотеке Србије, Библиотекарског друштва Србије, одбора већег броја стручних скупова и пројектних тимова, члан испитних комисија за стручни испит из библиотечно-информационе делатности итд.

За свој библиографски рад и за допринос библиотечно-информационој делатности добио је најзначајније награде као што су: 2007 – Награда „Стојан Новаковић” за књиџу *Дело: 1955–1992*; 2012 – Награда „Марија Илић Агапова” у Библиотеци града Београда за најбољег библиотекара града Београда; 2014 – Награда „Стојан Новаковић” за *Библиографију српских енциклопедија и лексикона*; 2019 – Награда „Јанко Шафарик” за укупан допринос развоју библиотечно-информационе делатности у земљи.

Од 1988. објављује књижевне радове, најпре приче и есеје, за које је у току каријере добио већи број награда, поред осталих „Српско перо” (Јагодина, 1999), „Милутин Ускоковић” (3. награда, Ужице, 2017), награда за есеј (Ниш, 1992; Пријепоље, 1995). Аутор је два романа (*Бодило*, 2005; *Церебрум*, 2012), као и пет књиџа прича (*Корони*, *Алеја бизарних ликова*, *Омама*, *Нокати* и *месо*, *Приватна анџологија*). Дела су му се нашау у изборима за Андрићеву награду, Виталову награду, Нинову награду, Награде „Стеван Сремац” и „Биљана Јовановић”. Награда „Дејан Медаковић” додељена му је 2020. године за књиџу *NON IMPRIMATUR* или *Цензура у библиотекарству и издаваштву*.

Као члан Библиотекарског друштва Србије, члан Управног одбора, председник Статусне комисије БДС-а и потпредседник Друштва, страшно се борио за унапређење крвног удружења библиотекара у земљи, настојећи да ради активно на окупљању колегиница и колега око темељних вредности струке и мисије БДС-а. За циљеве и интересе БДС-а неретко је подређивао друге, на првом месту сопствене интересе.

Овај губитак за српско библиотекарство и културу у целини тешко је сагледив, имајући на уму Дејанов свестрани, стручни и научни рад на пољу библиотечно-информационе делатности, библиографије, старе и ретке књиге, завичајних фондова, као и његово плодно књижевно стваралаштво. Свој списатељски таленат често је стављао у контекст ангажованих текстова објављених у дневној и недељној периодици, којима је, поред осталог, настојао да афирмише и ојача професију којој је припадао. У правом смислу речи био је човек од књиге и за књигу: образовањем, интересовањем, послом и страшћу.

Дејана Вукићевића памтићемо као великог стручњака, али на првом месту као драгог, вредног, срдечног колегу, који је био ту да помогне, да учествује, да се ангажује када то други нису могли или хтели. Његов смисао за хумор, довитљивост духа и бриткост ума остаће у најлепшем сећању свима који су имали прилике да га познају и сарађују са њим.

БДС изражава искрено саучешће породици, пријатељима и блиским сарадницима поводом овог огромног губитка. Нека му је вечна слава и хвала.

Милица Стевановић

Народна библиотека Крушевац

milicas04@yahoo.com

IN MEMORIAM: ВЕСНА ЦРНОГОРАЦ (1961–2022)

Крајем августа ове године библиотечка заједница Србије опростила се од свог дугогодишњег посленика Весне Црногорац. Вест о њеном изненадном и прераном одласку болно је одјекнула не само у домаћим, него и у иностраним стручним круговима који су ценили њену посвећеност и професионалност. Иако се последњих година свог живота формално није бавила библиотечком делатношћу, Весна Црногорац ту везу са својим омиљеним позивом уистину никад није ни прекидала, као што ни библиотекарство Србије њено одсуство никад није сматрало коначним.

„Увек постоји могућност да се каже да или не” – речи су Хане Арент које је Весна Црногорац истакла у уводу своје најважније књиге, (не)хотично тиме обзнанивши свој професионални, у неку руку и свој животни *credo*. Припадала је генерацији која је подразумевала праволинијски пут од завршене школе до одговарајућег посла за цео живот, али је она посежући за бескомпромисним „да” или „не”, тај утабани пут већине често напуштала.

Рођена је у Лесковцу а одрасла и живела у Нишу. Ту је завршила и Правни факултет, а докторске студије из области информацијских и комуникацијских наука на Филозофском факултету у Загребу.

Свој професионални пут, који је трајао скоро три деценије, започела је у Гацином Хану, где је обављала функцију директора тамошње библиотеке и била новинарка и уредница *Зайлањских новина*. У нишкој библиотеци радила је као уредница културно-образовног програма, да би се потом у наредној деценији у потпуности посветила раду у Библиотекарском друштву Србије.

Весна Црногорац била је секретар Друштва од 2004. до 2015. године и његова главна покретачка снага након периода неактивности. Радила је на окупљању и повезивању чланства, подизању угледа удружења и са тадашњим управама покретала и спроводила много иницијатива. Залагала се за обнављање чланства БДС-а у удружењима ИФЛА и ЕБЛИДА,

оживљавању старих и успостављању нових професионалних веза у региону и свету. Била је члан бројних програмских одбора међународних конференција у организацији Друштва и уредница зборника радова представљених на њима. Ревносно је обављала и задатке члана редакције часописа *Библиотекар*, стручног гласила нашег најстаријег струковног удружења. Активно се залагала за добијање статуса репрезентативности БДС-а у култури, што је напokon и остварено јануара 2019. године. Била је и председник Комисије за слободан приступ информацијама и интелектуалне слободе и члан Радне групе за израду Етичког кодекса библиотекара Србије. С обзиром на правничко образовање, нарочито је био драгоцен њен ангажман у оквиру Радне групе за израду Нацрта закона о библиотечно-информационој делатности и сета подзаконских акта 2011. године. Енергично се залагала за иновирање правне регулативе, за перманентно унапређивање аката која поштују слободан приступ информацијама, интелектуалне слободе и професионалну етику и њихово усклађивање са међународним актима, једнако као и за транспарентност и масовност јавне расправе пре њиховог доношења.

Њено именовање за члана Програмског и Организацијског одбора *Окруілої сїоло о слободном ірисїуїу информацијама* Филозофског факултета у Загребу, а нарочито њен ангажман у Ифлином Комитету за слободан приступ информацијама и слободи изражавања у периоду 2013–2017. године, имали су значаја не само за њен лични професионални развој него и за подизање угледа српског библиотекарства како на регионалној тако и на широј међународној сцени.

У овом периоду Весна Црногорац излагала је на многобројним конференцијама и била предавач по позиву у многим установама у земљи и иностранству (Финска, Швајцарска, Мађарска, Данска итд.). Аутор је и реализатор серије предавања о ИФЛА Манифесту *Транспарентности, добро ујрављање и слобода од корупције* у америчким корнерима у Србији, а за успешно спровођење овог међународног пројекта уручена јој је Повеља захвалности 2012. године. Објавила је десетине стручних радова у домаћој и страној периодици о школском библиотекарству, завичајној проблематици, интелектуалним слободама, правној библиотечној регулативи, професионалној етици и бројним другим темама из библиотечно-информационе делатности. Уз то, као коаутор потписује и библиографију *Хорске свечаности: библиотека целина Факултета уметности у Нишу и Библиографију Центра за црквене студије* из Ниша.

Добитник је Признања за допринос проучавању и развоју библиотекарства у Србији 2007, а читав њен рад крунисан је Националном наградом

„Запис” за изузетне резултате на развоју и унапређењу библиотечко-информационе делатности у Србији, 2014. године.

Поред библиотечке делатности, посебно место у богатој радној биографији заузима њен ангажман у невладином сектору у домену интегритета и борбе против корупције. Била је управница и један од оснивача Удружења грађана Центар за интегритет у Нишу, члан Локалног антикорупцијског форума Града Ниша, члан Радне групе за израду нацрта локалног антикорупцијског плана, консултант на радионици о моделима пратећих докумената уз Етички кодекс функционера локалне самоуправе, антикорупцијски експерт Сталне конференције градова и општина и учесник и водитељ десетина антикорупцијских пројеката. На ове теме у коауторству објављује књигу *Грађани Ниша њројив корујције* (2020), публикацију *Медији и избори* (2016) и студију *Градови њројив кумулација функција* (2014). За допринос борби против корупције додељена јој је Поовеља Локалног антикорупцијског форума Града Ниша за 2016. годину.

Разноврсност њеног ангажмана илуструју и подаци о томе да је повремено објављивала и колумне на медијским интернет порталима, радила као правница у Катастру локалне самоуправе, обављала библиотечке послове на Факултету уметности у Нишу и била професор на Високој школи струковних студија.

Весна Црногорац редовно је одржавала и стручне семинаре, акредитоване у Заводу за унапређење образовања и васпитања. Теме њених семинара имале су циљ унапређење компетенција школских библиотекара за рад са децом, развој креативног читања и мотивације код деце за новим сазнањима, те упознавање наставника са онлајн изворима и базама релевантних информација.

Поред тога што је веровала у моћ библиотерапије као метода који олакшава психолошки раст, Весна Црногорац је веровала и у клиничку, психо и социотерапеутску моћ књиге, па је стога спроводила и библиотерапијски програм са групом осуђеника у једном казнено-поправном заводу.

У складу са својим уверењима, неуморно је војевала и на друштвеним мрежама. Њене објаве рефлектовале су њен сан о држави социјалне правде и једнакости, одсуству корупције и друштву једнаких шанси. Редовно је говорила и о омиљеним писцима и књигама и исцелитељској и просветитељској моћи добре литературе.

Веснино најзначајније дело *Јавне библиотеке и демократија* (Слио, 2018) својеврсна је синтеза њеног поимања савременог друштва и савремених библиотека. „Радити с књигама, поводом књига, у вези с књигама, окружен књигама – заиста делује бајковито”, устврдиће она, истичући

затим да то у 21. веку ипак није довољно. Савремена библиотека треба да буде место прилика, изазова и могућности да се *одмах и њу* добију информације, али не само оне из корпуса опште културе, него и информације и документа службеног карактера – оне које могу битно да утичу на доношење одговорних одлука и буду у служби побољшања живота грађана. Такав став поткрепљен је вером да су јавне библиотеке услед своје „инхерентне демократичности” идеалне институције за остваривање права грађана на слободан приступ информацијама од јавног значаја. Овакво схватање улоге јавних библиотека кореспондира са савременим европским и светским токовима а ауторку ове књиге сврстава у ретке, готово усамљене поборнике ангажованог библиотекарства код нас.

Заговарање проширења опсега библиотечких компетенција и померања граница традиционалног библиотекарства у коначном је означавало отпор конформизму и носило са собом ризик неразумевања, који је Весна Црногорац храбро и преузимала. Она није крила ненаклоњеност неким појавама, па и неким људима, што се у етаблираним мимикријама не прашта лако. У исто време оно у шта је веровала и они који су стекли њено поверење имали су у њој безрезервног и енергичног заступника и пријатеља. Идентификовање са оним што је сматрала својом мисијом и животним позивом, крило је у себи бројне опасности, од којих је многе нису ни мимоишле.

Њеним одласком библиотечка заједница Србије изгубила је један важан, особен, критички глас. Без претензија за доношењем коначног суда о њеном делу, већ сада се са сигурношћу може рећи да ће оно, будући прожето вером у моћ књиге и важност библиотека за информисано и праведно друштво, бити инспирација како садашњим тако и неким будућим генерацијама библиотекара.

БИБЛИОТЕКАР: часопис за теорију и праксу библиотекарства
M53, научни часопис од 2010. године

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис *Библиоџекар* покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиотекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала више-годишња пауза. Излажење *Библиоџекара* обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису *Библиоџекар* доделио **категорију М53 (научни часопис)** 2010. године. Према најновијој категоризацији часописа за 2017. годину часопис је задржао категорију М53.

Ово Упутство усклађено је са *Акћом о уређивању научних часописа* Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији *Библиоџекара*.

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Аутори чији су радови прихваћени потписују изјаву да су упознати са упутствима за ауторе и обавезама аутора дефинисаним у *Уређивачкој јолићници часописа*, као и уговор о преносу ауторских права на издавача часописа *Библиоџекар*, то јест на Библиотекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција *Библиоџекара* ће аутора обавестити уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши идеолошку или било какву другу цензуру, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис *Библиотекар* има следеће рубрике: *Тема* (у којој се објављују радови написани по позиву), *Пракса*, *Хроника*, *Прикази*, *Документи*.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацама), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднасловe 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Пропед је 1,5.
- Текстови треба да се шаљу у doc формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетци садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100–250 речи) и кључне речи (2–8) на српском језику.

- На крају прилога наводи се листа референци (*Литература*). Како би часопис био индексан у светским базама, у литератури се све јединице наводе на латиници (не преводе се) уз напомену на *ћирилицу* за ћирилична издања. Референце се наводе абecedним редоследом.
- Испод листе референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.
- Када се први пут наводи страна име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај, буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) дају се при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- Напомене у раду наводе се језиком и писмом публикације.
- Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил – Chicago Style (Humanities).

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЧИКАГО СТИЛА БИБЛИОГРАФСКОГ ЦИТИРАЊА

** *Напомена:* Ово Упутство је превод делова оригиналног упутства *Chicago Style Citation Quick Guide* преузетог са веб-адресе http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Наведени примери су **углавном** из домаће праксе.

Чикаго стил библиографског цитирања је најзаступљенији начин цитирања у хуманистичким научним дисциплинама. Његова популарност је велика јер је врло флексибилан и могуће је, без већих проблема, у правила укључити нове носиоце информација. Овим начином цитирања могуће је представити библиографске јединице у фуснотама/напоменама у дну текста, као и у библиографији/литератури наведеној на крају текста. За ове две врсте навођења важе засебна правила. У примерима који следе наведени су најчешћи облици докумената који се користе као цитати.

КЊИГЕ

БЕЗ АУТОРА

Напомена или фуснота (у даљем тексту **Ф**): редни број. *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU* (Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011), 39–40.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *EU i vi*, 17.

Библиографија (у даљем тексту **Б**): *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б: *EU i vi : kratak pregled dostignuća EU*. Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011.

ЈЕДАН АУТОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vesna Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK* (Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK*, 19.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Bulajić, Vesna. *Književna nacionalnost i UDK*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007.

ДВА ИЛИ ТРИ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.¹

Ф. 1. Мирјана Бабовић и Светлана Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација: израда и формирање* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 42.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Бабовић и Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација*, 49.

Б: Презиме, Име и Име и Презиме аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Babović, Mirjana i Svetlana Jančić. *Alfabetski katalog monografskih publikacija: izrada i formiranje*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. (na ćirilici)

ЧЕТИРИ ИЛИ ВИШЕ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и др. / et al., *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vladimir Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon* (Beograd: Nolit, 1984), 101.

¹ Код трећег аутора додаје се и треће име и презиме, а прво и друго се одвајају зарезом.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon*, 98.

Б: Презиме, Име, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Jokanović, Vladimir, Fahrudin Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit, 1984.

КОЛЕКТИВНО ТЕЛО КАО АУТОР

Ф: редни број, Назив колективног тела, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Српска православна богословија у Призрену, *Извештај за школску 1932/33 годину* (Сарајево: М. Јовановић, 1933), 14.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Извештај за школску 1932/33 годину, 15–16.

Б: Назив колективног тела, *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Srpska pravoslavna bogoslovija u Prizrenu, *Izveštaj za školsku 1932/33 godinu*. Sarajevo: M. Jovanović, 1933. (na ćirilici)

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ДВА ИЗДАВАЧА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Shialy Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science* (Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931), 35.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, 27.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година.

Б. Ranganathan, Shialy Ramamrita. *The Five Laws of Library Science*. Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ЈЕДНИМ ИЗДАВАЧЕМ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Harald Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe* (Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe*, 23.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година.

Б. Haarmann, Harald. *Early Civilisation and Literacy in Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996.

ПРИМАРНА ОДГОВОРНОСТ УРЕДНИКА, ПРЕВОДИОЦА ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧА (АУТОР НИЈЕ НАВЕДЕН)

Ф: редни број. Име и Презиме, ур. / гл и одг. ур. / прев./прир., *Наслов књије*, (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Станислав Препрек, прев., *Еј о Гилјамешу* (Пожега: Епоха, 2004), 91–92.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Препрек, *Еј о Гилјамешу*, 78.

Б: Презиме, Име, ур./гл и одг. ур./прев./прир. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Preprek, Stanisav, prev. *Ep o Gilgamešu*. Požega: Epora, 2004. (na ćirilici)

СЕКУНДАРНА ОДГОВОРНОСТ (УРЕДНИК, ПРЕВОДИЛАЦ ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧ УЗ АУТОРА)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије*, ур. / гл. и одг. ур. / прев./прир. Име и Презиме² (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007), 44.

² Уколико има више лица које носе секундарну одговорност, наводе се сва.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 32.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Уредник / Главни и одговорни уредник, Превео/Приредио Име и Презиме. Место издавања: Издавач, година.

Б. Gorman, Majkl. *Naše neprolazne vrednosti*. Preveo Sergej Macura. Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007.

ПОГЛАВЉЕ ИЛИ НЕКИ ДРУГИ ДЕО КЊИГЕ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, уредник Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Борјана Христова, „Неколико речи о академику проф. др Александру Младеновићу”, у *Библиотечке услуге: зборник радова*, главни и одговорни уредник Сретен Угричић (Београд: Заједница матичних библиотека Србије; Суботица: Градска библиотека, 2008), 193-200.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Христова, „Неколико речи о ...”, 198.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и презиме, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Hristova, Borjana. „Nekoliko reči o akademiku prof. dr Aleksandru Mladenoviću”. u *Bibliotečke usluge: zbornik radova*, urednik Sreten Ugričić, 193–200. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

ПОГЛАВЉЕ ПРИРЕЂЕНОГ ТОМА КЊИГЕ

(У ОДНОСУ НА ПРИМАРНЕ ИЗВОРЕ)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, ур. Име и Презиме, том *Наслова књије* ур. Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Dmtitar Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”, u *Balkanski pakt 1953/1954*, ur. Milan Terzić, tom 2 *Zbornik radova* ur. Nemanja Milošević (Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008), 226–236.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i ...”, 231.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и Презиме. Том *Наслова књије*, уредник Име и Презиме, стране. Место издавања: Издавач, година.

Б. Tasić, Dimitar. „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”. u *Balkanski pakt 1953/1954*, urednik Milan Terzić. Tom 2 *Zbornik radova*, urednik Nemanja Milošević, 226–236. Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008.

ПРЕДГОВОР, УВОДНИК, ПОГОВОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, предговор/уводник/поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Nebojša Kovačević, pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus (Beograd: Clio, 2007) 284–290.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, 287.

Б: Презиме, Име аутора. Предговор/Уводник/Поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме утора, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Kovačević, Nebojša. Pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus, 284–290. Beograd: Clio, 2007.

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАЊЕ КЊИГЕ

Ако је књига доступна у више формата, требало би навести ону верзију која је коришћена, али се могу навести и други формати.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Zoran Đinđić, *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma* (Beograd: SSO, 1982), <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đinđić, *Subjektivnost i nasilje...*

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година, <http://adresa> (преузето датум). Такође доступно и у штампаном облику.

Б. Đinđić, Zoran. *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma*. Beograd: SSO, 1982. <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (preuzeto 28. 5. 2011). Takođe dostupno i u štampanom obliku.

ЧАСОПИСИ

ЧЛАНАК У ЧАСОПИСУ У ШТАМПАНОМ ОБЛИКУ

Ф: редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год. излажења, бр., св. (година): страна/е.

Ф. 1. Селман Тртовац, „Е-књиге – прелиминарне информације за набавку”, *Инфојтека* год. 7, бр. 1/2 (2006): 81–87.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Тртовац „Е-књиге...”, 85.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год. излажења, бр., св., (година): страна/е.

Б. Trtovac, Selman. „E-knjige – preliminarne informacije za nabavku”. *Infoteka* god. 7, br. 1/2 (2006): 81–87. (na ćirilici)

ЧЛАНАК У ОНЛАЈН ЧАСОПИСУ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања), <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Ф. 1. Miroslav Vujović, „A newly-discovered Roman altar from Surčin”, *Starinar* br. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Vujović, „A newly-discovered Roman...”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања) <http://adresa> (преузето датум), DOI .

Б. Vujović, Miroslav. „A newly-discovered Roman altar from Surčin”. *Starinar* god. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (preuzeto 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

ЧЛАНАК У НОВИНАМА ИЛИ ПОПУЛАРНОМ ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/^е <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Nenad Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, *PC – personal computer*, 10. oktobar 1995, 81–94.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, 92.

2. N. Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”, *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/^е, <http://adresa> (преузето датум).

Б. 1. Batoćanin, Nenad. „Uvod u mrežno programiranje”, 10. oktobar 1995, 81–94.

2. Kovačević, N. „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”. *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (preuzeto 28. 5. 2011)

ПРИКАЗ ИЛИ РЕЦЕНЗИЈА КЊИГЕ У ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов приказа или рецензије”, приказ *Наслов књиџе*, Име и Презиме аутора, *Наслов часописа*, датум, година, страна/^е, <http://adresa> (преузето датум).

³ Ако се наводе чланци објављени у новинама које имају више дневних издања, податак о странама се изоставља због тога што исти чланак може бити на различитим странама сваког од издања, а чланак може изостати у неком од издања.

Ф. 1. Горана Стевановић, „Библиотеке старог света”, приказ *Библиоџе-ке сѣарої свеѣа*, Лајонел Карсон, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 2005, 515–517, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (преузето 28. 5. 2011)

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Стевановић, „Библиотеке старог света”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов приказа или рецензије”. Приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора. *Наслов часоѣиса*, датум, година, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Stevanović, Gorana. „Biblioteke starog sveta”. *Prikaz Biblioteke starog sveta*. Lajonel Karson, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 2005, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

НЕОБЈАВЉЕНЕ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ ИЛИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ф: редни број. Иницијал имена. Презиме аутора, „Наслов тезе или дисертације” (магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година), стране.

Ф. 1. М. Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem” (doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005), 61.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža...”, 38.

Б: Презиме, иницијал имена. „Наслов тезе или дисертације”. Магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година.

Б. Seljak, М. „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem”. *Doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005.*

РАД ИЗЛОЖЕН НА СТРУЧНОМ СКУПУ ИЛИ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов рада” (рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година).

Ф. 1. Небојша Васиљевић, „Закон о електронском документу” (рад представљен на Е-трговина, Палић, Србија, 20–22. април 2009).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Васиљевић, „Закон о електронском документу”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов рада”. Рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година.

Б. Vasiljević, Nebojša. „Zakon o elektronskom dokumentu”. Rad predstavljen na E- trgovina, Palić, Srbija, 20–22. april 2009. (na ćirilici)

ВЕБ-САЈТОВИ

За навођење веб-сајтова важи правило да се наведу сви расположиви подаци везани за тај сајт.

С обзиром на то да подаци варирају и подложни су променама, обавезно је навести датум преузимања.

Ф: редни број. Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Панчевачко читалиште, „Судбина штампане речи”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
„Панчевачко читалиште”.

Б: Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Pančevačko čitalište, „Sudbina štampane reči”, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

БЛОГ ЗАПИС ИЛИ КОМЕНТАР НА БЛОГУ

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Блог:

Ф: редни број. Име и презиме аутора блога, „Наслов текста”, Назив блога, датум, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“.

Коментар на блогу:

Ф: редни број. Име и презиме, коментар на „Наслов текста“, име блога, коментар послат датума, година, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, (17,34h) <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati...“

ЕЛЕКТРОНСКА ИЛИ ТЕКСТУАЛНА ПОРУКА

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти и никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презима пошиљаоца, e-mail порука примаоцу, датум.

Ф. 1. Petar Petrović, e-mail poruka Mileni Ranković, 15. 2. 2011.

БИБЛИОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА ИЗ КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Јединицама које се преузимају из комерцијалних база података потребно је додати назив базе података, као и приступни број који треба унети након библиографских података јединице.

Б. Choi, Mihwa. „Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty.“ doktorska disert., University of Chicago, 2008. ProQuest (AAT 3300426).

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА

Часопис *Библиоџекар* посвећен је темама из области библиотекарства.

Друштво библиотекара Србије издало је први број часописа 1948. године; није излазио од 1997. до 2006; обновљен је 2006. од када излази у континуитету. Објављивање часописа подржава Министарство културе, а од 2009. године Министарство науке му даје научни статус (М53).

Часопис *Библиоџекар* објављује оригиналне, претходно необјављене радове: оригиналне научне, стручне и прегледне радове, приказе књига, документа из области библиотекарства...

Радови морају бити написани на српском или енглеском језику језику, са резимеима на енглеском (за радове на српском), односно српском језику (за радове на енглеском).

Часопис излази двапут годишње.

ОБАВЕЗЕ УРЕДНИКА И РЕДАКЦИЈЕ

Главни уредник часописа *Библиоџекар* доноси коначну одлуку о томе који ће се рукописи објавити. Приликом доношења одлуке главни уредник и чланови редакције руководе се уређивачком политиком водећи рачуна о законским прописима који се односе на клевету, кршења ауторских права и плагирање.

Главни уредник задржава дискреционо право да примљене рукописе процени и не објави, уколико утврди да не одговарају прописаним садржинским и формалним критеријумима. У редовним околностима, редакција обавештава аутора о томе да ли је прихватила текст најкасније у року од месец дана од датума истека за пријем рукописа.

Главни уредник и чланови редакције не смеју имати било какав сукоб интереса у вези са рукописима које разматрају. Ако сукоб интереса постоји код једног или више чланова редакције, ти чланови се искључују из поступка избора рецензената и одлучивања о судбини рукописа. Уредник и чланови редакције су дужни да благовремено пријаве постојање сукоба интереса.

Главни уредник и чланови редакције су дужни да суд о рукопису доносе на основу његовог садржаја, без расних, полних/родних, верских, етничких или политичких предрасуда.

Уредник и чланови редакције не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

Уредник и чланови редакције дужни су да предузму све разумне мере како би идентитет рецензента остао непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије и како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

ОБАВЕЗЕ АУТОРА

Аутори гарантују да рукопис представља њихов оригиналан допринос, да није објављен раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Истовремено предавање истог рукописа у више часописа представља кршење етичких стандарда. Такав рукопис се моментално искључује из даљег разматрања.

Аутори такође гарантују да након објављивања у *Библиотекару* рукопис неће бити објављен у другој публикацији на било ком језику без сагласности издавача.

У случају да је послати рукопис резултат научноистраживачког пројекта или да је, у претходној верзији, био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), детаљнији подаци о пројекту, конференцији и слично наводе се у фусноти на почетку текста. Рад који је већ објављен у неком часопису не може бити прештампан у *Библиотекару*.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Аутори гарантују и да рукопис не садржи неосноване или незаконите тврдње и не крши права других. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Садржај рада

Рад треба да садржи довољно детаља и референци како би се рецензентима, а потом и читаоцима омогућило да провере тврдње које су у њему изнесене. Прикази и стручни чланци морају бити прецизни и објективни.

Намерно изношење нетачних тврдњи представља кршење етичких стандарда.

Аутори носе сву одговорност за садржај предатих рукописа и дужни су да, ако је то потребно, пре њиховог објављивања прибаве сагласност свих лица или институција које су непосредно учествовале у истраживању које је у рукопису представљено.

Аутори који желе да у рад укључе илустрације, табеле или друге материјале који су већ негде објављени дужни су да за то прибаве сагласност носилаца ауторских права. Материјал за који такви докази нису достављени сматраће се оригиналним делом аутора.

Ауторство

Аутори су дужни да као ауторе наведу само она лица која су значајно допринела садржају рукописа, односно дужни су да сва лица која су значајно допринела садржају рукописа наведу као ауторе. Ако су у битним аспектима истраживачког пројекта и припреме рукописа учествовала и друга лица која нису аутори, њихов допринос треба поменути у напомени или захвалници.

Навођење извора

Аутори су дужни да исправно цитирају изворе који су битно утицали на садржај истраживања и рукописа. Информације које су добили у приватном разговору или кореспонденцији са трећим лицима, приликом рецензирања пријава пројеката или рукописа и слично, не смеју се користити без изричите писане дозволе извора.

Плагијаризам

Плагирање, односно преузимање туђих идеја, речи или других облика креативног израза и представљање као својих, представља грубо кршење научне и издавачке етике. Плагирање може да укључује и кршење ауторских права, што је законом кажњиво.

Плагијат обухвата следеће:

- дословно или готово дословно преузимање или смишљено парафразирање (у циљу прикривања плагијата) делова текстова других аутора без јасног указивања на извор или обележавање копираних фрагмената (на пример, коришћењем наводника);
- копирање слика или табела из туђих радова без правилног навођења извора и/или без дозволе аутора или носилаца ауторских права.

Ако се установи да је рад који је објављен у часопису плагијат, рад ће бити повучен у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*, а ауторима ће бити трајно забрањено да објављују у *Библиоотекару*.

Сукоб интереса

Аутори су дужни да у раду укажу на финансијске или било које друге сукобе интереса који би могли да утичу на изнесене резултате и интерпретације.

Грешке у објављеним радовима

У случају да аутори открију важну грешку у свом раду након његовог објављивања, дужни су да моментално о томе обавесте уредника или издавача и да са њима сарађују како би се рад повукао или исправио.

Предавањем рукописа редакцији *Библиоотекара* аутори се обавезују на поштовање наведених обавеза.

ОБАВЕЗЕ РЕЦЕНЗЕНАТА

Рецензенти су дужни да стручно, аргументовано, непристрасно и у задатим роковима доставе уреднику оцену научне вредности рукописа.

Рецензенти евалуирају радове у односу на усклађеност теме рада са профилом часописа, релевантност истраживане области и примењених метода, оригиналност и научну релевантност података изнесених у рукопису, стил научног излагања и опремљеност текста научним апаратом.

Рецензент који има основане сумње или сазнања о кршењу етичких стандарда од стране аутора дужан је да о томе обавести уредника. Рецензент треба да препозна важне објављене радове које аутори нису цитирали. Он треба да упозори уредника и на битне сличности и подударности између рукописа који се разматра и било којег другог објављеног рада или рукописа који је у поступку рецензије у неком другом часопису, ако о томе има лична сазнања. Ако има сазнања да се исти рукопис разматра у више часописа у исто време, рецензент је дужан да о томе обавести уредника.

Рецензент не сме да буде у сукобу интереса са ауторима или финансијером истраживања. Уколико постоји сукоб интереса, рецензент је дужан да о томе моментално обавести уредника.

Рецензент који себе сматра некомпетентним за тему или област којом се рукопис бави дужан је да о томе обавести уредника.

Рецензија мора бити објективна. Коментари који се тичу личности аутора сматрају се непримереним. Суд рецензената мора бити јасан и поткрепљен аргументима.

Рукописи који су послати рецензенту сматрају се поверљивим документима. Рецензенти не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

ПОСТУПАК РЕЦЕНЗИЈЕ

Примљени радови подлежу анонимној рецензији. Циљ рецензије је да уреднику помогне у доношењу одлуке о томе да ли рад треба прихватити или одбити и да кроз процес комуникације са ауторима побољша квалитет рукописа.

Избор рецензената спада у дискрециона права уредника. Рецензенти морају да располажу релевантним знањима у вези са облашћу којом се рукопис бави и не смеју бити из исте институције као аутор, нити то смеју бити аутори који су у скорије време објављивали публикације заједно (као коаутори) са било којим од аутора поднесеног рада.

Рад пролази две рецензије, а рецензент је дужан да најкасније у року од месец дана од пријема рада пошаље попуњен рецензентски образац.

У главној фази рецензије главни уредник шаље поднесени рад стручњаку за научну област којом се рад бави. Рецензентски образац садржи низ питања на која треба одговорити, а која рецензентима указују који су то аспекти које треба обухватити како би се донела одлука о судбини једног рукописа. У завршном делу обрасца, рецензенти морају да наведу своја запажања и предлоге како да се поднесени рукопис побољша.

Идентитет рецензената остаје непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије.

Ауторима се препоручује да приликом писања радова избегавају формулације које би могле открити њихов идентитет. Уредник гарантује да ће пре слања рукописа на рецензију из њега бити уклоњени лични подаци аутора (пре свега, име и афилијација) и да ће се предузети све разумне мере како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

Током читавог процеса, рецензенти делују независно једни од других. Рецензентима није познат идентитет других рецензената. Ако одлуке ре-

цензената нису исте (прихватити/одбити), главни уредник може да тражи мишљење других рецензената.

Током поступка рецензије уредник може да захтева од аутора да доставе додатне информације (укључујући и примарне податке), ако су оне потребне за доношење суда о научном доприносу рукописа. Уредник и рецензенти морају да чувају такве информације као поверљиве и не смеју их користити за стицање личне користи.

Редакција је дужна да обезбеди контролу квалитета рецензије. У случају да аутори имају озбиљне и основане замерке на рачун рецензије, редакција ће проверити да ли је рецензија објективна и да ли задовољава академске стандарде. Ако се појави сумња у објективност или квалитет рецензије, уредник ће тражити мишљење других рецензената.

РАЗРЕШАВАЊЕ СПОРНИХ СИТУАЦИЈА

Сваки појединац или институција могу у било ком тренутку да уреднику и/или редакцији пријаве сазнања о кршењу етичких стандарда и другим неправилностима и да о томе доставе неопходне информације/доказе.

Провера изнесених навода и доказа

- Уредник ће у договору са редакцијом одлучити о покретању поступка који има за циљ проверу изнесених навода и доказа.
- Током тог поступка сви изнесени докази сматраће се поверљивим материјалом и биће предочени само оним лицима која су директно укључена у поступак.
- Лицима за која се сумња да су прекршила етичке стандарде биће дата могућност да одговоре на оптужбе изнесене против њих.
- Ако се установи да је заиста дошло до неправилности, процениће се да ли их треба окарактерисати као мањи прекршај или грубо кршење етичких стандарда.

Мањи прекршај

Ситуације окарактерисане као мањи прекршај решаваће се у директној комуникацији са лицима која су прекршај учинила, без укључивања трећих лица, нпр.:

- обавештавањем аутора/рецензената да је дошло до мањег прекршаја који је проистекао из неразумевања или погрешне примене академских стандарда;

- слањем писма упозорења аутору/рецензенту који је учинио мањи прекршај.

Грубо кршење етичких стандарда

Одлуке у вези са грубим кршењем етичких стандарда доноси уредник у сарадњи са редакцијом и, ако је то потребно, групом стручњака. Мере које ће предузети могу бити следеће (и могу се примењивати појединачно или истовремено):

- објављивање саопштења или уводника у ком се описује случај кршења етичких стандарда;
- слање службеног обавештења руководиоцима или послодавцима аутора/рецензента;
- повлачење објављеног рада у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*;
- ауторима ће бити забрањено да током одређеног периода шаљу радове у часопис;
- упознавање релевантних стручних организација или надлежних органа са случајем како би могли да предузму одговарајуће мере.

Приликом разрешавања спорних ситуација редакција часописа се руководи смерницама и препорукама Одбора за етику у издаваштву (Committee on Publication Ethics – COPE): <http://publicationethics.org/resources/>.

ПОВЛАЧЕЊЕ ВЕЋ ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

У случају кршења права издавача, носилаца ауторских права или аутора, повреде професионалних етичких кодекса, тј. у случају слања истог рукописа у више часописа у исто време, лажне тврдње о ауторству, плагијата, манипулације подацима у циљу преваре, као и у свим другим случајевима грубог кршења етичких стандарда, објављени рад се мора повући. У неким случајевима већ објављени рад се може повући и како би се исправиле накнадно уочене грешке.

Стандарди за разрешавање ситуација када мора доћи до повлачења рада дефинисани су од стране библиотека и научних тела, а иста пракса је усвојена и од стране часописа *Библиотекар*: у електронској верзији изворног чланка (оног који се повлачи) успоставља се веза (HTML линк) са обавештењем о повлачењу. Повучени чланак се чува у изворној форми, али

са воденим жигом на PDF документу, на свакој страници, који указује да је чланак повучен.

ОТВОРЕНИ ПРИСТУП

Часопис *Библиоџекар* је доступан у режиму отвореног приступа. Чланци, након објављивања у штампаном облику, налазе се на сајту Библиоџекарског друштва Србије (bds.rs), у рубрици *Библиоџекар*. Објављени текстови могу се бесплатно преузети са сајта и користити у едукативне и некомерцијалне сврхе.

Поступак предавања рукописа, рецензија и објављивање радова су бесплатни.

АУТОРСКА ПРАВА

Када је рукопис прихваћен за објављивање, аутори преносе ауторска права на издавача. У случају да рукопис не буде прихваћен за штампу у часопису, аутори задржавају сва права.

На издавача се преносе следећа права на рукопис, укључујући и додатне материјале, и све делове, изводе или елементе рукописа:

- право да репродукује и дистрибуира рукопис у штампаном облику, укључујући и штампање на захтев;
- право на штампање пробних примерака, репринт и специјалних издања рукописа;
- право да рукопис преведе на друге језике;
- право да рукопис репродукује користећи фотомеханичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, и право да дистрибуира ове копије;
- право да рукопис репродукује и дистрибуира електронски или оптички користећи све носиоце података или медија за похрањивање, а нарочито у машински читљивој/дигитализованој форми на носачима података као што су хард диск, CD-ROM, DVD, Blu-ray Disc (BD), мини диск, траке са подацима, и право да репродукује и дистрибуира рукопис са тих преносника података;

- право да сачува рукопис у базама података, укључујући и онлајн базе података, као и право преноса рукописа у свим техничким системима и режимима;
- право да рукопис учини доступним јавности или затвореним групама корисника на основу појединачних захтева за употребу на монитору или другим читачима (укључујући и читаче електонских књига), и у штампаној форми за кориснике, било путем интернета, онлајн сервиса, или путем интерних или екстерних мрежа.

Часопис омогућава ауторима да објављену верзију рукописа у PDF формату депонују у институционални репозиторијум и/или некомерцијалне базе података или да га објаве на личним веб-страницама (укључујући и профиле не друштвеним мрежема за научнике, као што су ResearchGate, Academia.edu итд.) или на сајту институције у којој су запослени најраније пола године након објављивања у часопису. При томе се морају навести издавач, као носилац ауторских права, и извор рукописа (комплетни библиографски подаци).

ОДРИЦАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Изнесени ставови у објављеним радовима не изражавају ставове уредника и чланова редакције часописа. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнесене у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Рецензенти (бр. 1 и бр. 2 за 2022. годину)

Љиљана Башић
Народна библиотека Србије, Београд

др Жарко Војиновић
Народна библиотека Србије, Београд

др Славица Гостимировић
Народна библиотека Добој

мр Душица Грбић
Библиотека Мајнице српске, Нови Сад

Радивој Додеровић
Библиотека Мајнице српске, Нови Сад

Проф. др Биљана Дојчиновић
*Катедра за омишљу књижевности Филолошкој факултету,
Универзитет у Београду*

Проф. др Гордана Ђоковић
*Катедра за библиотекарство и информатику Филолошкој факултету,
Универзитет у Београду*

Мр Зоран Здравковић
Библиотека града Београда

Проф. др Бојана Ласица
*Катедра за омишљу књижевности и библиотекарство Филозофској
факултету Пале, Универзитет у Источном Сарајеву*

Наташа Папић
Библиотека Дома културе „Студенски град”, Београд

Мср Јелена Симовић
ОШ „Светозар Марковић”, Београд

Проф. др Гордана Стокић Симончић
*Катедра за библиотекарство и информатику Филолошкој факултету,
Универзитет у Београду*

БИБЛИОТЕКАР
часопис за теорију и праксу библиотекарства
Год. LXIV, св. 2 (2022)

Часопис излази двапут годишње

Главни и одговорни уредник
проф. др Драгана Грујић

Класификација индексноа по УДК
Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Лектура
Свјетлана Манигода

Редактура превода
Оливера Кривошић

Издавач
Библиотекарско друштво Србије
Београд, Скерлићева 1
Web: www.bds.rs

Email: sekretar@bds.rs

За издавача
др Богдан Трифуновић

Штампа
Атеље Јуреш
Чачак

Тираж
500

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Драгана Грујић. – Год. 1, бр. 1 (1948/1949) – год. 47,
бр. 1/2 (1997) ; Год. 48, бр. 1/4 (2006) – . – Београд :
Библиотекарско друштво Србије, 1948/1949–1997;
2006 – (Чачак : Атеље „Јуреш”). – 24 cm

Полугодишње.

ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)

COBISS.SR-ID 427270